

ГЕРОЯМ,
які поклали
життя і здоров'я
за незалежність України,
ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ

Неллі Бондаренко
Сергій Косянчук

Українська ПАТРІОТИКА: ТЕКСТИ і ЗАВДАННЯ

Навчально-
методичний
посібник

5-11

Київ
Фенікс
2024

УДК 373.5:371.217+37.035.6:811.161.2

ББК 74.580.051

Б81

Бондаренко Н. В., Косянчук С. В.

Б81 Українська патріотика: тексти і завдання. 5–11 класи. Навчально-методичний посібник. Київ: Фенікс, 2024. 144 с.

ISBN 978-966-136-946-6

УДК 373.5:371.217+37.035.6:811.161.2

ББК 74.580.051

В основі навчально-методичного посібника – текстоцентрична модель освіти, ґрунтована на аксіологічному, компетентнісному, особистісно орієнтованому і діяльнісному підходах. Її реалізація передбачає становлення в українського учнівства ціннісного гуманістичного світогляду з позицій національних інтересів України, формування тожсамості, громадянських якостей, ключових компетентностей і найзапитаніших умінь ХХІ століття в діяльнісному їх вираженні.

Навчально-методичний посібник складається з двох частин – методичних настанов і текстів патріотичного змісту з дидактичним апаратом щодо роботи з ними у 5–11 класах закладів загальної середньої освіти.

Працю адресовано вчителям, методистам, учням, їх батькам, авторам програм і підручників, науковцям, викладачам, студентам закладів професійної і вищої освіти, управлінцям, політикам, громадськості.

Книгу видано власним коштом авторів.

ISBN 978-966-136-946-6

© Бондаренко Н. В., 2024.

© Косянчук С. В., 2024.

© Фенікс, 2024.

З М І С Т

Методичні настанови	4
5 клас	12
6 клас	25
7 клас	36
8 клас	52
9 клас	71
10 клас	85
11 клас	111

Умовні позначки



Групова робота з текстом



Завдання



Проектна діяльність



Робота в парах



Робота з текстом



Розрізняймо!

МЕТОДИЧНІ НАСТАНОВИ

Глобалізований нестабільний світ у XXI столітті стрімко змінюється, інформатизується, інтегрується і вдосконалюється. А це ставить неабиякі вимоги до якості освіти, яка відіграє провідну роль у формуванні запитаної суспільством особистості – патріотичної, високomorальної, культурної, освіченої, компетентної, багатогранної, творчої, ініціативної, з інноваційним типом мислення й діяльності, здатної гідно відповідати на виклики цивілізації. Усе це зумовлює необхідність істотних зрушень у галузі освіти, її наближення до європейських стандартів, перманентного перегляду засад і якісного оновлення на основі сучасних підходів.

Нині освіту здобуває покоління, наймолодших представників якого називають Gen Alpha і Gen Z. На зміну йому прийде Generation Re (GenRe, Resistance, Responsibility, Rethinking, Reinvention, Renovation, Renaissance) (Нечипоренко, 2023).

Здобуваючи освіту під час пандемії Covid-19, в Zoom-i, Classroom(i) і в блекауті, під виття сирен повітряної тривоги, це покоління розбудовуватиме безпечний світ, господарюватиме й розвиватиме Україну своєї мрії після Перемоги. Воно нарівні з дорослим поколінням переможців відіграватиме ключову роль у розбудові демократичної успішної заможної європейської країни, що відповідатиме прагненням і баченню багатьох поколінь, які віддали життя тільки за її право бути Україною.

Вони пришвидшено дорослішають, беручи на себе невластиві дітям соціальні ролі, намагаючись заробити побільше коштів для Збройних Сил України. Вони партнеряться з дорослими, мотивовані діяти, свідомі, не по-дитячому відповідальні, сміливі, рішучі, проактивні, емпатичні, патріотичні, глобальні, креативні... Вони готові до співтворення. Від наших інтелектуальних інвестицій у них залежить, наскільки покоління GenRe глобально мислитиме й діятиме, наскільки вдадуться йому тектонічні політичні, економічні, екологічні зміни, спроби побудувати якісно нове життя. Маємо запобігти повторення нинішнім поколінням переможців помилок минулих поколінь, продовжити й гідно завершити їх добрі справи.

Освіта ж має надати шкільній юні всі інструменти для успішного життєздійснення й уперспективнення, втілення її бачення прийдешнього.

За превалювання аксіологічного, компетентнісного, особистісно орієнтованого і діяльнісного підходів до навчання неабиякий інтерес становить текстоцентрична модель опанування української мови, реалізована в лінійці підручників Неллі Бондаренко й Алли Ярмолюк для 5–11 класів (Бондаренко, 2009). Практика впровадження текстоцентричної моделі в освітній процес засвідчила її ефективність з огляду на значний прогрес учнів у світоглядному, ціннісному, інтелектуальному, мисленнєвому, мовленнєвому розвитку й діяльнісному вираженні.

Вдало дібраний текст містить цікавий фактаж із заявленої соціокультурної теми. Він формує фонові знання учнів і є засобом пізнання, навчання, виховання і розвитку умінь XXI століття, ключових і предметних компетентностей (Бондаренко, Косянчук, 2018, 2022).

Ефективну роботу з текстом забезпечують такі його *функції*: *мотиваційна* (формування життєвої потреби у поповненні, розширенні й поглибленні знань); *інформаційно-пізнавальна / освітня* (текст є джерелом інформації); *культурологічна* (текст є одиницею культури); *розвивальна* (забезпечує розумовий, мовленнєвий, емоційний розвиток); *мисленнєва* (наявність у тексті розумових структур сприяє розвиткові думання); *аксіологічна / цінніснорісна* (формує ціннісні орієнтації й ціннісну матрицю особистості); *інтеграційна* (текст інтегрує інформацію з різних галузей знань); *світоглядно-виховна / функція формування поглядів* (формує переконання й світогляд); *евристична* (спонукає до дослідження й пошуку за допомогою запитань); *комунікаційна* (активує потребу в спілкуванні, розвиває вміння доводити власну думку, дискутувати, пропонує зразок мовленнєвої поведінки у певній ситуації); *організуюча* (керування процесом читання, утримання уваги й зацікавленості читача, спрямування думки у певне річище такими актуалізаторами як цікаві факти, на низування фактів і несподівана розв'язка, градація переваг предмета розповіді для створення ефекту очікування нового); спонукальна (спонукає адресата до певної дії чи поведінки) тощо.

Текст є засобом розвитку й реалізації творчого мислення, імпульсом до виникнення нових ідей і зразком майбутнього висловлення за змістом і за формою. Він є матеріалом для формування умінь і навичок у всіх чотирьох видах мовленнєвої діяльності, зокрема надважливої читацької й медіаграмотності, а також засобом збагачення

мовлення учнів, формування таких його якостей як змістовність, правильність, чистота, точність, логічність, виразність, багатство, доречність / доцільність, ефективність (результативність).

З огляду на те що основне призначення тексту – вплинути на читача, переконати його і спонукати діяти й поводитися певним чином, уся комунікаційна авторська структура висловлення має бути підпорядкована реалізації цієї провідної функції.

Перелічені функції й ознаки тексту визначають *комплекс вимог* до нього:

- освітня, комунікаційна і світоглядно-виховна цінність;
- методична доцільність;
- інформативність (здатність тексту бути носієм завершеного повідомлення, передавати важливу, доцільну і нову інформацію);
- доступність;
- сюжетність (фабульність);
- чіткість будови / композиції;
- різножанровість і різноплановість змісту й форми;
- інтерпретованість;
- оцінність (оцінка відображає авторське уявлення про позитивний або негативний зміст явища і ставлення до адресата мовлення на основі логічної дихотомії «добре – погано») тощо.

Цікаві змістовні щонайвиразніші інформаційно насичені тексти патріотичної тематики зацікавлюють учнів, стимулюють потребу дізнатися більше, здобувати нову інформацію, поповнювати, поглиблювати й оновлювати знання. Продумана робота з текстом формує гуманістичний світогляд, україноцентричну систему цінностей, розвиває логічне здорове незалежне мислення, творчі здібності, емоційну сферу. Природно збагачуючи словник і синтаксичну будову мовлення, тексти стимулюють формування в учнів комунікаційних умінь, бажання висловити й обстояти власну думку.

Розв'язання проблеми оновлення, модернізації й урізноманітнення текстової палітри педагога Неллі Бондаренко вбачає у використанні медіатекстів, що дає змогу розширити рамки традиційного підручника, осучаснити і збагатити його найновішою інформацією з різних галузей знань у річищі компетентнізації, уміжпредметнення й аксіологізації освітнього процесу. З цією метою схарактеризовано функції, ознаки й різновиди медіатексту як міждисциплінарного феномена; запропоновано методику роботи з медіатекстами з огляду

на їх специфіку; наведено орієнтовну тематику і зразки завдань (Бондаренко, 2021а).

Робота з текстом включає такі етапи: 1. Порушення проблеми. 2. Мотивування учнів щодо її розв'язання. 3. Семантизація, з'ясування значень наявних у тексті незнайомих слів. 4. Слухання учнями тексту, який потребує попереднього прочитання вчителем. 5. Читання тексту учнями. 6. Інтерпретаційний аналіз і обговорення змісту за запитаннями й завданнями. 7. Рефлексія. 8. Проектна / інша діяльність за проблематикою тексту (у разі методичної доцільності).

Порушена в тексті грамотно зчитана проблематика мотивує, викликає пізнавальний інтерес, потребу висловитися, розвиває ініціативність та адресованість мовлення, пропонує зразки людської й комунікаційної поведінки у певній життєвій ситуації.

З-поміж видів мотивації виокремлюють насамперед пізнавальну, пов'язану зі здобуванням нових знань. Вона властива 81% читачів. Пізнавальні стимули проявляються у зацікавленні змістом. Тому важливо розвивати в учнів здатність знаходити у змісті нової теми чи порушеної проблеми мотивацію для її активного дослідження, акцентувати актуальність, новизну, світоглядно-ціннісну й практичну значущість питання. За правильного підходу зовнішня мотивація упродовжується, привласнюється особистістю і трансформується у внутрішню.

Читання є передумовою думання. Воно відкриває й активує закладений у дитині потенціал (Чадюк, 2020). Корисність читання полягає в тому, що воно підтримує пам'ять у тонусі; сприяє інтенсивній роботі мозку, одночасно активізуючи 17 ділянок головного мозку; у 2,5 рази зміцнює опір мозку хворобам; розвиває аналітичне, критичне й стратегічне мислення, необхідне під час ухвалення важливих рішень; допомагає сфокусуватися; розвиває уяву й креативне мислення з огляду на унікальність візуальної інтерпретації тексту; породжує емпатію, даючи змогу поставити себе на місце іншого, а на багато речей і вчинків поглянути з зовсім іншої точки зору; активує емоційний досвід, величезний спектр емоцій і дає змогу впоратися з негативними; вчить краще висловлювати свої думки й переживання; знижує рівень стресу на 68%, для чого достатньо шести хвилин читання (науково доведений факт); запобігає депресії; покращує, урізноманітнює, інтенсивно розвиває й озмістовнює мов-

лення; забезпечує предметну основу мовлення й спілкування; змінює спосіб мислення, погляд на власне життя, а нерідко – й саме життя людини; покращує соціальні уміння тощо.

Натомість практика свідчить, що лише незначна частина учнів уміє виразно й осмислено читати, чітко передавати зміст, аналізувати події і вчинки героїв, висловлювати судження щодо прочитаного, моделювати й прогнозувати події, вичерпувати з тексту необхідну інформацію, що, за Дж. Брунером, є наслідком однолінійності мислення. Несформованість потреби з'ясувати значення незнайомих слів спричинює неповне і неточне розуміння слів і призводить до переінакшування змісту, неусвідомлення важливих понять і реалій, наслідком чого є значні смислові та інформаційні втрати. Це актуалізує проблему семантизації (Бондаренко, 2006). За даними науковців, сучасна доросла людина читає зі швидкістю 250–300 слів на хвилину, а розуміє 60–70% прочитаного. Тому розвиток читацької грамотності має стати органічним складником повноцінної освіти (Бондаренко, 2020а, 2020б).

За допомогою сукупності складних пізнавальних чинників, відображених в інструкції запитання → відповідь → обґрунтування закладаються ефективні методичні підходи до опрацювання дидактичних одиниць. Насамперед із навчанням дітей формулювати і ставити правильні присутні запитання і мислити глобально закордонні експерти пов'язують освіту прийдешнього. Якщо здобувач освіти усвідомлено і грамотно ставить запитання, – це прямо впливає на розуміння ним власної тожсамості і свого місця в світі, надає упевненості в життєвості пропонованих ним ідей і можливості реалізувати їх у будь-якій вибраній сфері діяльності.

Методичний апарат зазвичай ґрунтується на кореляції робочих настанов / вимог і запитань. Так учні при звичаються до пошуку й точності, ґрунтовності у процесі навчання, а запитання готують їх одночасно і до відповідей, і до їх обґрунтування. Відбувається цілісний і переконливий виклад здобутих знань.

Запитання програмує усю наступну роботу. Як заспів, воно стимулює пізнавальний інтерес, пошукову, мисленнєву й мовленнєву діяльність, активує позицію учня, створює умови для відтворення здобутих раніше знань і співвіднесення й гармонізації їх із новими.

Робота з текстами посібника у системному використанні запитань і відповідей, в основі якого – дидактичний принцип від простого до

складного. Учень покроково вчиться розуміти текст і закладені в ньому ідеї ((Бондаренко, 2021b); (Бондаренко, Косянчук, 2021); (Пометун, 2019); (Семенченко, 2018)).

У посібнику, ґрунтованому на текстах патріотичної тематики, система завдань спрямована на різноаспектну роботу із запитаннями й опанування учнями мистецтва запитувати–відповідати. Вона включає: відповіді на готові запитання до тексту; самостійне формулювання запитань до тексту; комбінування запитань до тексту й відповідей на готові запитання; виникнення запитань і гіпотез по ходу читання; самостійне виявлення прихованих у тексті запитань і відповіді на них. Науковці вбачають парадокс у тому, що кожна відповідь породжує щонайменше 2 нових запитання. Тому слід стимулювати учнів формулювати запитання, які залишилися без відповіді.

Учень не просто читає текст, а шукає в ньому відповідь на поставлене запитання. Слід прагнути, щоб відповіді навіть на нескладні запитання активували розумову діяльність учнів. Це може бути пояснення фактів і явищ, виявлення їх істотних ознак, смислових зв'язків, з'ясування позиції автора, об'єктивна оцінка, зокрема й критична, фактів, явищ, подій тощо. Дехто не обмежиться готовою відповіддю, а спочатку висуне власну версію, а вже потім перевірить її життєвість за текстом. Так запитання стає імпульсом для самостійної відповіді й самоконтролю.

Результатом роботи з готовими запитаннями мають стати: усвідомлення учнями необхідності орієнтуватися в обговорюваній проблемі, зокрема і в ситуації невизначеності; здатність створювати психологічний комфорт під час спілкування; уявлення про різноманітність запитань; нагромадження різних питальних зразків, кліше; готовності чітко, зрозуміло формулювати і впевнено ставити присутні доцільні запитання тощо.

Самостійне формулювання запитань до тексту націлює на формування здатності так читати текст, щоб запитання самі приходили на гадку, виникали в процесі читання. Найпридатніше для цього так зване переривчасте читання, або читання з зупинками. До згаданих запитань належать використані у текстах ступеневі запитання, коли наступне впливає з відповіді на попереднє. Такий ланцюжок запитань дає учневі зрозуміти, що нове знання породжує нові запитання. Після запитання й відповіді робиться висновок-узагальнення і наводиться відповідь; потім ставиться наступне запитання і дається

відповідь. Ступеневі запитання природно виникають у тих місцях, де є потреба зупинитися, з'ясувати щось і одержати відповідь, щоб рухатися далі в пізнанні, де автор запрошує до роздумів. Зупинка на місці запитання-сходинки є своєрідною підказкою, що стимулює розвиток думки й подальші розмірковування. Учень здобуває можливість перепочити, зосередитися, сформулювати запитання, спрогнозувати відповідь і цілеспрямовано шукати підтвердження або спростування своєї версії під час подальшого читання. Такий формат висловлення дає змогу організувати діалогічну роботу з текстом.

Завдання щодо виникнення запитань і гіпотез по ходу читання містять первинну підказку – запитання або спонування висунути гіпотезу. Наявна в наступних завданнях підказка менш виражена. Учням пропонується обговорити запитання і з'ясувати їх дослідницький потенціал. Потім, розподіливши запитання між групами, відшукати відповіді у додаткових джерелах, у Всемережжі, й оприлюднити їх, зокрема й у вигляді ідей та гіпотез.

Продумана система запитань, завдань і кількахвилинна евристична бесіда за змістом (це зазвичай запитання-відповіді, що вбирають квінтесенцію, смислові «вершки» тексту) забезпечать формування ціннісних орієнтацій і світоглядних позицій учнівства у контексті розвитку компетентностей. На перетині того самого тексту можуть формуватися кілька ключових компетентностей і зокрема українськомовна, громадянська, інформаційно-комунікаційна, культурна (Бондаренко, Косянчук, 2018).

Загалом робота з текстами посібника сприятиме розширенню сфер пізнання, формуванню патріотичних переконань і світогляду учнівства, розвитку читацької й медіаграмотності, логічного, критичного, системного мислення, умінь застосовувати правила розумових дій, ставити все нові пізнавальні задачі, переносити, синтезувати й застосовувати знання з різних галузей знань, висувати гіпотези, генерувати ідеї, прогнозувати й моделювати прийдешнє України своєї мрії, яке належить будувати поколінню переможців.

Використані джерела:

Бондаренко Н. В. (2006). Способи семантизації слів на уроках української мови. *Українська мова і література в школі*, (5), 26–30.

- Бондаренко Н. В. (2009). Текстоцентрична система вивчення державної мови: теоретичні і практичні аспекти. *Державотворча й об'єднувальна функції української мови: реалії, здобутки, перспективи* : матеріали Міжнар. наук.-метод. семінару. Ужгород: Ліра, 143–153.
- Бондаренко Н. В. (2020а). Формування читацької грамотності учнів у контексті стандартів PISA: методичні рекомендації. *Українська мова і література в школі*, (4), 2–14.
- Бондаренко Н. В. (2020б). Читацька грамотність українського учнівства: акценти PISA–2018. *Український педагогічний журнал*, (2), 95–103, <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/721386>.
- Бондаренко Н. В. (2021а). Медіатекст як ресурс осучаснення й збагачення змісту підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника*, (27), 15-26, <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/729474>.
- Бондаренко Н. В. (2021б). Як учити учнів запитувати – відповідати на основі текст-методу. *Fundamental and applied research in the modern world. Abstracts of the 7th International scientific and practical conference.* BoScience Publisher. Boston, USA, 250–259, <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724119>.
- Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. (2018). Розвиток життєвих компетентностей старшокласників засобами підручника української мови. *Проблеми сучасного підручника*, (21), 44–56, <http://lib.iitta.gov.ua/711797/1/BNV%20KSV-PSP-18-21.pdf>
- Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. (2021). Класифікаційна модель запитань для реалізації в освітньому процесі. *Нова педагогічна думка*, 1(105), 12–17, <http://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/724888>.
- Бондаренко Н. В, Косянчук С. В. (2022). Український метавсесвіт освіти XXI століття: цінності – уміння – знання. *Edukacja i społeczeństwo VII.* Opole: wydawnictwo Wyższej Szkoły Zarządzania i Administracji w Opolu, Polska, 412–431, <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732315>.
- Нечипоренко К. (2023). *GenerationRe: як росте покоління переможців, що розвиватиме країну після війни?* <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/02/22/252979/>.
- Пометун О. (2019). Запитання на уроці: Навіщо? До кого? Як і про що? Київ, 96.
- Семенченко М. (2018). Чому важливо ставити запитання? *День*, 22–23 черв., (110–111), 30–31.
- Чадюк Марія (2020). Передумова для... думання. *День*, 14–15 лют., (27/28), 9.

5 клас



I. Прослухай і прочитай виразно вірш.



Літера до літери,
Слово до слова –
Так починається
Наша мова.
Рідна мова –
Моя країна.
Так починається
Україна.
Так починається
Білий світ –
З моєї матері
Біля воріт.

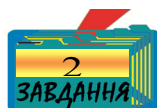
В. Виходцев

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Поясни, як ти розумієш другу строфу.
2. Добери заголовок і вивчи вірш напам'ять.



I. З'ясуй значення слова *коментувати*. Прочитай текст.



16 березня 2022 року вночі, під час комендантської години, до бійців Збройних Сил України, які боронили Бориспіль неподалік Києва, пробрався учень п'ятого класу Максим. Хлопчик сказав, що прийшов боронити рідну Україну від рашистських загарбників, попросив записати його добровольцем і видати зброю.

Бійці швидко розшукали маму хлопчика і попросили її не сварити юного героя. «Країна, де є такі діти, – непереможна! В

агресора немає жодного шансу! Герої нашого часу – ось такі хлопці, яким навіть по одинадцять років», – прокоментував цей учинок мер Борисполя Володимир Борисенко, звертаючись до юного героя через відео. Він висловив переконання, що Максим має вивчати військову справу.

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Про що ідеться в тексті?
2. Коли сталися описані в тексті події?
3. Що спонукало твого однолітка розшукувати бійців Збройних Сил України?
4. З яким проханням звернувся хлопчик до бійців?
5. Як відреагували воїни?
6. Як прокоментував цю ситуацію мер міста Борисполя?
7. Як ти оцінюєш вчинок Максима?
8. Яким ти бачиш майбутнє юного героя?
9. Добери заголовок до тексту.
10. Що робиш ти особисто для наближення Перемоги України у визвольній війні?



I. Прочитай заголовок і скажи, про що піде мова у тексті. Прослухай текст і з'ясуй, чи підтвердилися твої припущення.



ПРО ЗВИЧАЇ ДАВНІХ СЛОВ'ЯН

Давні слов'яни відзначалися лагідністю, щирістю, любили життя спокійне. Були надзвичайно гостинні.

Давні слов'яни дуже поважали родичів і літніх людей. У них не було бідних і жебраків. Якщо через недугу або старість людина не могла працювати, нею опікувалися інші.

Слов'яни не були войовничими. Вони були волелюбними і вміли у героїчній боротьбі відстояти свою волю. Літописці з великим захопленням висловлюються про їх мужність і хоробрість. Слов'яни займалися переважно землеробством, рибальством, бортництвом (бджільництвом), ткацтвом, торгівлею. Дуже любили музику і спів (за В. Білецьким).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. З'ясуй, якими рисами відзначалися слов'яни; що було основним їх заняттям; що успадкували українці від своїх пращурів – давніх слов'ян.

2. Про що ти знав / знала раніше і про що вперше довідався / довідалася з тексту?

3. Завдяки якій формі мовлення – усній чи писемній – маємо можливість дізнатися про події давноминулих часів?



I. З'ясуй значення слова *добробут*. Прочитай текст.



ЧОМУ КИЇВСЬКОГО КНЯЗЯ ЯРОСЛАВА НАЗВАЛИ МУДРИМ

Київського князя Ярослава назвали Мудрим. За що?

По смерті Володимира Великого у 1015 році його син Ярослав став правителем Русі. Її землі простягалися від Балтійського до Чорного моря й аж до Карпатських гір.



Князь Ярослав Мудрий

Князь Ярослав дбав про добробут людей і поширював освіту, відкрив перші школи. Він був книголюбом, знав кілька іноземних мов. Ярослав Мудрий свято шанував звичаї свого народу. Осередками культури стали церкви. Їх у Києві було 400. Найкраща і найвеличніша з-поміж них – Софійський собор. Він зберігся до наших днів.

Велика і могутня була Русь за Ярослава Мудрого. Місто Київ розрослося вдвічі. Князь дбав про оборону рідного краю, будував міста-фортеці.

Він налагодив дружні відносини з сусідніми державами. Королі Європи вважали за щастя породичатися з князем могутньої Русі.

За мудре державне керівництво народ назвав князя Ярослава Мудрим (за кн. «Моя Україна: подорож в історію», «Мала історія України-Русі» В. Цвєткова).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Коли князь Ярослав став на чолі Русі?
2. Яку територію охоплювала Русь на початок правління князя Ярослава?
3. Наскільки освіченим був Ярослав Мудрий? Як він дбав про розвиток освіти?
4. Де зосереджувалася культура Русі? Скільки в ній було церков? Що сказано про Софійський собор?
5. Як Ярослав Мудрий зміцнював державу?
6. якою була політика Русі щодо сусідніх держав? Про що свідчить бажання королів Європи породичатися з очільником Русі?



I. Прочитай текст.



ОСВІТА В УКРАЇНІ

Князь Ярослав Мудрий дбав про розвиток освіти в Русі. Було відкрито школи, де здобували освіту наші далекі юні пращури. При школах і монастирях було засновано книгозбірні. Сам князь Ярослав Мудрий любив читати, залучав до цього своїх дітей. Цінував книги й зібрав величезну бібліотеку, про яку ходили легенди. Можливо, комусь із вас пощастить її знайти.

Високо цінували освіту і запорозькі козаки. У січових школах хлопчики навчалися грамоти, військового мистецтва, співів.

Рівень грамотності українців вражав закордонних гостей, які відвідували Україну в сімнадцятому-вісімнадцятому століттях. Вони писали у спогадах, що майже в кожному селі є школа. Що не тільки чоловіки, а й жінки і дівчата вміють читати і писати.

Науку в Україні шанували завжди. Навіть неможливі прагнули дати освіту своїм дітям (*із різних джерел*).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Як у Русі дбали про освіту?
2. Як ставилися до освіти запорозькі козаки?
3. Що вражало закордонних гостей Русі у сімнадцятому-вісімнадцятому століттях?

4. Як ти ставишся до навчання? Чи наслідуєш приклад своїх славних пращурів?



I. Прослухай, слідкуючи за текстом. Прочитай текст.

ДОНЬКА ЯРОСЛАВА МУДРОГО

Середульшій доньці київського князя судилася незвичайна доля. Анна вийшла заміж за короля Франції Генріха I. До нього через далекі відстані долинула слава про незвичайну вроду і розум доньки Ярослава Мудрого.

Коли її чоловік помер, а син був іще малий, Анна стала королевою Франції. Вона підписувала всі важливі папери.

На старовинних документах стоять і хрестики короля Генріха – він був неписьменний.

Ще Анна привезла з Києва до Франції багато книг із бібліотеки свого батька. Читала їх сама, вчила читати свого сина і французьких дітей (за М. Слабошпицьким).



Письмєнний

який уміє читати і писати

Чоловік був письменний.

Грāмотний

той, хто грамотно, без помилок пише

Він грамотний учень.

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Про кого ідеться в тексті?
2. Який скарб привезла з Києва донька Ярослава Мудрого?
3. Як Анна стала королевою Франції?
4. Чому король Франції ставив хрестики на документах?
5. Чого вчила Анна Ярославна свого сина і французьких дітей?
6. Що відбиває заголовок – тему чи основну думку тексту? Доведи.



I. З'ясуй значення слова *sága*. Прочитай текст, добери до нього заголовок.

Доля старшої доньки Ярослава Мудрого – Єлизавети – привела її в Норвегію. Вона вийшла заміж за короля Олафа Гарольда, який був тоді на службі у київського князя.

У багатьох походах морських воїнів – вікінгів – брав участь норвезький король. У давніх скандинавських сагах його прозвали Гарольдом Сміливим, або Гарольдом Грізним.

Коли він загинув в одній із битв, Єлизавета зосталася з двома доньками. Вони стали освіченими людьми, адже їх навчанням і вихованням займалася мати. Зробили чимало для підтримання добрих відносин Норвегії і Русі.

А їх мати згодом вийшла заміж за данського короля, і в Руської держави з'явилась іще одна дружня країна – Данія (за М. Слабошпицьким).



Дру́жний

здружений, одностайний

Дружний клас.

Дру́жній

приятельський, доброзичливий, дружлюбний

*Дружня країна.
Дружні стосунки.*

II. Підготуйся до усного докладного переказу тексту за планом.

План

1. Норвезька королева родом із Русі.
2. Легендарна сміливість Гарольда.
3. Удова з двома дітьми.
4. Внесок доньок Єлизавети у підтримання відносин Норвегії і Русі.
5. Іще одна дружня країна.



I. Прослухайте, слідкуючи за текстом. Прочитайте текст.

ІНОЗЕМЦІ ПРО УКРАЇНУ

Багато іноземних мандрівників, які в різні часи потрапляли в наші краї, лишили світові захоплені слова про Україну.

Про її хоробрий і роботящий люд.

Про її швидкоплинні й тихоплинні ріки.

Про замріяні ліси.

Про родючі лани.

Про повільні й розлогі, як степи, пісні.

Про білостінні хати у вишневих садах.

Про барвисті рушники, на яких вишито людські долі.

Про високі-високі беззоряні і з ясними зорями небеса.

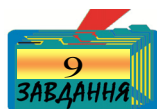
Із тисяч таких речей і виростає образ нашого рідного краю, нашої єдиної в світі України (за М. Слабошпицьким).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Які спогади і враження залишили по собі іноземні мандрівники, відвідавши Україну?

2. Які з-поміж відгуків іноземних гостей важливі для кожного з вас особисто?

3. Як враження іноземців формують цілісний образ України для всього світу?



I. Прослухай текст, потім прочитай. З'ясуй значення незнайомих слів.

ПРО ЗАПОРОЖЦІВ

На чолі Запорозького Війська стояв гетьман, який мав при собі булаву – срібний жезл із кулею на кінці. Гетьман завжди їхав попереду свого війська, а позад нього бунчужний ніс бунчук – палицю з довгим кінським волоссям, барвистою стрічкою

та гострим наконечником. Полковники мали малу булаву, або пірн́ач. Хорунжі тримали в руках козацькі прапори, які ще називалися корогвами. Гетьманський писар носив із собою печать, каламар і перо (за А. Лотоцьким, М. Слабошпицьким).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Що тобі відомо про запорожців?
2. Хто очолював Військо Запорозьке?
3. Хто такий бунчужний?
4. Хто мав право носити булаву? Що це за символ?
5. Які обов'язки виконували хорунжі?
6. Що таке корогви?
7. Чи знаєш ти, що таке каламар? Яке ще приладдя носив із собою гетьманський писар? Для чого воно слугувало?



I. Прослухайте, потім прочитайте текст.



ПЕРШИЙ ТРАМВАЙ

Виявляється, перший у Європі трамвай пустили саме в Києві. Наприкінці дев'ятнадцятого століття у великих промислових містах усе більшої популярності набувала кóнка – вагончик, який по рейках тягли коні. У Києві цей вид транспорту нормально працювати не міг через горісту місцевість.



Перший київський трамвай

Усе змінилося після створення парового трамвая, який приводився в рух за допомогою пари. Це диво техніки коптіло, гуркотіло і свистіло на кількох київських маршрутах. Однак і паровий трамвай уперто не хотів долати підйоми. У цей час

було винайдено електромотор, спеціальні проводи. Перший у Європі трамвай пустили в Києві у 1892 році.

Нововв́едення швидко здобуло популярність серед киян. А невдовзі електромашини почали курсувати по вулицях багатьох міст Європи та московії. Українські інженери почали диктувати моду у трамвайній справі. У столиці України вперше було пущено здв́оєний трамвай, згодом – тролейбус. Три зчеплені трамвайні вагони теж уперше з’явилися у Києві (з газети «Київські відомості»).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Про що ви вже знали раніше, а про що вперше довідалися з тексту?
2. Про що свідчать факти, наведені в тексті?
3. Знайдіть у тексті й прочитайте речення, які пояснюють його назву.



I. Прослухайте, потім прочитайте текст.

ТАТКО ПОВЕРНУВСЯ

В одній щасливій сім’ї росло двоє дівчаток-близнят – Зіна і Зоя. Їм виповнилось по два роки. Вони з нетерпінням чекали щодня, коли батько повернеться з роботи. Бігли йому назустріч від порога до воріт. Батько брав їх на руки: Зіну – на праву, Зою – на ліву. Так і входив до хати – з дочками на руках, а назустріч їм ішла мати.

Та от звалилося на нашу землю велике горе: напали фашистські загарбники. Пішов Зінин і Зоїн батько на фронт. Три роки бився він з чужинцями. Часто писав додому листи, щоразу ѓаряче цілував дочок і бажав їм рости щасливими й здоровими.

А потім два місяці не було жодної звістки. Аж приходить лист від батькового фронтового друга. Пише він Зіні, Зої, матері, що батько їх і чоловік поранений, лежить він у госпіталі й скоро повернеться додому.

Теплого сонячного ранку напру́весні Зіна і Зоя гралися на подвір’ї. Ліпили бабу снігову. Біля хати стояла мама.

– Тато йде! – крикнула вона. Зіна й Зоя побачили, як до них наближається чоловік у шинелі, з мішком за плечима. Радісно

скрикнули: «Татко!» – й побігли назустріч. Вони простягнули до нього маленькі рученята, чекаючи, коли татко візьме їх на руки: Зіну – на праву, а Зою – на ліву. Але татко мовчав і не брав їх на руки. Дівчатка хотіли взяти його руки в свої рученята, щоб він скоріше їх підняв. Аж тут побачили, що в татка немає рук. Тільки порожні рукави шинелі.

Вони підняли голови й злякано глянули татові у вічі. Татко схилювся над ними, і з його очей на білий сніг падали сльози.

Зіна й Зоя обняли тата. Пригорнулися щічками до порожніх рукавів і плакали. – Ой, татку, не треба нас брати на руки, ми вже не маленькі, – прошепотіла Зіна. – Нам уже п'ять років, – сказала Зоя (*В. Сухомлинський*).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Як жили близнятка Зіна й Зоя до війни?
2. Про яке лихо, що спіткало наш народ, ідеться в оповіданні? Де був у цей час батько двох дівчаток?
3. Яка звістка прийшла від татового фронтового друга?
4. Як зустріли дівчатка свого татуся?
5. Чому чоловік плакав, що не властиво мужньому воїнові?
6. Як заспокоювали дівчатка свого татуся?
7. Чи була та війна неминучою? Як можна було її уникнути?
8. Як українці мають ставитися до Героїв війни, які зберегли їм життя ціною власного здоров'я?
9. Як ви розумієте гасло «Ніколи знову»?



I. З'ясуйте значення слів *чужинець*, *розрідити*, *каяться*, *легковажний*.

Прочитайте текст.

НЕОБАЧНИЙ ГОРОБЕЦЬ

У лісі – переполох.

– Чули? Чули? – збуджено пурхаючи з гілки на гілку, захлинався Горобець. – Щойно сказала Сорока, що до нас гостя поважна завітала!

– Хто така? – питає Синиця.



- Папуга. Здалеку. Аж із-за моря!
- А де вона?



– Старий дуб на галявині знаєте? Вона там!..

Позліталося на галявину місцеве птаство, щоб поглянути на те заморське диво. Папуга сидить у своєму барвистому вбранні, гордовито позирає довкола.

– Розкажи нам, як живуть там, за морем, – просить Сорока.

Ще більше запишалася Папуга, зне-

важливо повела оком:

– З вашим життям не зрівняти. – Ну що тут у вас гарного? Все таке нудне та сіре, як і ви самі. А там, за морем... Ах, яка природа! Які краєвиди! А їсти – чого тільки душа забажає: горіхи, банани, ананаси!..

Послухали птахи ті хвістощі та вихвалання й одне по одному порозліталися. Лише Горобець жовторотий залишився. Аж дзьоба роззявив – так заслухався. Та все розпитує про той край заморський.

І спокусила-таки його Папуга.

– Лечу за море! – повідомив Горобець своїм родичам.

– Та що ти? – почали його відмовляти. – Чи з твоїми крильми в таку далечінь!

– Та ще хто зна, як воно там буде. Бо й за морем не всім з медом живеться. А тут як-не-як усі свої, земля рідна...

Не послухав доброї поради Горобець.

– Рідна земля там, де живеться краще, – відказав згорда. – Прощайте! І полетів за море.

Ох, нелегкою була дорога! Доки перебирався через те море – усе пір'я розгубив, усі сили розтратив... Та ось, врешті, й хвалені джунглі. Начебто й справді красиво. А все ж не до серця Горобцеві ота чужа краса.

«Ну, нічого. Було б що їсти, а жити можна скрізь», – заспокоював себе Горобець.

Ага, он і банани. Розклював – ні, не те... Може, ананаси смачніші?.. Спробував. «Тху! І як вони їдять отаку гидоту?» – здивувався. Не звик він, бачте, до їжі заморської.

А їсти ж так хочеться! Горіхів хіба скуштувати? Ось вони. І зовсім дрібненькі, й крупніші. Одна з папуг сидить на дереві й трощить їх, тільки шкаралупки летять на всі боки. А в одній крихта насіння залишилась. Дзьобнув її Горобець – нічого, смачно.

Схопив горішок – клює його, клює... І так поверне, й інакше, та нічого не виходить: не з його дзьобиком горіхи їсти. Підлетів до Папуги, канючить приніжено: – Розколи мені, будь ласкава така, хоч з півдесятка горішків. – Еге! – насмішкувáто озвалася та. – Не мала б чого робити. Своїх клопотів по вуха, та ще панькайся з якимось зальóтним чужинцем. Ні, ти вже, голубчику, якось сам...

Звертався й до дрібніших пташок. Ті й раді б допомогти, та самі з горіхами нічого не вдіють, теж на́дголодь живуть.

І настали для Горобця чорні дні. З одного боку голод допікає, з другого – туга за рідним краєм ятрить серце.

Дивитися вже не хочеться на той чужий, непривітний світ.

А найстрашніше – ніхто тебе не розрадить, не поспівчуває, нікому до тебе немає діла. Як він уже каювся, як проклинав і спокўсницю папугу, і себе, дурня легковажного!

Знявся й полетів би назад, та куди тепер йому – зне-сіленому, голодному, хворому. Не долетить!

Марив у тяжкій недузї Горобець.

Бачив себе в рідному тернику серед своїх, серед знайомих і родичів, і відчував на язиці такий приємний, такий дорогий йому з дитинства смак проса й соняшникóвого насіння (*П. Бабанський*).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Чому в лісі зчинився переполох?
2. Що розповідала заморська гостя про тамтєшнє життя?
3. Чи спокусився хто на райське життя за морем?
4. Як родичі поставилися до рішення Горобця?
5. Що він відповів?
6. Як жилося Горобцеві на чужині? Чи справдилися його сподівання?

7. Прокоментуйте вислови Горобця: «*рідна земля там, де живеться краще*», «*було б що їсти, а жити можна скрізь*». Аргументуйте свою позицію.

8. Це оповідання чи казка? Чому ви так вважаєте?



I. Прислухайте, потім прочитайте виразно вірш.

ДЕ НЕМА ВІТЧИЗНИ

Прилетіла з чужини
Пташка сизокрила,
Сіла у своє гніздо
І заговорила:
«Хоч яке б смачне зерно
В чужині не їла,
Не раділа я ні дня,
Навіть не погрілась.
Хоч яка би не була
Свіжа там водиця,

В чужині мені її
Вволю не напиться...»
Віщі пташчині слова
Гріх не пам'ятати,
Повторяли їх не раз
Наш татусь і мати.
Не забудь, дитино, й ти
Мудру приповідку:
Де нема Вітчизни, там
Холодно і влітку.

С. Жупанин

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Чи нагадує вам вірш котрийсь із прочитаних творів?
2. Що розповіла пташка про життя на чужині?
3. Як ви розумієте вислів: «*Де нема Вітчизни, там холодно і влітку*»?
4. Вивчіть вірш напам'ять і отримайте найвищий бал.

Використані джерела:

1. Бондаренко Н. В. *Добросвіт* : Читанка для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. з мовами навчання нац. меншин. Київ; Ірпінь. ВТФ «Перун», 2003. 184 с.
2. Бондаренко Н. В., Ярмолюк А. В. *Українська мова*: підруч. для 5 кл. загальноосв. навч. закл. з навч. рос. мовою. Київ: Освіта, 2005. 272 с.

6 клас



I. З'ясуй значення слова *гáвань*. Прочитай текст.

РІДНА ДОМІВКА

Де б ти не був, яких вершин не досяг би, по́думки вона завжди з тобою. Та місціна, де ти вперше побачив світ, відчув свіжий подих вітру і тепло сонячного проміння. Де тебе зігрівали теплі руки і люблячі серця найдорожчих тобі людей. Де відчув силу слова і пізнав Божі заповіді, навчив розрізняти добро і зло, любити й нена́видіти.

Це твій чарівний острівець, на якому навіть подумки ти відчуваєшся захищеним. Там учили тебе не брехати й не заподіювати людям зла, сповідувати тільки добро, бо з нього постає життя. І куди не вела б тебе доля, рідна домівка завжди буде у твоєму серці. Бо вона твій оберіг, твоя гавань, твій найтепліший спогад (*В. Кучерук*).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Як описує автор рідну домівку?
2. Чим дорога тобі та які емоції викликає в тебе рідна домівка?
3. Визнач основну думку тексту.



I. Прослухай текст. Відпрацюй вимову виділених слів. Прочитай текст.

НАШ ОСНОВНИЙ ЗАКОН

28 червня 1996 року було затверджено *Конститу́цію* України. Це наш Основний закон.

Конституція кожної країни визначає *у́стрій* держави, права й *обов'язки громадян*. А вони є у кожного! Скажімо, твої батьки мають піклуватися про тебе. Ти ж повинен допомагати їм у

всьому, поважати не лише старших, а кожну людину незалежно від її віку. Зрозуміло, тоді вони поважатимуть і тебе.

Твої права охороняє держава. Ніхто не може змусити тебе робити щось погане чи зле, не може *зашко́дити* тобі.

Але й ти, друже, мусиш чинити так само. Ти повинен жити за правилами і законами нашої країни, бути їй відданим *громадянином*.

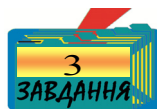
Отже, Конституція України – життєвий *дороговказ* для всіх громадян. А день її *прийняття* є *державним святом* – Днем Конституції України (за А. Костецьким).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Що таке Конституція? Як іще її називають?
2. Що визначає Конституція кожної країни?
3. Коли було прийнято Конституцію України? Яким днем є 28 червня?
4. Як Конституція оберігає твої права?
5. Чого вимагає від тебе Основний закон?
- 6 Як ти дотримуєшся Конституції?



I. Прослухай, потім прочитай вірш.



КУДИ ПОДІЛАСЯ КУЛЬТУРА? КОЛИ ПОВЕРНЕТЬСЯ ДО НАС?

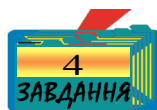
Моя бабуся пам'ятає,
яким був Львів у давнину.
Коли вона розповідає,
я навіть оком не змигну!
– Чистенькі, рівні тротуари...
Щоб десь папірчик а чи скло...
Щоб хтось когось штовхнув чи вдарив –
такого бути не могло!
Молодші поважали старших:
знімали шапку з голови
і говорили не інакше,
як через «прошу», через «Ви»...

Поганих написів на мурах
не зустрічалось в ті часи.
В людей тоді була культура
й велика тяга до краси.
Наслу́хаюсь – бере зажура...
А що це з нами стало враз?..
Куди поділася культура?
Коли повернеться до нас?

М. Хоросницька

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Про які негативні явища в житті суспільства йдеться у вірші?
2. Наведи свої приклади.
3. Що, на твою думку, включає поняття «людська культура»?
4. Яких норм поведінки і правил співжиття має дотримуватись кожен українець?
5. Що означає бути культурною людиною? Чи вважаєш ти себе культурною людиною? Поясни.
6. Зачитай запитання наприкінці вірша. Що під силу зробити кожному з нас, щоб у суспільстві запанувала культура?



I. З'ясуй значення слів *дба́ти*, *добро́бут*. Прослухай текст. Відпрацюй вимову виділених слів. Прочитай текст.

ВОЛОДИМИР ВЕЛИКИЙ

На високому пагорбі над Дніпром стоїть пам'ятник: князь Володимир із хрестом. Пагорб зветься Володимирською гіркою.

Князь правив у Русі понад тридцять років. Було це тисячу років тому. А пам'ятник йому поставили 170 років тому.

За що така шана?

Володимир першим із київських князів почав дбати про добробут у своїх *володіннях*. Люди називали його князь Красне Сонце.

Володимир зміцнив кордони Русі, будуючи укріплені міста. Його володіння були найбільшими у Європі. Здобув ім'я Володимира Великого – утврдив міцну і справді велику державу.

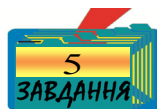
У дев'ятсот вісімдесят восьмому році він охрестив себе і свій народ у Дніпрі – і став Володимиром Хрестителем. Він велів зводити церковні храми по всій Русі. На його честь було збудоване місто Володимир-на-Волині.

За його *князювання* з'явилися перші срібні українські гроші. На них був виکارбуваний з одного боку образ Володимира на престолі, а з другого – герб тризуб.

Князь мав дружні стосунки з правителями сусідніх держав і намагався жити з усіма в мирі й злагоді (за В. Цветковим).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Хто такий князь Володимир?
2. Якими іменами називали князя Володимира? За що він здобув кожне з імен?
3. Як довго тривало правління князя Володимира? Що здобула Русь за його князювання?



I. Відпрацюй вимову слів *свідчать, сумлінно, безкорісливо, властивості, виготовлення, крапель*. Прослухай, слідкуючи за текстом. Прочитай.

ЄВПРАКСІЯ – ПЕРША У СВІТІ ЖІНКА-ЛІКАР

Як лікувалися наші пращури? І чи збереглися відомості про прадавніх лікарів з їх іменами? Відповідь на ці запитання знаходимо в літописах, на стародавніх малюнках, віробах із бронзи, каменю. Вони свідчать: медицина досягла значного рівня ще в часи Русі у дев'ятому – тринадцятому століттях. Тодішні «лечці» робили операції, зокрема вирізували пухліни, лікували нервові, шкірні та інші хвороби. До нас дійшли імена видатних лікарів: Антонія, Агапіта, Пимена, які безкорісливо зцілювали людей.

З-поміж імен відоме і жіноче – Євпраксія. Онучка київського князя Володимира Мономаха росла ніжним допитливим дитин-

чам. Та раптова смерть годувальниці, яка доглядала її ще немовлям, вразила дівчину. І вона вирішила присвятити своє життя зціленню людей.

Євпраксія вивчала назви і властивості рослин. Згодом вона опанувала науку виготовлення порошків, напоїв, крапель, мазей. Слава про її успіхи в лікуванні поширилася за межі Русі. Вона стала першою в світі жінкою-лікарем. Люди ж нарекли її іменем Добродія – та, що діє в ім'я добра. Її перу належить книжка про лікування травами, яка стала першою в Русі медичною працею (за М. Слабошпицьким).



Шкірний

пов'язаний зі шкірою людини
(тварини):
шкірні хвороби.

Шкіряній

виготовлений зі шкіри тварин:
шкіряні рукавички.

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Хто така Євпраксія?
2. Що вплинуло на життєвий вибір Євпраксії?
3. Ким стала київська князівна?
4. Сформулюй основну думку оповідання.



I. Прослухай уривок, слідкуючи за текстом. Прочитай.



У КИЇВСЬКОГО КНЯЗЯ

З давніх-давен Київ славиться як одне з найпрекрасніших міст у світі. Ще тисячоліття тому чужоземці дивувалися з величчя Дніпра, краси князівських палаців. Купці привозили до Києва різні заморські дива.

Якось з італійського міста Венеції прибув купець Чезаре. Прийшов він до київського князя і почав вихвалити свій товар – посуд і прикраси. Мовляв, кращого немає в усьому світі. Мов зачаровані, дивилися на все це чужоземні послі і купці.

І тут внесли вино у таких самих красивих келихах, як і привезені італійцем. «Дякую», – ледь посміхаючись, мовив князь. – Твій товар гарний і потрібний. Це розуміють і наші київські ремісники». Сподобалося гостям вино. А ще більше – келихи, в які його було налито. І зроблені вони були не у Венеції, а в нашому рідному Києві.

Коли ж увійшла до світлиці княгиня, гості побачили на ній намисто. Не гірше ніж венеційське. А ще блискучі персні, яких вони ніде й ніколи не бачили.

Ой же прикро стало Чезаре! (за П. Утевською).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Знайди у тексті речення, які пояснюють останнє (чому ж Чезаре стало прикро?).

2. Як ти гадаєш, чи полишив Чезаре спробу здивувати київського князя?



I. Прослухай продовження тексту «У київського князя».



...Раптом Чезаре згадав про ще одне диво, яке на його батьківщині робили зі скла. Примружив купець очі й каже: «Є у Венеції палаци з мармуровими статуями. Підлога встелена килимами. А стіни прикрашають картини, викладені зі шматочків скла».

Знову посміхнувся київський князь. Він повів своїх гостей до Софійського собору. Зайшли всередину, глянули гості та аж завмерли від подиву: на стінах усіма барвами веселки виблискували зображення святих. Деякі з них були намальовані, а деякі викладені з маленьких кольорових скелець. Купцеві Чезаре на якусь мить навіть мову відібрало.

Усміхнувся князь і каже: «У нас ці картини мозаїкою звуться, а скельця до них – смальту – київські ремісники виготовили – великі майстри скляної справи...»

Отака подія сталася в Києві понад вісімсот років тому (за П. Утевською).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Прочитай продовження тексту «У київського князя» і простеж, як розвивається в ньому основна думка оповідання.

2. Скажи, чи справдилися твої припущення щодо подальшого розвитку подій. Яка нова інформація міститься у цьому фрагменті зіставно з попереднім?

3. Добери заголовок до цієї частини тексту.

4. Чому Чезаре не вдалася ще одна спроба здивувати князя?



I. Прослухай, потім прочитай виразно вірш.

У сквері діти грали у війну,
 Були там льотчики, танкісти, генерали.
 Умовно гинули, в полон умовно брали...
 А на війні в ту саму мить страшну
 За них батьки по-справжньому вмирили.
 Вітчизна рідна наказала нам:
 Спинить, розбити ворога! І кожний
 Стояв, як стій, – безстрашний, дужий, можний.
 І діти вірили своїм батькам,
 Казали: «Тато – всіх подужать може!
 Нема, як в тата, дужчої руки...»
 І ми подужаєм! На те ж бо ми батьки!

І. Нехода
 1942 рік

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Що робили діти у сквері?
2. Де були в цей час їх батьки?
3. Що говорили діти про своїх батьків?
4. Що обіцяв від імені всіх батьків поет-фронтовик Іван Нехода – батько маленької донечки?
5. Чи дотримали обіцянки батьки?
6. Як можна назвати вірш?

7. У якому році написано вірш? Про яку війну в ньому йдеться?

8. Свідками якої війни стали всі українці по вісімдесяти роках потому? З'ясуйте колективно, чи є серед батьків ваших однокласників захисники, які боронять Україну від рашистської навали? Попросіть їх розповісти про героїв цієї війни.



I. Прослушайте, потім прочитайте оповідання.

ФОКУС

Це було в тяжку пору Другої світової війни. Учні завжди з нетерпінням чекали великої перерви, бо на ній кожному видавали по маленькій грудочці цукру. Одержавши свою пайку, діти не відразу їли її. В передчутті насолоди крутили в руках, розглядали білу, аж синювату грудочку з усіх боків. Потім клали цукор у рот і язиком міцно притіскували до щоки, щоб повільніше танув.

Так робили всі. Тільки Люда ховала свій цукор у торбинку, бо вдома на неї чекав братик Сашко.

Коли лунав останній дзвінок, Люда чимдуж бігла додому. Вона брала порожню чашку, ставила її на стіл догори дном і, немов чаклунка, піднімала руки. «Тепер зажмурся», – наказувала вона братиківі. Хлоп'я міцно заплющувало очі. «Чукчері-чері, чукчері!» – проказувала дівчинка загадкові слова і швидко прибирала чашку. «Ось і весь фокус», – говорила вона.

Сашко розплющував очі і пильно дивився на стіл: на тому місці, де була чашка, тепер лежала грудочка цукру. Якусь мить він сидів нерухомо, наче зачарований, а потім хапав цукор і, потримавши в руках, простягував сестричці: «Покуштуй!» «Не хочу, їж сам», – удавано байдуже відказувала Люда.

Незабаром хлопчик знову просив сестричку: «Нумо ще зробимо чукчері!» Але вона щоразу відповідала: «Ні, Сашуню, фокус удається лише один раз на день».

Сашко смутнів... (М. Стеценко).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

Перегляньте усі 6 запитань до тексту. Чи все гаразд з їх послідовністю?

1. Що всі діти робили з цукром? А що – Люда?
2. Який фокус показувала Люда?
3. Коли відбувалися події, описані в оповіданні?
4. Чому фокус удавався лише один раз на день?
5. Чому діти не могли дочекатися великої перерви?
6. Чому дівчинка вдавала байдужість і відмовлялася покуштувати цукор?

III. Розташуйте запитання у послідовності, яка відповідає розвиткові подій в оповіданні (письмово). Дайте стислі усні відповіді на них.



I. З'ясуй значення слів *ретельно*, *кодовий*, *диверсánt*, *націстський*. Прочитай текст.



МАЙБУТНІ НАШІ ЗАХИСНИКИ

Облишивши комп'ютери й телефони, від яких раніше було не відірвати, діти взяли до рук пластикові й дерев'яні автомати, щоб бавитися у війну. Найпоширеніша нині гра – «блокпост». Саме на такому нас зупинили біля Чугуєва.

«СТІЙ, пароль!» – вимагає хлопчик у камуфляжі з іграшковим автоматом. «Слава Україні!» – кажемо. «Героям слава, проїздіть», – чуємо у відповідь. Тут, на вулиці, де мешкають ці діти, на початку російсько-української війни стояв справжній блокпост. Хлопчаки, зазвичай небайдужі до зброї, приходили до українських воїнів, щоб допомагати їм. Коли ж бійці рушили далі, визволяючи Харківщину від ворога, то наказали малим: «Ви тепер залишаєтеся за нас». Відтоді вони «несуть службу», ретельно перевіряючи тих, хто їде. Можуть попросити сказати «паляниця», «полуниця», «криниця»... Дорослі серйозно й старанно вимовляють ці та інші кодові слова. Вони добре знають: їх у жодному разі не вимовлять московити. Ці слова стали серйозним інструментом для виявлення диверсійних груп.

Однак не лише до ігор спонукає дітей війна, а й до справді дорослих вчинків. Так, правнук в'язня Освенціму Ігоря Маліцького Федір вирішив передати 25 тисяч гривень на потреби Збройних Сил України. Саме такий спадок дістався йому від прадідуся, який пройшов усі кола пекла в чотирьох нацистських таборах. Для цієї легендарної людини Україна була понад усе. Цю любов він передав і правнукові.

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Про яку дитячу гру йдеться в тексті? Чому вона найпопулярніша?
2. Як хлопчики познайомилися з військовими?
3. Як юні вояки стали господарями блокпосту?
4. Як хлопчики охороняють блокпост і місто Чугуїв?
5. До яких дорослих учинків спонукає дітей війна? Наведи відомі тобі приклади або знайди їх в інтернеті.



I. Прослухай текст. Відпрацюй вимову слів (у) *Закарпатті, (на) Рахівщині, споруджено, знаходячись, перегукувалася, водночас, віддалений.*



II. Прочитай текст, правильно вимовляючи числівники.

ЦЕНТР ЄВРОПИ

У Закарпатті, на Рахівщині, поблизу села Ділового – географічний центр Європи. На знак цього тут у 1887 році споруджено піраміду.

Ми й справді у центрі Європи. Із глибини віків, знаходячись на перехресті майже всіх європейських доріг, наша українська земля перегукувалася історією, культурою, духовністю і долею з цілим світом і водночас ніколи не губилася в нім.

Київ знаходиться від географічного центру Європи на відстані *восьмисот* кілометрів. *Дев'ятьмастами* кілометрами центр Європи відділений від Праги, *трьохмастами вісімдесятьма* – від

Будапешта і *шістьомастами* – од Відня. Тисяча шістсот сорок кілометрів відділяє центр Європи від Бонна, тисяча сімсот тридцять – від Женеви, тисяча вісімсот п'ятдесят – від Рима (з кн. «Сім див Закарпаття»).

III. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Що таке географічний центр Європи?
2. Де він знаходиться?
3. Що це означає для України?

Використані джерела:

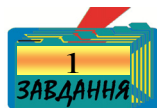
1. Бондаренко Н. В. *Добросвіт* : Читанка для 4 кл. загальноосвіт. навч. закл. з мовами навчання нац. меншин. Київ; Ірпінь. ВТФ «Перун», 2003. 184 с.

2. Бондаренко Н. В., Ярмолюк А. В. *Українська мова*: підруч. для 6 кл. загальноосв. навч. закл. з навч. рос. мовою. Київ: Освіта, 2006. 240 с.

3. Логвиненко Леонід. Дитяче обличчя війни. *Сільські вісті*. 16 серпня 2022 року. № 29 (19973).



I. Прочитай виразно вірш.



Серцю тісно моему у слові,
 Рамки слова для серця малі.
 Я ніколи не клявсь у любові
 Рідній Матері й Рідній Землі.
 Не спішіть цим словам докоряти.
 Є у мене своє тут «але»:
 Для понять Україна і Мати
 Звичне слово «люблю» замалé.

Д. Онкович

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. З'ясуй, у якому значенні вжито слово *любити* у вірші (скористайся тлумачним словником).
2. Вислови припущення, чому поета не задовольняє жодне тлумачення.
3. Вкажи у вірші слова, написані не за правилами. Чому поет вдався до такого прийому?
4. Визнач основну думку вірша.
5. Добери заголовок до вірша.
6. Вивчи вірш напам'ять.



I. З'ясуйте значення слів *підступність*, *брії* / *арії*. Прослухайте настанови нащадкам.

II. Читайте «Заповіді наших Пращурів» «ланцюжком» і коментуйте кожен їх пункт. Пояснюйте шрифтові виділення.

ЗАПОВІДІ НАШИХ ПРАЩУРІВ

Заповіді наших Пращурів, за якими ми повинні жити у цей важкий для українського РОДУ час:

1. «Стій за Землю свою, земля нам дана нашими Світлими Богами, зорана нашими пращурами, зрошена потом і кров'ю батьків, дідів, прадідів твоїх».

2. «Ворога РОДУ твого знищуй без пощади, але не принижуй його».

3. «Захищайся сам і захищай побратима твого, щоб РІД твій не скінчився (не перервався)».

4. «Будь вірним у дружбі, любові РОДУ твоєму та вірним і мужнім у праведній січі».

5. «Бачачи підступність ворога, тим самим відповідай йому».

6. «Не вір ворогові пораненому та вбивці брата твого».

7. «Держись правоти і правди, вони приведуть до перемоги».

8. «Не відповідай добром на зло. Непокаране зло породжує ще більше – абсолютне зло».

9. «Сила і непереможність РОДУ твого – в етнічній єдності РОДУ твого».

10. «Не опускай голови своєї, як раб. Не принижуйся ні перед ким і не давай нікому принижувати твій РІД. Не плач, не жалійся, не проси, не бійся. Живи, борись – і переможеш!»

11. «Щоб руки наші трудилися об рала наші, а мечами добували незалежність нашу».

12. «Усе, що залежить від чужої волі, – зло. Усе, що залежить від власної волі, – добро. Рід твій повинен знати це коротке визначення добра і зла». Ключовими словами світогляду наших Пращурів оріїв-русинів (русичів) були *«воля»* і *«творчість»*. Слова *«не плач, не бійся, не проси»* часто звучать в українських віршах, у прозі, в піснях. Вони йдуть від наших Пращурів, передаються нам із покоління в покоління на генетичному рівні.

III. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. З-поміж 12 пунктів Заповідей Пращурів виберіть ті, які вважаєте найважливішими саме натепер. Запишіть їх.

2. Поясніть свій вибір.



I. Прочитай текст.

ПОРТРЕТ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА ЯК РЕКОРД УКРАЇНИ



Учні Новопетрівського ліцею Великомихайлівської громади на Одещині своїм інтелектом, креативністю і майстерністю умілих рук створили портрет Тараса Шевченка із семи тисяч яблук і встановили рекорд.

Площа портрета – 24,442 м².

7 004 яблука різних сортів і кольорів зібрано із власних садиб учнів ліцею.

Безпосередньо під портретом із яблук ліцеїсти виклали пророчі слова українського генія, символічні для всієї України: «*Борітеся – поборете*».

Керівник Національного Реєстру Рекордів України Лана Ветрова висловила подяку неймовірній команді рекордсменів – педагогам, працівникам ліцею, учням, батькам.

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Про що ідеться в тексті?
2. Як ти оцінюєш саму ідею ліцеїстів створити портрет Тараса Шевченка з яблук?
3. Чому портрет привернув увагу Національного Реєстру Рекордів України?
4. У чому унікальність портрета? Які його параметри наведено в тексті?
5. Розглянь світлину й опиши зображений на ній портрет. Дай оцінку цьому витворові.



I. Прочитай текст. Визнач комунікаційний намір автора.

ЯК ВЕЛИКИЙ ФРАНЦУЗ ГЕНЕРАЛ ШАРЛЬ ДЕ ГОЛЛЬ ВІДДАВ ШАНУ ВЕЛИКОМУ УКРАЇНЦЕВІ ІВАНОВІ СІРКУ

Згадаймо історію (дехто вважає її легендою), пов'язану з пам'ятником легендарному кошовому отаманові Запорозької Січі й усього Війська Запорозького Низового ІВАНОВІ СІРКУ у селі Капулівка (неподалік від Нікополя) і Президентом Франції генералом Шарлем де Голлем. Своєю появою пам'ятник завдячує саме Великому французові.

За радянської влади місцеві комуністи упродовж десятиліть цілком байдуже і не-



Пам'ятник Іванові Сірку у с. Капулівці

дбало ставилася до могили Івана Сірка. Напевно, виявилися б марними клопотання науковців і патріотів загалом і щодо перенесення славетної могили, яку нещадно підмивало штучне Каховське море. Ситуацію урятував випадок.

У 1966 році до срср з офіційним одинадцятиденним візитом прибув Президент Французької Республіки Шарль де Голль.

Під час перебування у Києві він несподівано звернувся до Петра Шелеста і Володимира Щербицького з проханням... побувати на могилі Івана Сірка, Національного героя Франції...

Ті завмерли від несподіванки, викликали істориків з Академії наук.

Дуже здивувались, коли дізналися, що могила кошового отамана Запорозької Січі справді існує.

А Шарль де Голль розповів українським високопосадовцям, як у 1644 році посол Франції граф де Брежі за наказом фак-



Шарль де Голль

тичного правителя Франції кардинала Мазаріні запросив на французьку службу 2500 козаків.

Полк під командуванням Івана Сірка брав участь в облозі іспанців у Дюнкерку. Непроступною з моря і з суші фортецею, яка була ключем від Ла-Маншу, багато років володіли іспанці.

Всупереч усім законам військової науки, вночі, за наказом Сірка козаки підпливли до Дюнкерка з боку моря й увірвалися до центральних фортів фортеці. Вражений розумом і винахідливістю українця, Мазаріні направив у Дюнкерк одного з найкращих художників і скульпторів того часу Калло. І той створив два погруддя Івана Сірка. Один знаходиться у Луврі в Парижі, а інший стоїть на центральній площі в Дюнкерку.

Після цієї розповіді до Капулівки терміново відрядили транспортний літак із необхідними спеціалістами. За добу вони звели парк із деревами та декоративними кущами... З'явилася і гранітна дошка з написом: «Тут похований кошовий отаман Війська Запорозького Іван Сірко».

Приїхавши у Капулівку, Шарль де Голль зупинив машину за кілометр від могили Великого Українця і пішки – велично й урочисто – ніс до неї квіти разом із дружиною.

А за рік Дніпропетровський облвиконком прийняв постанову про перенесення останків отамана Івана Сірка до Бабиної (Сторожової) могили поблизу колишньої Січі.

Нікопольські майстри Микола Брей і його помічник Іван Мелешко відлили погруддя легендарного кошового отамана Івана Сірка на основі реконструкції Галини Лебединської та гіпсової скульптури Валентина Шконди (А. Кравчук).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Хто такий Іван Сірко?
2. Як ставилися до вшанування пам'яті Івана Сірка за часів срср?
3. Що спонукало радянських керівників зацікавитися місцем поховання легендарної історичної постаті?
4. Що тобі відомо про Шарля де Голля?
5. Чому високий гість так шанобливо ставився до Івана Сірка? Яке відношення до Франції мав Великий Українець?
6. Як Україна і Франція вшановують пам'ять Івана Сірка?



I. З'ясуй значення слів *артефáкт*, *стабілізува́ти*. Прочитай текст.

БЕЗЦІННА ЗНАХІДКА

Археологи Національного заповідника «Хортиця» підняли з Дніпра 7-метровий дубовий човен-довбанку, якому може бути понад тисяча років. У минулому біля берегів Хортиці ходили подібні човни, пов'язані з давньоруським поселенням на острові. Воно існувало з X до XIV століття.



Такі плавзасоби використовувалися для риболовлі й інших промислів, місцевих перевезень, а також для обслуговування переправ. Імовірно, і нова знахідка стосується тієї доби.

Вік човна, на думку науковців, може сягати 500 років. Але більш точне датування стане можливим лише після проведення спеціального радіовуглецевого аналізу. Наразі за станом деревини припускають, що знахідці понад тисяча років.

Як зазначають фахівці, човен зберігся на 70–80%. Через вчасне підняття він не був зруйнований повністю. Наразі артефакт на реставрації. Фахівці розпочали консервацію і стабілізацію деревини. На це орієнтовно знадобиться два роки. Після реставрації знахідку буде виставлено у музеї судноплавства на Хортиці.

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Що спричинило обміління Дніпра поблизу Хортиці?
2. Що знайшли археологи на дні обмілілого Дніпра?
3. Чому цей факт є підтвердженням злочину нищення москвитами української історії?
4. Що відомо про використання човна-довбанки нашими далекими пращурами?

5. Які попередні припущення археологів щодо віку човна-довбанки?

6. Коли стане можливим точне визначення віку безцінного артефакта?

7. Яке значення має знахідка для дослідження правдивої історії України?



I. З'ясуй значення слів *фюзеляж*, *льотчик-ас*, словосполучення *мертва петля*. Прочитай текст, уяви змальовану в ньому картину.

ГРАНДІОЗНЕ АВІАШОУ

У Гостомелі віпогодилося – і сонце заграло на фюзеляжах могутніх літаків на території аеродрому «Київ–Антонов» для демонстрації авіатехніки.

... Літаки то ширяли, мов ластівки, то знижувалися до самісінької землі, то рвучко здіймалися вгору – а глядачі захоплено спостерігали за повітряною акробатикою...

Реактивний винищувач, керований льотчиком-асом, виконував найскладніші фігури вищого пілотажу. Машина завмирала у височині – й літак із вимкненими двигунами просто падав. Немов випущений із руки олівець.

І майже при землі машина раптом «оживала» і стрімко виходила на горизонталь.

Захоплює видовище – груповий стрибок із парашутами. Чорні цяточки на тлі білосніжних хмар поступово увиразнювалися, перетворюючись на маленькі фігурки – і ось вони під кольоровими куполами уже приземлюються на поле аеродрому.

Не кожному випало бачити виконувани одночасно кількома реактивними літаками фігури вищого пілотажу, коли машину закручує, кидає в штопор або виводить на траєкторію мертвої петлі.

Ось стрілами, майже вертикально, здійнялися чотири реактивні машини. Тягнучи за собою димові шлейфи, літаки ніби

вимальовували струмені гігантського кількакілометрового фонтану, що перетворювалися на велетенську небачену квітку.

Кожна подія над аеродромом супроводжувалась кваліфікованими радіокоментарями (за В. Івченком).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Визнач комунікаційну мету автора й основну думку тексту.
2. Коли відбувалися описані в тексті події?
3. Що з описаного авіашоу особливо вразило? Зачитай із тексту.
4. Чи доводилося тобі споглядати авіашоу наживо? Якщо так, – поділися своїми враженнями.



I. Прочитай етюд. Визнач комунікаційний намір автора.



ПЕРШИЙ ДЗВІНОК

Літній професор дає останні настанови: «Не забув, із чого починати? Спочатку знайомишся з класом, а потім...»

Його голос потопає в різкому, настирливому звукові електричного дзвінка. Час на урок. Перший у житті.

Іду довгим, нескінченним коридором. А дзвінок не змовкає.

Ось і клас. Тиша. Десятки пар очей допитливо дивляться на мене. З чого почати?

Ніби звідкись здалеку долинає мій голос: «Здрастуйте, діти! Я розповім вам про шкільний дзвінок. Його зроблено зі снарядної гільзи...» (В. Чухліб).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Про який період історії ідеться?
2. Поясни, як ти це визначив / визначила.
3. Що тобі відомо про участь українців у Другій світовій війні?
4. Які асоціації викликає у тебе зміст тексту?
5. Визнач основну думку тексту.

6. Що означає вислів «Ніколи знову»? До чого призвело його ігнорування?



I. Прочитай текст. Визнач комунікаційну мету автора.

СЕРПНЕВА ЮЛІЯ

Серпневий Дніпро на Черкащині особливий. У ньому стільки прощання з літом, що під вечір тягне написати вірш. Доки я на березі його пишу, довкола ні душі. Тільки п'ять чайок у небі, подаленілий рибальський місток і яхта навпроти мене.

Раптом помічаю, що на яхті є господар. Він виходить із каюти, вмикає музичне радіо й ходить палубою. Щось натискає на пульті, яхта заливається сиреною і моргає сигнальними вогнями. Вимикає, надкушує зубами яблуко і кролем пливе до берега.

Коли проходить повз мене, вітаюся й питаю:

– Далеко плавали?

– Плаває сміття, а яхта ходить, – не без утіхи виправляє мене капітан ситуації. – Залежить від погоди. У хорошу можна й на острови на кілька днів. Я там усе облаштував. Можна жити, шашлики смажити, юшку варити. Куди там Робінзону. Але компанія треба.

Михайлові за шістдесят. Переселенець із Донбасу. Кілька років як переїхав. Він єдиний, хто має яхту в селі. Тримає її на якорі. До війни була окрасою пляжу й фотозоною.

За два роки зустрілись і згадуємо ту зустріч, коли можна було яхтувати приватно.

– Тоді я сигналку перевіряв. Було з ким на рибку піти, а тепер – заборона. Війна. Не можна, та й моряків вільних немає. Молодші воюють, старші техніку ремонтують, – зітхає.

Цікавлюся, чи не боїться яхта негоди.

– Яюсь зібралися з дочкою на острови. По радіо передали дощ, але ми пропустили повз вуха. Та на півдорозі почалися така злива та шторм, що мусили вертатися. Але що злива проти війни.

Сонце майже сіло, й час розходитися. Мені не дає спокою напис на судні.

- А чому яхту назвали «Юлія», на честь дружини?
- Ні. Дружина може бути не одна, а донька – назавжди.
- Влучно.
- Влучно стріляє Юля. Снайперка під Бахмутом (за П. Щирицею).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Що робив автор на березі Дніпра?
2. Який плавзасіб він побачив і хто на ньому хазяйнував?
3. Який діалог відбувся між чоловіками?
4. Ким виявився господар яхти?
5. Що він розповів про життя до війни?
6. Як і на чю честь чоловік назвав яхту?
7. Якою тобі уявляється власниця імені Юлія?
8. Що спонукало юну романтичну дівчину стати снайперкою?
9. Що тобі відомо про українок на війні?
10. Сформулюй основну думку тексту. Добери до нього власну назву.



III. Розіграйте діалог із сусідом по парті, обмінявшись враженнями про життя до війни й після 24 лютого 2022 року.



I. Прочитай пост у фейсбуці. Визнач комунікаційну мету автора.



Учора ввечері по французькому каналу LCI, який розповідає про Україну й показує її щодня з ранку до вечора, виступав літній військовий, генерал. З-поміж іншого, завів мову про якості українських військових.

Сказав, що за своє довге військове життя бачив багато чого, але такої кмітливості, швидкості в навчанні й прийнятті логічних рішень, прикладного розуму, винахідливості, здатності до самопожертви, людяності, сміливості, стійкості, героїзму ТАК МАСОВО не зустрічав серед інших націй. Насправді, високих

слів на адресу українців звучить дуже багато. Тож шануймося, дорогі українці, бо ми того варті! У наших судинах тече гаряча кров наших вільних і сміливих пращурів, зроджених на землях величної Русі.

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Хто був гостем французького каналу LCI?
2. Якими спостереженнями поділився з аудиторією досвідчений генерал?
3. Знайди шрифтове виділення в тексті. З якою метою воно використане?
4. До чого закликає автор?
5. Добери заголовок до тексту.
6. Випиши якості характеру українських захисників, які викремив французький генерал.
7. З різних інформаційних джерел добери й запиши приклади, що підтверджують наявність в українських воїнів перелічених якостей.



III. На матеріалі найяскравішого, на твою думку, прикладу підготуй презентацію. Оприядни її.



I. Прочитайте текст. Визначте його тему й основну думку.

ГЕРОЙ УКРАЇНИ СТЕПАН ТАРАБАЛКА

Військовий льотчик-винищувач, справжній професіонал, 29-річний майор Степан Тарабалка, відомий у всьому світі як «Привид Києва», став жахом для російської авіації. Він прославився після того, як у перший день російського вторгнення на своєму МІГ-29 збив шість ворожих літаків, які за наказом кремля бомбардували мирні міста і села України. Загалом на його особистому рахунку аж 40 повітряних цілей, можливо, й більше.



Герой України Степан Тарабалка

Атакуючи і знищуючи ворога в повітрі, Степан Тарабалка зберігав життя людей на землі. На своєму МІГ-29 він наближав, як тільки міг, нашу перемогу над нелюдами.

Народився Степан Тарабалка 9 січня 1993 року в родині робітників у селі Королівці Івано-Франківської області поблизу Коломиї. Він – один із тих романтиків, які з дитинства мріють стати військовими льотчиками. «З раннього дитинства він мріяв про небо, про те, щоб літати вище хмар», – згадує мати Героя. Зіграло свою роль і проживання поруч із військовим аеродромом. У дитинстві хлопчик спостерігав, як над його будинком пролітають літаки МІГ, і вже тоді вирішив, що стане льотчиком-винищувачем. «Він завжди спостерігав за десантниками на їх повітряних навчаннях». І бігав у напрямку їх польотів, щоб побачити, де приземлилися.

Степан Тарабалка наполегливо йшов до своєї мрії. У 13 років вступив до Прикарпатського військово-спортивного ліцею. Вступивши до льотної школи, він літав над селом на своєму МІГ-29 і вітав односельців і рідних нахилом крил. «За будь-якої нагоди підлітав близько до нашого будинку, робив невеликий

пілотажний трюк. І всі в селі, кожна хата і всі села довкола знали, що Степан летить», – розповідала мати відважного льотчика. Згодом юнак вступив до льотного закладу вищої освіти – Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба, який успішно закінчив у 2014 році.

Сучасний, креативний, активний, патріотичний, високопрофесійний. Він постійно цікавився новинками авіації, читав, вивчав, зростав як професіонал. Звання за званням, посада за посадою. Участь у навчаннях, льотні зміни, удосконалення навичок пілотування, бойові ротації... Лише 8 років тому здобув офіцерське звання, а набув колосального досвіду. На Степана Тарабалка рівнялися товариші по службі, побратими. У ньому завжди були впевнені командири. Здобув авторитет за лічені дні. Був справжнім другом. «Це офіцер нової генерації української армії, який розпочав свою офіцерську кар'єру саме в той час, коли в Україну прийшла війна. Захист своєї країни був для нього свідомим вибором», – зазначається у повідомленні командування Повітряних сил Збройних Сил України.

13 березня 2022 року майор Степан Тарабалка вступив у нерівний повітряний бій із переважаючими силами ворога. Він не дав окупантам завдати удару по українському місту, чим урятував цілі житлові квартали від авіаційної атаки. У небі над Житомиром мужній льотчик-ас загинув смертю героя.

За особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету і територіальної цілісності України, вірність Військовій присязі Указом Президента України від 19 березня 2022 року майору Тарабалці Степану Івановичу присвоєно звання Героя України (посмертно).

У Героя залишилися батьки Іван і Наталя, дружина Олена і восьмирічний синок Ярослав (з різних джерел).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Яку роль у війні відіграє авіація?
2. Яким було дитинство Степана Тарабалки?
3. Коли хлопець вирішив стати військовим льотчиком?
4. Як Степан ішов до своєї мрії?
5. Чому Степана Тарабалку називають офіцером нової генерації?

6. Розгляньте світлину. Опишіть зображеного на ній льотчика. Чи таким ви уявляли Героя?

7. Як загинув відважний льотчик?

8. Як відзначено мужність і героїзм Степана Тарабалки і як ще Україна має увічнити пам'ять про Героя?



I. З'ясуйте значення слів *орк*, *тренд*, *нахábний*, *екзистенційний*, *крінж*, *дистанціювання*. Прочитайте текст, визначте комунікаційну мету автора.

КУЛЬТУРОЗОБОВ'ЯЗАНІ

Отак дивиться орк на карту України в гуглі й бачить: радянські назви міст, назви вулиць, вивіски, як у московії, пам'ятники московитам і думає, що бачить перед собою регіон московії. А далі він чує, що в Україні повально говорять, хоч і спотвореною, московитською мовою, чує нею пісні «українських» виконавців і в трендах ютубу бачить, що українці дивляться московитський контент, а до всього ще й ходять в церкву московського патріархату.

Скажіть, чи дійсно необґрунтовано він вважає цю землю своєю?

Скажіть, чим це вам не адіннарот?

Отож!

Збереження української мови і культури – це обов'язок людей з українським паспортом.

Обов'язок.

О-бо-в'я-зок!

Український спадок – це суто наша відповідальність.

Тому нормальному громадянину України не пофіг, у якому стані його мова, і має бути соромно у разі її незнання. Українцю не пофіг, як називається вулиця і пам'ятник кому на ній стоїть.

І те, що в попередні століття наше знищувалося, – лише додає нам роботи! Додає, а не звільняє від неї.

Нам, українцям, і світу потрібна тільки українська, унікальна, самобутня Україна. Якщо унікальності не буде, то терито-

рію забере собі якась чужа нація і переварить у шлунку своєї «культури».

Трудові ресурси хутко розбіжаться по заробітках.

Таке вже сто разів було.

Знати українську – це наш обов'язок!

Коли вам давали шкільний атестат, диплом із вишу, коли приймали на роботу, коли давали паспорт – малося на увазі, що ви цю мову знаєте!

Ви зобов'язані знати про Русь, Козацтво, Гетьманщину, Січових стрільців, УПА, ОУН, Крути, УНР, Скоропадського, Шевченка, Українку, Франка, Сковороду. Про сотні тисяч українських явищ. І про Мазепу з його бароко, і про Київський Митрополичий престол, і про землі, і про ріки. Бо це все – банальні поверхові знання про вашу країну.

Це – must have! Це – дитячий рівень!

Якщо ж у мінімально українській Україні вам стає некомфортно, то це питання вашого низького культурного рівня.

Своєю лінню та ігнором всього українського ми зробили свою країну спірною територією не лише в культурному, а і в екзистенційному аспекті. Занадто зросійщена Україна – це запрошення для агресора. Тому зараз обстоювання права «російськомовних» в Україні – це крінж [*цей неконституційний термін – вигадка кремля, щоб розколоти українську націю й загарбати територію – Н. Б., С. К.*].

У нас передозування московитським несумісне з життям. Тому прошу, не юродствуйте і не провокуйте людей, щоб вам робили зауваження.

Виконуйте свої культурні обов'язки.

Припиніть провокувати конфлікти, час яких давно минув.

Поважайте і плекайте СВОЄ!

Це ваша точка зростання.

Це двері в прийдешнє.

Вас за це будуть ПОВАЖАТИ (за О. Висоцьким).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

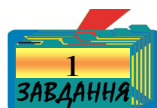
1. Що, на думку автора, дає оркам підстави стверджувати, що ми з ними – «адіннорот»?

2. Чим небезпечне дистанціювання нації від своєї мови, історії, культури?
3. Про чиї обов'язки ідеться в тексті і в чому вони полягають?
4. Як ви розумієте назву тексту?
5. Перекладіть з англійської вислів *must have*. Про який *must have* говорить автор?
6. Знайдіть у тексті речення зі шрифтовими виділеннями. Поясніть, як ви розумієте їх смисл.
7. До чого закликає автор?

Використані джерела:

1. Бондаренко Н. В. *Українська мова: підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. з російською мовою навчання*. Київ: Грамота, 2010. 288 с.
2. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. *Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів: методичні рекомендації*. Київ: Фенікс, 2022. 64 с. URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/732103/>.
3. <https://apostrophe.ua/ua/news/society/science/2023-07-02/na-dne-obmelevshego-dnepra-nashli-7-metrovuyu-lodku-kotoroy-sotni-let-foto-i-video/300051>
4. <https://bzh.life.ua/mesta-i-veshi/1698129220-poblizu-hortitsi-dni-obmililogo-dnipra-znayshli/>
5. https://gazeta.ua/articles/shchyrytsia/_serpneva-uliya/1155259
6. https://kampot.org.ua/history/postati/Ivan_Sirko.shtml
7. <https://sribnovit.com/kultura/zapovidi-nashykh-predkiv/>
8. <https://tsn.ua/ukrayina/vikoristali-kilka-tisyach-yabluk-ukrayinski-shkolyari-stvorili-portret-shevchenka-ta-vstanovili-rekord-2436628.html>
9. https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%86%D0%B2%D0%B0%D0%BD_%D0%A1%D1%96%D1%80%D0%BA%D0%BE
10. <https://www.facebook.com/groups/gatne/posts/2703151526580326/>

8 клас



I. З'ясуй значення слів *сірома́ха*, (*поле*) *бра́ні*. Прочитай текст, визнач його тему й основну думку.

ЛЕГЕНДА ПРО ДНІПРОВУ ВОДУ

Славутич, Борисфен, Узу, Данáпріс... Багато імен було у ріки, голубий пруг якої тягнеться на дві тисячі двісті вісімдесят п'ять кілометрів. Це орієнтовна відстань від Києва до Парижа. А площа розгалуженого басейну ріки не набагато менша, ніж територія самої Франції.

Одна з легенд розповідає про давноминулі події. Після перемоги над печенігами великий князь Святослав повертався до Києва. Їхав пологим лівим берегом. На зустріч із князем виходило населення й уклінно вітало відважного витязя. Кожен вважав за честь подарувати щось своєму оборонцеві. Хто – щит і меч власної роботи, хто – шмат домотканого полотна, хто – жбан із медом. А один сіромаха не мав нічого. Метнувся він до Славутича, набрав у пригорщі води й підніс князеві: «Чим багаті, тим і раді. Прийми, князю! Це вода Дніпрова».

Суворий князь зворушено дивився на це незвичайне підношення. Опам'ятавшись, він звелів слугам принести золоту чашу, щоб прийняти безцінний дар. «Вода Дніпрова – священна! За неї ми на полі брані голову покладемо», – сказав він.

Відтоді золотий кубок із дніпровською водою стояв у княжому теремі на найпочеснішому місці.

Численні торговельні шляхи багатьох країн Європи й Арабського Сходу споконвіку єднає повноводий Славутич. Його верхів'я наближалось до північних земель, пониззя сусідило з Азією. Ліві його притоки виходили до Волги й Дону, а праві сягали Вісли й Німану. Вже самі географічні координати Дніпра зумовили його важливе комунікаційне значення на так званому шляху «із варяг у греки» (за О. Ємченком).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Що тобі було відомо про Дніпро, а про що ти вперше дізнався / дізналася з тексту?
2. Про чю перемогу ідеться в тексті?
3. Як кияни зустрічали переможця?
4. Який подарунок і чому найбільше вразив князя Святослава?
5. Якою була подальша доля незвичайного подарунка?



I. Прочитай виразно вірш.



ДНІПРО

Не знаю, як тече і голубіє Сена,
 як Темза піниться, закована в граніт.
 Проте на весь широкий многолюдний світ
 нема ріки милішої для мене
 за тебе, Дніпре мій!
 Стрічаючи зорю,
 зійду на кручу я – ти, шумний, підо мною.
 І легко так стає, і глибше я люблю
 цю землю радісну, омивану тобою!

Є. Фомін

II. Дай відповіді на запитання.

1. Які почуття висловлює автор?
2. Хто з відомих поетів оспівував Дніпро? Звідки до нього така увага?
3. Визнач основну думку вірша.
4. Які почуття викликає у тебе головна ріка України?



I. З'ясуй значення слів *атрибу́т*, *пóсаг*. Прочитай текст, визнач його основну думку і комунікаційний намір автора.



АННА ЯРОСЛАВНА, ПРАБАБУСЯ 30 КОРОЛІВ

Ще під час перших відвідин Франції, проїжджаючи вночі Реймс, я з вікна автобуса бачив освітлений собор Нотр-Дам-де-Реймс. Він уявлявся золотим. Зведено його в часи середньовіччя. А доти на цьому місці стояв храм, де у серпні 1049 року Анна Ярославна взяла шлюб із французьким королем Генріхом I. Французький король взяв за дружину освічену, розумну і вродливу жінку. Русь часів Ярослава Мудрого за рівнем цивілізації набагато випереджала Францію.



*Монумент доньці
Ярослава Мудрого у Києві*

По смерті чоловіка 1060 року Анна стає королевою Франції, як матір неповнолітнього спадкоємця престолу Філіпа I, якому було лише вісім років.

На багатьох державних документах збереглися підписи Анни слов'янською мовою. Це найдавніший зразок українського письма. Їх оточують хрестики, які ставили барони, вельможні васали Франції, бо були ... неписьменними.

Українка Анна Ярославна – прабабуся тридцяти монархів Франції. А написане кирилицею Євангеліє, привезене Анною з Києва як посаг майбутньому чоловікові, впродовж багатьох століть було основним атрибутом держави. Він зберігався у Рейнському соборі. На ньому присягали на вірність усі французькі королі аж до Людовіка XVI, які коронувалися саме в Реймсі. Нині ця пам'ятка нашої культури XI століття, названа Реймським Євангелієм, зберігається в Національній бібліотеці Франції.

...Заходимо до найстарішого храму Парижа Сен-Жюльєн-ле-Повр. Його було зведено у XI столітті за наказом Генріха I, чоловіка Анни Ярославни. З XIII століття церква стає основним храмом Сорбонни, – саме тут упродовж трьох століть обирали ректорів.

Іконостас у церкві – як в українських православних храмах; знайомі обличчя святих, як у Софії Київській! Чи не на честь великої киянки Анни Ярославни його встановлено?

Україна делегувала до Франції не гостю, а повноправну володарку і навчительку тодішнього французького люду – Анну Ярославну (за О. Балабком).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Що нового ти дізнався / дізналася про Анну Ярославну, а що було тобі відомо раніше?
2. Наведи цікаві факти з життя доньки Ярослава Мудрого, здобуті з інших джерел.
3. Чим завдячують Україні Франція і нинішня мирна Європа загалом?



I. З'ясуй значення слів *Валáхія, óтрок, неуперéдженний*. Прослухай і прочитай текст.

КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ

Києво-Могилянську колегію заснував один із найвизначніших релігійних діячів України XVII століття Петро Могила. Вона стала найкращим навчальним закладом у Східній Європі. В окремі періоди тут навчалось до двох тисяч студентів. У 1701 році Колегія стала Академією.



Петро Могила

Києво-Могилянська академія славилась серед європейських вищих навчальних закладів нарівні з Сорбонною, Кембриджем, Падуанським і Віттенберзьким університетами. З московії, білорусі, Молдови, Валахії, Сербії, Чорногорії, Угорщини, Туреччини, Болгарії злітали сюди здібні до наук отроки. Упродовж двох років тут навчався Михайло Ломоносов, якого

московити вважали своїм першим ученим. Це історичний факт, на який Москва наклала табу.

Яких тільки порівнянь і епітетів не вигадували для Академії вдячні студенти! Слов'яни називали її Всеслов'янською, німці – зв'язуючою ланкою між Західною і Східною Європою, московити – воротами, через які до них проникало просвітництво.

У Києво-Могилянській академії працювало багато вчених. І її вихованці ставали вчителями у колегіях – так називалися середні навчальні заклади у Чернігові, Переяславі, Харкові, інших містах. Було кому вчити – виникло багато початкових шкіл. Люди у селах, зокрема жінки й діти, вміли читати.

Завдяки Києво-Могилянській академії розвивалися науки, культура і мистецтво. Зросли історики, які описали минуле і сучасне України. З'явилися «Літопис Самовидця», літописи Самійла Величка і Григорія Граб'янки. Композитори Дмитро Бортнянський, Максим Березовський, Артем Ведель створили яскраві зразки української хорової музики. Найвизначніший філософ і мислитель України Григорій Сковорода, вихованець Києво-Могилянської академії, був дуже освіченою людиною, знавцем багатьох мов, невтомним мандрівником, учителем і цікавим співрозмовником.

Як дорогоцінні саджанці, прищеплювалися вихованці Академії в усіх кінцях світу. Неупереджені тодішні московські історики писали: наче найцінніший свій скарб, вивіз із Києва «Слов'янську граматику» Мелетія Смотрицького юний Михайло Ломоносов. Щедро передавали київські дидакаси московській науці, яка перебувала в зародку, свої здобутки, порядки і направи (за кн. «Моя Україна: Подорож в історію»).



Письме́нний

який уміє читати і писати:

*Дід був **письменний***

Писе́мний

властивий давнім пам'яткам, книжний (перев. про мову):

***писемна** пам'ятка
писемна мова*

Письмо́вий

написаний, записаний на підтвердження знань із певної галузі:

***письмова** робота
з математики*

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Коли й ким було засновано Києво-Могилянську академію?
2. Завдяки чому Києво-Могилянська академія гідно конкурувала з найпрестижнішими закладами вищої освіти решти Європи?
3. Хто були викладачі й студенти Академії?
4. Яких спеціалістів випускав заклад вищої освіти?
5. Кому завдячує тогочасна українська нація суцільною письменністю?
6. Що відомо про славетних випускників Києво-Могилянської академії?
7. Як вплинула Києво-Могилянська академія на розвиток науки, культури і мистецтва?
8. Що відбиває заголовок – тему чи основну думку тексту?
9. Визнач основну думку тексту і сформулюй її у вигляді заголовка.



I. Прочитай текст. Визнач комунікаційну мету автора.

Українська нація дала світові Пісню, Хліб і Крила. Ось лише факти.

Найбільша кількість наймелодійніших у світі пісень.

Освоїли чорноземи по всій планеті. Чомусь уряди США, Канади, Аргентини, Бразилії для освоєння цілини витрачали величезні кошти для залучення до своїх країн не німців, московитів, румунів чи поляків, а саме українців.

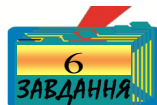
Вони тоді вже розуміли те, чого ми навіть тепер самі ще не усвідомили.

Наш Тризуб – найдавніший у світі державний символ.

Із 20 теоретиків і практиків освоєння космосу 19 є етнічними українцями. Хто не знає – нехай назве своїх Засядьків, Кибальчичів, Цюлковських-Наливайків, Корольових, Кондратюків, Чоломеїв, Янгелів, Яримовичів, Кістяківських, Сікорських. І тоді буде в нас предметна розмова. Вчіть українську мову, панове. Вона ще вам невдовзі стане в пригоді (*П. Масляк, учений, громадський діяч, публіцист*).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Прочитай виділене речення. Поясни, як ти його розумієш.
2. Наведи факти з тексту на користь виділеного твердження. Доповни їх своїми власними, здобутими з різних джерел.
3. Вкажи у тексті слова, написані не за правилами. З'ясуй роль такого стилістичного прийому.
4. Визнач основну думку висловлення.
5. Добери заголовок до тексту.



I. З'ясуйте значення слів *мéтод, запатентóваний, проóбраз*. Прочитайте текст «ланцюжком», визначте його тему й основну думку.

УКРАЇНСЬКІ ВІНАХІДНИКИ

Погортайте історію світових винаходів. І вас охопить гордість за те, що значна частина їх – з України.

Один із перших винаходів українців – човен-чайка. Плавзасіб був збудований *запорозькими козаками* у XVI-XVII століттях. Човен міг опускатися під воду. Тому він став прабатьком сучасного підводного човна.

Значущим був винахід першого електричного трамвая, пущеного в Києві у 1892 році. Його розробником був **Федір Пирозький**.

Галичанин **Іван Пулюй** ще за 14 років до німця Рентгена сконструював трубку, яка стала прообразом сучасного рентген-апарата. Він першим у світі зробив рентгенівський знімок.

Всесвітньо відомий авіаконструктор киянин **Ігор Сікорський** є творцем першого гелікоптера. Машина піднялася в небо у 1939 році.

У 1932 році в Харкові було розроблено унікальну цифрову систему маркування листів, що дістала назву *поштовий індекс*.

Житомирянина **Сергія Корольова** вважають батьком космонавтики. Він був конструктором ракетно-космічної техніки, розробником ракетних літальних апаратів. Геніальний українець є творцем ракетного двигуна, що вивів на навколосемну орбіту перший у світі штучний супутник Землі.

Всесвітньо відомий учений **Євген Патон** розробив унікальні методи електрозварювання.

Харків'янин **Володимир Нікітін** спроектував найшвидший у світі автомобіль, який міг розвивати швидкість до 400 км/год.

Західних винахідників братів Люм'єр випередив українець **Йосип Тимченко**. Разом з **Миколою Любимовим** він розробив механізм дії першого кінескопа. У 1893 році в Одесі було показано перший фільм, знятий за його допомогою. Проте винахід не було запатентовано, як і у випадку з Іваном Пулюєм.

Уродженець Луганщини **Олексій Бахмутський** став творцем першого в світі вугільного комбайна.

Прообраз компакт-диска винайшов киянин **В'ячеслав Петров** наприкінці 60-х років минулого століття.

І це – лише частина винаходів наших геніальних співвітчизників, долучитися до когорти яких у майбутньому можете і ви (з різних джерел).



Запорізький

прикм. який розташований або розселений у пониззі Дніпра за порогами:

Запорозька Січ,
запорозький козак,
запорожець, запорожці

Запорізький

прикм. до Запоріжжя (міста):

Запорізька область;
запоріжці (жителі міста Запоріжжя); **запоріжець;**
запоріжчанка

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Випишіть й запам'ятайте назви винаходів, про які йдеться в тексті, імена й прізвища їх авторів.

2. Які українські винаходи й чому змінили своїх власників?

3. Назвіть 2-3 винаходи українців, які ви вважаєте найважливішими; обґрунтуйте свою думку.



I. З'ясуй значення слів *комбінація, престижно, флешмоб*. Прочитай текст.



ТРИУМФ НАЦІОНАЛЬНОГО ВБРАННЯ

У третій четвер травня українці відзначають День вишиванки. Це свято, започатковане 2007 року, покликане зберегти споконвічні народні традиції.

Здавна вишиванка вважається символом і гордістю української культури. Вона зберігає ключові моменти історії, передає з покоління в покоління традиції наших пращурів, уособлює дух нації. До вишиванки українці ставилися як до святині. Вишита сорочка – потужний оберіг.

Орнамент української вишиванки сягає коренями трипільської культури. Кожен регіон створив власну неповторну вишивку зі своїм оригінальним набором і комбінацією кольорів. У старовинному мистецтві вишивки українці дійсно унікальна нація. У жодного народу немає подібного одягу: такий колоритний, національний і водночас такий сучасний. Сьогодні масово носити вишиванки стало не тільки патріотично, а й модно, престижно. Це стильний одяг для людей, які знаються на моді. Багато світових дизайнерів, таких як Валентино, Дольче Габбана, Ніна Річі, Елі Саб і багато інших прикрашають свій одяг українськими орнаментами й візерунками.



Щороку в травні у національне вбрання вдягаються тисячі громадян. По всій Україні відбуваються святкові заходи.

Чернівчани встановлюють рекорд Гіннеса за кількістю людей, одночасно вдягнутих у вишиванки. У центрі Чернівців 680 людей у вишиванках утворюють живий герб України і тризуб розміром 200 квадратних метрів.

У Сумах до Дня вишиванки прикрашають міську площу, розфарбовуючи тротуарну плитку традиційним для українського національного строю орнаментом. Червоно-чорний квітковий візерунок сягає пів кілометра.

Організатори флешмобу «Вишиванка – твій генетичний код» – дарують новонародженим вишиваночки. Це вже стає традицією.

Долучаються до святкування й за кордоном. Поціновувачі українського національного вбрання (а це не тільки етнічні українці) збираються біля пам'ятників Тарасові Шевченку, польствам України, фотографуються, записують відеозвернення до українців з підтримкою і привітаннями.

Рясніє від різноцвіття вишиванок і Київ. З кожним роком усе більше його мешканців долучається до цього свята. Чимало людей привітно всміхається до вдягнутих у вишиванки. Захоплено розглядають візерунок... Багато магазинів роблять знижки для покупців у вишиванках.

Центр столиці спалахує різнобарв'ям. Кілька тисяч киян виходять на Парад вишиванок.

Яке враження?

Ми – красивий народ і у нас найкраще в світі національне вбрання!

Приходьте на Парад вишиванок – і переконайтеся самі (за Т. Панасюк).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Коли українці святкують День вишиванки?
2. Чим вирізняється це свято з-поміж інших?
3. Як українці відзначають свято національного вбрання?
4. Назви п'ять причин вдягнути вишиванку. Запиши їх.
5. Чи може вишиванка бути буденним одягом?
6. Розглянь фотоілюстрацію, вислови своє враження. Склади за картинкою 2–3 простих речення.
7. Розкажи про свою вишиванку. Опиши її (усно). Як вона у тебе з'явилася? Коли ти її надягаєш? Що означає вишиванка для тебе особисто?



I. З'ясуй значення слів *інтелігентність*, *неспівмірний*, *екстремальний*.

Прочитай текст.

ПЕТРО НЕСТЕРОВ

Зі старої фотографії дивиться на нас молодий офіцер. Благородне обличчя з тонкими рисами, погляд розумних очей свідчать про інтелігентність і освіченість молодого людини. А нагороди на мундирі красномовно промовляють про значні заслуги офіцера, неспівмірні з його віком.

Це всесвітньо відомий український льотчик Петро Нестеров – віртуозний пілот і новатор льотної справи.

Тодішній Київ був одним із центрів світової авіації. Членами Київського товариства повітроплавання були відомі вчені й зокрема Ігор Сікорський. До них доєднався і Петро Нестеров. Льотчик постійно вдосконалювався в пілотуванні.

У вересні 1912 року двадцятип'ятирічний Нестеров, який учився в авіаційній школі, здійснив свій перший самостійний політ. А вже за рік у Києві 9 вересня 1913 року військовий льотчик Петро Нестеров уперше в історії авіації виконав славнозвісну «мертву петлю».

Безстрашність пілота вражала. Описуючи в небі великі кола, він робив такі круті віражі, що у глядачів перехоплювало подих. Виконавши «мертву петлю», мужній пілот довів, що за умови правильного керування літальний апарат може вийти навіть з екстремального положення і благополучно завершити політ. «Мертва петля» пізніше дістала назву «петлі Нестерова».

Льотчик не уявляв себе без пошуку. Він розробляв техніку пілотування на глибоких віражах. Відпрацьовував взаємодію авіації з наземними військами і ведення повітряного бою, швидко освоїв нічні польоти. Очолив груповий переліт за маршрутом Київ – Остер – Козелець – Ніжин – Київ. Здійснив досить складні на той час перельоти: Київ – Одеса – Севастополь, Київ –



Петро Нестеров

Гатчина та Москва – Петербург. На той час це було великим досягненням. Нестеров не тільки випробовує нові літальні апарати, а й працює над власним проектом аероплана. Після модернізації його літальний апарат, ставши схожим на ластівку, значно покращує свої аеродинамічні якості.

У 1914 році, за рік після першого виконання «мертвої петлі», у небі поблизу Львова начальник авіазагону офіцер Петро Нестеров здійснив перший в історії авіації повітряний таран.

Усього лише коротких два роки відміряла доля Петру Нестерову для авіаційних звершень. Якби уславлений льотчик залишився живим після того, як він без вагань пішов на таран австрійського аероплана-розвідника, Петро Нестеров підніс би нашу українську авіацію на ще вищий щабель.

У Києві бережуть пам'ять про визначного льотчика. На фасаді будинку, де жив Нестеров, про нього нагадує меморіальна дошка. Іменем героя названо вулицю. Пам'ятник Петру Нестерову встановлено перед адміністративною будівлею Серійного заводу «Антонов» (з різних джерел).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Хто такий Петро Нестеров? Як описано його зовнішність? Зістав опис і фотопортрет льотчика.
2. Що принесло українському льотчику світову славу?
3. Чому Петра Нестерова вважають новатором льотної справи?
4. Як могла б скластися доля талановитого льотчика, якби його життя трагічно не обірвалося?
5. Як українці бережуть пам'ять про свого героя?



- I.** З'ясуй значення слів *руфер*, *екстремал*, *вандалізм*. Прочитай текст.



НАЙКРАЩЕ ПРИВІТАННЯ УКРАЇНИ З ДНЕМ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

24 серпня 2014 року, поки Україна готувалася до Дня Незалежності й напередодні Революції Гідності, московія стала на

вуха від нечуваного зухвальства. Хтось «посмів» розфарбувати у синьо-жовті кольори радянську зірку на одній зі знакових престижних «сталінських» висоток у москві й підняти над будівлею український національний прапор.

Спочатку за цей нечуваний «злочин» поліція затримала чотирьох своїх екстремалів, які випадково опинилися неподалік на Котельницькій набережній. Про акцію сміливця вони не знали, просто стрибали з парашутами з іншого даху нижче від зірки. Спійманим загрожувало до 7 років заґратування за «вандалізм».



Руффер Григорій Мустанг

Але їх відпустили після допису у фейсбуці справжнього «винуватця» – патріота України руфера Григорія Мустанга («Mustang»), чиє хобі – підійматися на дахи хмарочосів: «Я той, хто в пориві патріотичних почуттів забрався на дах висотки на Котельницькій набережній і перефарбував зірку, яка прикрашає її, в кольори

нашого рідного українського прапора, після цього там же підняв прапор Незалежної України. Щодо цього маю фото, – продовжив наш Герой, – і відеодокази». За його словами, робота зайняла майже всю ніч. Українець розфарбував зірку, кожен промінь якої завбільшки до двох метрів, у синьо-жовті кольори, прикріпив прапор, сфотографувався і близько шостої ранку спокійно залишив місце без перебільшення історичної події й пішов спати.

На московії за голову Мустанга віддали би багато. путінська влада відкрила на Мустанга справжнє полювання, навіть видала міжнародний ордер на його арешт, але марно. Юнак, який чи не найкраще в історії привітав свою рідну Україну з Днем Незалежності, ніби в воду канув.

Його не змогли виявити навіть спецслужби. Зате безстрашний українець став відомим на увесь світ. Заслужений і водночас зу-

хвалий ляпас, на який відважився українець, довго підживлював українські й закордонні ЗМІ.

Звичка ризикувати життям під небесами і скакати з даху на дах розвинула у руфера неабияку спритність: одразу ж після акції хлопець утік додому. І, на щастя, встиг. Інтерпол на прохання московії оголосив мистця у розшук, але батьківщина-матір свого героя тепер не віддасть ні за що. З'ясувалося, до цього Mustang їздив по ерефії у футболці з портретом Бандери, і у нього ніхто не перевіряв документів.

Юнакові вдалося навіть пошити в дурні один із рупорів кремлівської пропаганди – канал LifeNews. Мустанг продав йому ексклюзивне відео із розфарбуванням зірки й одразу ж виклав його в інтернет. П'ять тисяч доларів, які канал заплатив за відео, юнак віддав на потреби батальйону «Донбас». Тож вийшло, що путіністи фінансово підтримали українських військових.

Невдовзі після повернення додому Павло Ушивець (справжнє ім'я руфера) отримав американську премію Troublemaker Award, якою нагороджують найшаленіших за порушення громадського порядку. Преміальні 10 тисяч доларів хлопець перерахував батальйону «Донбас». Від українського МВС отримав іменну зброю «За зразкове виконання завдання».

Імідж супергероя за Павлом остаточно закріпився, коли одного ранку Батьківщина-матір прокинулася у вінку. У переддень Дня примирення, який тепер українці святкують 8 травня, Мустанг і його команда прикрасили пам'ятник вінком із маків – так, що один із символів радянщини на кілька днів перетворився на ікону проукраїнськості.

За це Мустангу подякував уже сам президент особисто під час зустрічі з генсеком ООН Пан Гі Муном 8 травня у Києві.

Григорій Мустанг був активним учасником Революції Гідності. Був волонтером Громадського ТБ і зняв документальний фільм про події на Майдані Незалежності. Зблизька, з ризиком для життя, знімав кадри розстрілів Небесної Сотні.

Вступив у батальйон (згодом полк) «Азов» і брав участь у боях на сході України. Провів якийсь час у Донецькому аеропорту, про героїв якого зняв фільм.

Українці встигли полюбити сміливця, який втілює кращі риси нашої нації. Юнак, який себе іменує Mustang Wanted, офіційно

змінив ім'я на Слава Україні (за Л. Логвиненко, іншими джерелами).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Що вжахнуло москочитів уранці 24 серпня 2014 року?
2. Хто й чому потрапив під підозру?
3. Як зреагувала поліція, коли прочитала допис у фейсбучі?
4. Яке справжнє ім'я й прізвище автора допису? Який псевдонім він вибрав? Схарактеризуй Мустанга за світлиною.
5. Що розповідає про свою роботу юнак?
6. Якій іменинниці Mustang присвятив свій подарунок?
7. Як супергерой пошив у дурні путінський пропагандистський канал LifeNews?
8. Які події в житті Григорія Мустанга сталися після повернення в Україну і як вони характеризують юнака?
9. Яку премію отримав Mustang і за що? Які він її витратив?
10. Якої ти думки про Мустанга як людину й громадянина?



I. Прослухай і прочитай текст.



ЯКИМ МАЄ БУТИ РОЗВІДНИК?

Розвідувальні служби діють у різних країнах світу упродовж століть. Вони істотно впливають на розвиток історичних подій. Розвідники завжди надавали своїм державам неоціненну допомогу.

Основне завдання розвідки – одержання важливих таємних відомостей із-за кордону, які держава не може дістати в інший спосіб.

Далеко не кожен, хто мріє стати розвідником, придатний для такої роботи. Вибрати цю професію людей спонукають власні переконання, патріотизм, готовність обстоювати незалежність, територіальну цілісність і честь Батьківщини.

Від розвідки залежить обороноздатність і могутність держави. Якісна робота розвідувальних служб спирається на інтелектуальний потенціал відданих цій справі людей.

Розвідник має володіти певними діловими й фізичними якостями. Проте тільки в кіно розвідники безперестанку стріляють, перестрибують із машини в машину, з літака на катер, зламують секретні комп'ютерні коди...

Насправді ж професія розвідника потребує врівноваженості, наполегливості, творчого підходу до виконання будь-якого завдання. Треба мати добру пам'ять, неабиякий розум, уміти аналізувати, швидко опановувати ситуацію і вміння йти на виправданий ризик.

Потрібно бути не тільки сміливим, а й дипломатичним: уміти вести дискусію, аргументовано обстоювати свою позицію.

Розвідник має бути артистичним, здатним перетілитися в політика й бізнесмена, вченого і журналіста.

Майбутньому розвідникові необхідні здібності до іноземних мов, а також комунікабельність – уміння заводити знайомства, ставати своїм у будь-якому товаристві.

І, звісно ж, розвідник має бути надійним. Це означає, що на цю людину можна беззастережно покластися, їй можна цілковито довіряти.

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Чи може будь-хто стати розвідником?
2. Якими якостями має володіти розвідник?
3. Що мусить уміти розвідник?
4. Який внесок було зроблено розвідкою в перемогу над фашизмом у Другій світовій війні?
5. Що тобі відомо про розвідників у російсько-українській війні?
6. Яким є внесок розвідників у перемогу над рашизмом?

III. Склади й запиши речення зі словами *розвідник*, *надійний*, *ризикувати*.



I. З'ясуй значення слова *модифікація*. Прочитай текст. Визнач комунікаційну мету автора.



УКРАЇНА ПОКАЗАЛА, ЯК ТРЕБА ВОЮВАТИ У ХХІ СТОЛІТТІ

На одному із заходів щодо модернізації армії Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії міністр оборони Бен Уоллес (2019–2023) наголосив, що Україна під час війни стала для власного війська і західних союзників «бойовою лабораторією». Українські захисники експериментують із новою зброєю й технологіями у боротьбі з рашистськими загарбниками.

Глава Міноборони відзначив, що «жага до виживання» спонукає Україну відмовитися від норм і правил мирного часу. Це вимушена відмова задля випробування й застосування нового озброєння і його модифікацій, наданих союзниками, яким це теж вигідно.

«Їм (українцям) довелося ризикувати й експериментувати з речами, про які вони могли не знати, працюють вони чи ні, – і вони стали бойовою лабораторією для своїх власних сил, а це вказало шлях і нам», – пояснив Уоллес.

Міністр наголосив: йому прикро, за яких обставин таке сталося, «але це показало, як треба діяти у ХХІ столітті на новому полі битви».

Голова Генштабу адмірал Тоні Радакін додав, що військові інженери й науковці розбирають захоплену на полі бою ворожу бронетехніку й дізнаються більше про те, як захиститися від будь-якого нападу.

«Ця війна стала тривожним дзвінком для нас. Ми маємо нарошувати наші надбання, щоб сміливіше впроваджувати технології», бути більш рішучими щодо того, «як ми дбаємо про свою націю, і зміцнювати нашу стійкість», – заявив Голова Генштабу.

Бен Уоллес запевнив: він, як і все Сполучене Королівство Великої Британії і Північної Ірландії, щиро підтримує українців і бажає їм перемоги.

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Хто такий Бен Уоллес?
2. Як Бен Уоллес назвав Україну під час війни?

3. Що дало підстави британському генералові назвати Україну «бойовою лабораторією»?

4. З чим експериментували українські захисники, військові інженери і науковці?

5. Який приклад показали українці західним союзникам? Якого висновку дійшли британські високопосадовці?

6. Зачитай слова, які розкривають назву медіатексту.



I. Прочитай текст, визнач його основну думку.

МАТЕРІ ГЕРОЇВ

Любов батьків до дітей і дітей до батьків – найсильніше почуття. Воно належить до вселюдських цінностей, які ми ставимо понад усе і завжди обстоюємо.

Усе, що належить до вічних цінностей, зійшлося в образі Матері. Материнство і прийдешнє неподільні. Образ Матері значущий для всіх народів. Особливо сильний і емоційний цей образ у традиційних суспільствах, до яких належать і українці.

Поєднання материнської любові й Сина, який завдяки цій любові виростає справжнім чоловіком, патріотом, захисником, становить ціннісний стрижень сучасного суспільства.

Сьогодні образ героя, що ризикує життям заради України, усіх нас, став надзвичайно актуальним. Не менше ми захоплюємося тими, хто виростив і виховав героя. Адже сила воїна проросла з любові, яку вклала в нього ненька. А потім матері треба зробити відчайдушний вчинок – довірити свою дитину долі, бо життя воїна небезпечно й непередбачуване.

Матері й дружини, що живуть у постійній тривозі, ті, хто втратив через війну найріднішу людину, а інколи єдиного сина, потребують не тільки захоплення, а безмежної вдячності, любові, уваги, турботи й співпереживання. Нам усім ще належить осмислити їх велич, щоденний подвиг і жертвність.

«Любов Матері – диво на Землі, що виростає з вічності буття й не покидає дитину довіку», – писав Ярема Гоян, який обожнював свою матір.

Покликання всіх Матерів – віддавати себе дітям, любити, чекати і сподіватися на добру долю для них. А нам треба завжди думати, пам'ятати і піклуватися про матерів. І рівнятися на них (за М. Прокопенко, В. Васютинським).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Як ти розумієш абсолютні цінності та що до них відносиш? Обґрунтуй свою думку.

2. Розкажи про роль Матері у вихованні воїна – захисника Батьківщини.

3. Визнач основну думку тексту.

4. До кого звернений текст і до чого закликають автори?

Використані джерела:

1. Бондаренко Н. В., Ярмолюк А. В. *Українська мова: підруч. для 8 кл. загальноосв. навч. закл. з навч. рос. мовою.* Київ: Освіта, 2008. 336 с.

2. <https://chuhuiv.gromada.group/news/news/1813-sho-oznachayut-simvoli-na-vishivankah>

3. <https://kpi.ua/nesterov>

4. <https://localhistory.org.ua/texts/statti/petro-mogila-voyin-diplomat-sviatii/>

5. <https://styler.rbc.ua/rus/zhizn/kieve-otkryli-pamyatnik-anne-roslavne-1503666380.html>

9 клас



I. Прочитай виразно вірш Тараса Петриненка, який він поклав на музику.

Дороги іншої не треба,
Поки зорить Чумацький Шлях,
Я йду від тебе і до тебе
По золотих твоїх стежках.

Мені не можна не любити,
Тобі не можна не цвісти,
Лиш доти варто в світі жити,
Поки живеш і квітнеш ти!

Приспів:
Україно, Україно,
Після далечі доріг
Вірне серце твого сина
Я кладу тобі до ніг!

Бо ми кохаєм до нестями
І ще не скоро наш кінець,
Ще, може, нашими серцями
Розпалим тисячі сердець.

Ще свічка наша не згоріла,
Ще наша молодість при нас,
А те, чи варте наше діло –
То скажуть люди й скаже час.
Приспів.

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Чи відома тобі мелодія цієї пісні? Якщо так, – наспівай два куплети і приспів.

2. Що тобі відомо про історію виникнення пісні? Чим вона особлива?

3. Що автор хотів донести слухачеві? Сформулюй, запиши й оприями три ключові меседжі.

4. Вивчи вірш напам'ять і навчися співати пісню.



III. Доследи історію створення пісні Тараса Петриненка. Підготуй презентацію.



I. Пригадай, що таке притча (короткий твір повчального характеру, в основі якого алегоричний сюжет, побудований на прихованому зіставленні). Прослухай, потім прочитай текст.

ЯНГОЛИ-ОХОРОНЦІ УКРАЇНИ

Бог утомлено схилив голову.

– Петре, на сьогодні все?

– Ні, Боже, ще душі з Київщини на Суд Божий чекають.

– Буча й Ірпінь? Клич усіх. Тут все просто: всіх до раю.

– Без суду?

– Так, без суду. Всіх до раю.

– Добре, але, Боже, розумієш, є одна проблема: вони не хочуть до раю.

– Не хочуть до раю? Це вперше, відколи я створив Землю.

Клич сюди.

До кабінету зайшли душі. Змучені, посірілі – так буває, коли помираєш мученицькою смертю.

– То ви не хочете до раю? – насупився Бог.

– Боже, хочемо, звісно, хочемо. Але не зараз. Розумієш, ми потрібні там, на землі. Ми мусимо допомогти. У нас війна, там наші рідні, наш народ. Як ми зможемо спокійно раювати, коли нашу землю топче окупант?

– Але я не можу вас оживити, – розвів руками Бог.

– І не треба, – виступила вперед худенька дівчинка рочків восьми. – Ми так підемо. Я полечу до Європи. Ходитиму по містах і заглядатиму людям в очі – нехай відчувають, що газ по-

дорожчав заради таких, як я. Я гойдатиму їхніх дітей і співати-му колискової, якої мене вчила мама – про Україну, про мир, про добро. Щоб ніхто й ніколи не засумнівався, що їх допомога – цінна.

– А я, – озвалася молода жінка, – піду до європейських політиків. Розповідатиму їм ночами, як мені боліло. Як було страшно. Страшно й боляче. А потім страх кудись зник. І я плюнула нелюдві в обличчя. Він їздив по моєму тілу танком. А я так хотіла плюнути в нього ще раз, але не могла – душа вже високо летіла. Я буду розповідати їм, чому нам потрібне їх озброєння. Заради мене. Заради таких, як я.

– А я піду до військових Європи, – мовив чоловік із сивими скронями, – розкажу, як я їхав по хліб. Як серце моє прошила куля. Через спину. Звертатимуся до їх гідності й честі, до людяності. Нагадаю про закони війни. І покажу, що коїться зараз в Україні.

– І я, і я, і я піду, – загудів хор голосів.

– Ми всі підемо. Всі. Нас там потребують. Наші рідні. Наш народ. Наша земля. А після Перемоги – веди нас, Боже, куди хочеш. На все твоя воля.

– Дозволю, летіть. Станьте європейським янгольським батальйоном.

Бог махнув рукою й відвернувся. Святий Петро побачив, як він змахнув сльозу, що от-от скотилася б із вій.

– Тепер ти розумієш, Петре, чому вони заслуговують на рай без суду?

– Розумію, Боже. Бо вони уже янголи. Янголи-охоронці України (*С. Мрига*).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. З якою проблемою стикнувся Бог уперше, відколи створив Землю?

2. Душі яких людей і звірки прилетіли до Бога? Який вигляд вони мали і чому?

3. Чому душі просили відтермінувати своє потрапляння до раю? Які аргументи вони наводили?

4. Чому Бог зробив висновок, що душі українців «заслужують на рай без суду»?

5. Сформулюй основну думку притчі.



I. З'ясуй значення слів *вѣрсія, династія, мушкет.*
Прочитай текст, визнач його основну думку.

СИМВОЛ ТВОЄЇ СВОБОДИ: 100 РОКІВ ДЕРЖАВНОГО ГЕРБА УКРАЇНИ

2018 року Україна відзначила 100-річчя утвердження тризуба державним гербом УНР. Це відбулося 12 (25) лютого 1918 року в місті Коростені.

Звідки походить тризуб? Щодо цього є кілька версій.

Перша: тризуб символізує сокола, який кидається на здобич. Найперша печатка з таким тризубом належала Святославу-завойовнику. За іншою версією, цей символ має візантійське походження. І це не сокіл, а якір.

Тризуб став символом династії Рюриковичів. Кожен із князів мав свій тризуб. Загалом віднайдено 200 варіантів. Найвідоміший – той, що належить Володимирі. Саме на його основі створено наш сучасний герб.

На кілька століть тризуб зник, імовірно, через занепад династії. Повернувся він лише наприкінці XVIII і в XIX столітті, як свідчать розкопки. Саме тоді почався активний культурний розвиток – заснування університетів, гімназій, шкіл, зацікавлення історією. Тризуб почали вважати національним символом.

У часи срср за використання тризуба жорстоко карали, могли ув'язнити і навіть позбавити життя. Від початку війни, з 2014 року московити катують і вбивають за наш державний символ.

Поверненням тризуба ми завдячуємо культурним і політичним діячам, які популяризували тризуб, використовуючи його в різних заходах. Важливу роль відіграли проекти художника Григорія Нарбута. Він пропонував зробити тризуб символом Української держави.

У 1917 році Михайло Грушевський спочатку мав намір зробити гербом України плуг – символ працелюбності, але розглядав й інші варіанти.

Георгій Нарбут розробив власний проєкт герба, поєднавши символ запорозького козацтва – козака з мушкетом – і тризуб найвідоміших київських князів. Цей герб використовувався за часів гетьмана Скоропадського.

Українська Центральна Рада затвердила герб Василя Кричевського – тризуб в обрамленні калинової гілки. Багато років потому Верховна Рада України від обрамлення відмовилась.

За революції 1917–1921 років тризуб став загальноживим. Він був на печатках, паспортах, грошах, марках, нагородах, листівках. Після 1920-х років його використовували ОУН, УПА й інші патріотичні організації.

Ось так тризуб виринув із давнини і продовжив свою тисячолітню історію, об'єднуючи українців різних часів навколо спільної мети – захисту незалежної України (за О. Іщуком, М. Чадюк).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Які є версії походження тризуба?
2. Із чим пов'язане зникнення тризуба?
3. Кому завдячуємо його поверненням?
4. Простеж становлення тризуба як національного символу.



I. З'ясуй значення слів *авангáрд*, *стратéг*, *тáктик*, *контрзáходи*. Прочитай текст.



ВІЙСЬКОВА РОЗВІДКА КОЗАКІВ

Після розгрому військом Богдана Хмельницького авангарду шляхетської армії на Жовтих Водах у травні 1648 року до командувача польської армії коронного гетьмана Миколи Потоцького підвели полоненого запорожця Микиту Галагана. Його нещадно пекли вогнем, змушуючи розповісти про сили Хмеля. І нарешті козак почав говорити: «Нашим лічби не знаю, та й знати неможливо, бо з кожною годиною їх стає все більше. А татар із Тугай-беєм – тисяч п'ятдесят. Крім того, хан стоїть неподалік з ордою і скоро буде тут».

Потоцький вирішив відступити на Богуслав через урочище Горохова Діброва. Цього Богдан тільки й чекав. І для того дав

згоду на подвиг героя-розвідника Микити Галагана, який добровільно віддався до рук ворога, щоб ввести його в оману.

Щойно польські загони ввійшли в Горохову Діброву, відразу ж потрапили у пастку. За якихось кілька годин завдяки блискуче проведеній операції молодій козацькій розвідці польсько-шляхетське військо перестало існувати.

Хмельницький був талановитим стратегом і тактиком розвідки і сам її очолював. Ще в період підготовки до визвольної війни 1648–1654 років Богдан поставив завдання: використовуючи традиції розвідки Запорозької Січі й новітній досвід у цій галузі решти європейських країн, створити ефективну розгалужену мережу інформаторів.

І ось сотні козаків, перевдягнених жebraками, кобзарями, лірниками, ченцями, шляхтичами, біженцями з татарського полону, «пішли в народ». Вони розносили по всій Україні універсали Хмельницького із закликом підніматися на боротьбу, збирали відомості про переміщення польсько-шляхетських військ, домовлялися з ремісниками про виготовлення зброї повстанцям.

Дії розвідників Богдана Хмельницького були особливо ефективними завдяки всенародній підтримці.

Через священників від церкви до церкви передавалися потрібні Хмельницькому відомості.

У Генеральній козацькій канцелярії знали про секретні наміри ворогів. Богдану було відомо в деталях, які напрямки для нанесення удару вибирає шляхта, де й коли слід сподіватися десанту ворога, скільки той має гармат. Це давало змогу своєчасно вдаватися до контрзаходів. Водночас ніхто, навіть найближче оточення, не знали про справжні плани Богдана.

У Польщі була створена розгалужена розвідувальна мережа у складі 80 осіб, на чолі якої стояв Петро Грибовський. Козацька розвідка діяла навіть у безпосередній близькості до королівського трону й польського сейму. Щоб розпізнавати один одного на чужині, розвідники випалювали розпеченим залізом на зап'ясті лівої руки таємні знаки – гасла.

Коли поляки зрозуміли, що відбувається витік інформації, підозра впала на українського шляхтича Василя Верещагу, який мав доступ до всіх нарад. Під час обшуку в нього знайшли грамоти Богдана й шифровані записи. Українця ув'язнили в

найстрашнішу темницю – фортецю Мальборг, звідки згодом йому вдалося утекти.

Однак розвідка Богдана при королівському дворі працювала настільки вправно, що навіть по 25 роках після викриття Верещаги шляхтичі скаржилися, що козаки знають усе задумане королем, і радили шукати ворогів серед українців.

Військова розвідка – це завжди ризик, гра зі смертю. Той, хто присвячує себе цій небезпечній, проте вкрай необхідній справі, не може не розуміти: у разі провалу йому загрожує страшна смерть.

Історія зберегла пам'ять про безстрашних козацьких розвідників, які готові були за свободу батьківщини віддати своє життя (як Микита Галаган) і йшли на надзвичайно ризиковані акції. Так, улітку 1648 року було вчинено замах на ката українського народу князя Ярему Вишневецького (до слова, українця за походженням). Десять відважних юнаків за наказом Богдана Хмельницького перейшли на бік Речі Посполитої і просили про зустріч з Вишневецьким. Але князь побоявся навіть підійти до них і наказав своїм слугам уважно стежити за перебіжчиками. На жаль, через необережність одного з козаків стало відомо про справжні наміри посланців Хмеля. За наказом Вишневецького всі вони загинули мученицькою смертю на палях. Але свій намір розвідники Богдана здійснили. Не випадково саме їм приписують раптову смерть Вишневецького 20 серпня 1651 року.

Діяльність розгалуженої мережі розвідки Богдана в Польщі сприяла успіху у визвольній війні 1648–1654 років. Посланці Хмельницького постійно передавали цінну військову й дипломатичну інформацію з Криму, Молдови, Чехії, Моравії, Сілезії, Пруссії, Австрії і навіть з Венеції, де їх налічувалося близько двох тисяч.

Автором методу масового збору даних у тилу ворога окремі історики вважають Бісмарка. Але ж розвідники Богдана почали застосовувати цей метод на два століття раніше (за *Е. Пришутовим*).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Чому Потоцький потерпів поразку в Гороховій Діброві й позбувся війська?

2. У чому проявився талант Богдана Хмельницького як стратега і тактика розвідки?
3. Як діяли розвідники?
4. Звідки до розвідників надходила важлива інформація?
5. Як працювала козацька розвідка при королівському дворі й у польському сеймі?
6. У яких країнах діяла козацька розвідка?
7. Як розвідники розпізнавали один одного на чужині?
8. Завдяки чому розвідка Богдана Хмельницького була надзвичайно ефективною? Зачитай із тексту.
9. Чим відзначився розвідник Василь Верещага?
10. Які історичні факти свідчать про небезпечність роботи розвідників Богдана Хмельницького?
11. Яким був внесок козацької розвідки у перемогу війська Богдана Хмельницького періоду визвольної війни 1648–1654 років?
12. Чому метод масового збору даних у тилу ворога є українським, а не німецьким винаходом?
13. Які традиції козацької розвідки варто перейняти сучасним розвідникам?



I. З'ясуйте значення слів *дисидэнт*, *нэхтувати*, *реалізувати*.



II. Прочитайте «ланцюжком» лист із-за ґрат Ярослава Лесіва – українського дисидента, в'язня сумління, до свого сина.

ЛИСТ ДО СИНА

Дорогий Тарасе, любий мій сину!

Вітаю тебе з Днем народження. Молю Бога, щоб дав тобі долю гідну тебе. Пишу тобі як дорослому. Завершився твій перший цикл. Перша сходинка, коловий щабель життєвої драбини, що веде і вгору, і вниз. Кількість щаблів, як угору, так і вниз, однакова. Різниця лише в тому, що вгору йти набагато важче. Людина завжди стоїть перед вибором.

Тягнись до науки, але придивляйся до людей.

Наймудріша книга – людина, і найбільша наука – також вона.

Люби людей, бо немає у світі нічого більшого за любов.

Дружи, бо ніщо не замінить дружби.

Особливо прислухайся до старших.

Будь сильним, але не кривдь слабших.

Будь мудрим, але не обманюй менших.

Більше слухай, аніж говори.

Люби природу – трави, квіти, ліс, воду, зорі і небо.

Люби рідну землю і наш сонячний світ.

Загалом світ добрий, але пам'ятай, що існує зло.

Ніколи не відповідай на зло злом людині, бо хтось мусить обірвати одвічний ланцюг зла.

Долай труднощі завжди з піднесеною головою.

Знай собі ціну, але не дивись із погордою на інших.

Не лінуйся, бо під лежачий камінь вода не тече.

Твори добро завжди і всюди.

Заступайся не за слабких, а за совісних і справедливих.

Живи по правді, і щастя само тебе знайде.

Не служи нікому, а помагай всім.

Не нехтуй словом, усе почалося зі Слова.

Прагни волі, цілуй її, бо нічого в житті немає дорожчого.

Знай, що зрада – чи не найбільше зло.

Будь чесним у всьому до кінця.

Розраховуй тільки на себе самого, а якщо хтось допоможе, то добре.

Не покладайся лише на свій розум, а прислухайся й до серця.

Будь щедрим, але не марнотратним.

Будь вдячним.

Трудись, але пам'ятай, що всього не переробиш.

Умій відпочивати.

Вибирай професію, де ти міг би найповніше реалізувати себе.

Віддавайся улюбленій справі до останку, лише так можна чогось домогтися.

Навчися співати і грати на якомусь музичному інструменті.

Самонавчанням і самовихованням можна домогтися багато чого.

Не марнуй часу.

Цінуй життя.

Навчися долати страх, бо ніщо так не руйнує душу, як він.

Виховуй волю.

З роси і води тобі, друже! Вітай дідуся, бабуню. Ти вже писати вмєш, тож чекаю твоїх листів. Обіймаю, цілую і міцно тисну твою руку.

8 лютого 1983 р.

III. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Які поради дає батько синові? Прокоментуйте деякі з них за власним бажанням або на прохання вчителя.

2. Як ви розумієте пораду «не нехтуй словом, усе почалося зі Слова»?

3. Якою людиною батько хоче бачити свого сина, коли він подорослішає?

IV. З-поміж порад батька синові виберіть і запишіть три найважливіші, які ви дали б своїм майбутнім дітям. Обґрунтуйте кожну двома-трьома складнопідрядними реченнями (за зразком виділеного речення). Використовуйте різні сполучники підрядності: *бо, тому що, через те що, завдяки тому що, у зв'язку з тим що, з огляду на те що.*



I. Прочитай виразно вірш.



На уроці вивчають антоніми.

Знов піднесених рук стіна.

І зринає в дитячому гомоні:

– Тепло...–

– Холодно...–

– Мир...–

– Війна...–

А у мене думки зболілі.

В скронях спогадів тисне вир.

Чорним горем на світі білім

Цей антонім до слова *мир*.

В. Гутник

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Український дисидент і 20-річний в'язень сумління Левко Лук'яненко казав: «Війна закінчиться, коли ми будемо хотіти не миру, а перемоги».

2. Чи не є це доказом того, що антонім до слова *війна* – не *мир*, а *перемога*? Якої ти думки? Поясни з огляду на таке мовне явище як контекстуальні антоніми.

3. Чи може слово мати не один, а два й більше антонімів? Обґрунтуй свою позицію.

4. Добери заголовок до вірша.

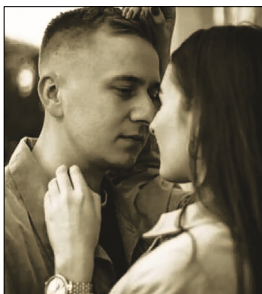


I. З'ясуй значення слів *ескадрілья*, *вівтър*. Прочитай текст.



СОТНІ ЖИТТІВ ЦІНОЮ ОДНОГО

У повітряному бою над селом Тригір'ям Житомирської області загинув командир авіаційної ланки авіаційної ескадрильї Севастопольської бригади тактичної авіації імені Олександра Покришкіна Дмитро Чумаченко. Пілот міг катапультиватися з літака, але не зробив цього, щоб урятувати сотні життів.



Дмитро Чумаченко

Про це повідомило Командування Повітряних сил Збройних Сил України. Його дружина опублікувала зворушливий допис про чоловіка.

«Вечір. Я сиділа на ліжку, Дмитро стояв поряд. Ми любили багато говорити. Зайшла тема

про польоти, а саме про катапультивання», – ідеться в дописі вдови молодого пілота.

Жінка також передала свій діалог з чоловіком:

– А як катапультиватися?

– У тебе поміж ніг є така ручка, за яку потрібно смикнути.

– А з літаком що?

- Тебе викидає, літак падає.
- Ого...
- А ти думала. Але перш за все треба думати не про катапультивання.
- А про що?
- Наше завдання – врятувати людей, за можливості – літак. Я маю спрямувати літак у місце, де немає будинків, а вже потім думати про себе.
- Але ж ти можеш не встигнути катапультиватися...

«Він не встиг, але врятував сотні життів. Відважність, героїзм, безстрашність. Поки наше небо та землю захищають такі люди, нам нічого боятись. Бо вони готові покласти своє життя на вівтар смерті, щоб кожен із нас міг зранку прокинутись не від повітряної тривоги, а від співу пташок», – написала вдова Чумаченка.

«Я пишаюся, що 15.12.2018 життя звело мене з тобою. Пишаюся, що стала твоєю дружиною. Пишаюся, що ти не загинув і здійснив вчинок, про який знають і знатимуть всі. Герої не вмирають!» – наголосила дружина загиблого пілота.

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Хто такий Дмитро Чумаченко?
2. Про що розмовляло подружжя?



Прочитайте діалог за особами.

3. Що означає «катапультиватися»?
4. Чому Дмитро Чумаченко не скористався нагодою врятуватися й залишитися живим?
5. Сформулюй основну думку тексту.
6. Які думки й почуття викликає розповідь удови?



I. З'ясуйте значення слів *топонімія*, *контрафактний*. Прочитайте текст.



БАВИЛОН ХХІ

Як сьогодні формується топонімія міського простору? Захотіли – повернули історичну назву, не захотіли – вигадали нову... Карта будь-якого міста й насамперед столиці України останніми роками невідомо змінюється. Й відбувається це без будь-якої участі Інституту національної пам'яті, міських властей Києва, краєзнавців і активістів.

Почалося, як у середньовічних містах, з окремих будинків і офісних центрів, а тепер уже й цілі квартали отримують назви в міру фантазії забудовників. І ось уже в кожному спальному районі, у кожному місті-супутнику з'явилися свої «Липки». Контрафактні копії вдають із себе елітні «человеїники» на 18–28 поверхів. Ну і кволі сосни замість тінистих бульварів із каштанів і лип.

Вже майже з усіх боків обклали: «Чикаго» і «Нью-Йорк» добудовують на Антоновича, «Бруклін» – на Ямській, нью-йоркський «Централ Парк» – на «Либідській», «Річмонд» – на Миколи Міхновського, «Торонто» – навпроти костелу. – Це лише західна півкуля. Хочете Європу? Як вам відразу два «Паризькі квартали» з Ейфелевою вежею в масштабі у промзоні на Саперному полі? Попри те що погано з під'їздом і паркуванням, а вежа з'їла практично всю зелень і дитячий майданчик, це задовольнить найвибагливішого клієнта.

І це лише середмістя. Як не згадати «Манхеттен» на Київському політехнічному інституті й «Нову Англію» на суміжжі Теремків і Жулян. Утім, не впевнений, що забудовник у курсі: Нова Англія розташована у Сполучених Штатах Америки. Вульгарну пародію на британську архітектуру підтверджує зведений поруч цілий «Британський квартал». Щоб закінчити британську тему, згадаю «Брістоль» на Деміївці. Є ще «Шервуд» на Чоколівці.

«Венеція» на Теремках, «Женева» на Відрадному, «Барселона» і «Баварія» на Софіївській Борщагівці, «Прованс» в Ірпені, Варшавський мікрорайон на Сирці... На честь якої битви отримав свою назву «Грюнвальд» в Академмістечку і хто переміг у ньому – ЖЕК чи ОСББ? Апетити забудовників зростають, і ось уже всю Данію втиснули у затишний куточок Теремків, а

вся Чорногорія в масштабі один до одного вмістилася у клубному будиночку на Чорній горі.

Навіщо безвіз? Увесь світ, усю планету можна за декілька годин відвідати не покидаючи околиць Києва – від броварської «Саванна-сіті» до «Єнісейської садиби» [до слова: Єнісей – ріка орків! – *Н. Б., С. К.*] й «Амуру» [і тут неоднозначні асоціації – *Н. Б., С. К.*] на Деміївці. І це лише незначна частина. Але ж культуру міста, його належність до Європи формують не лише назви вулиць, а й архітектура, висотність і щільність забудови. І попри багаточисельні претензійні київські «Парижі» та «Нью-Йорки» назва зовсім не зумовлює смислу. І скільки «Європейських міст» у Крюківщині та «Французьких бульварів» у Вишгороді не будуть, щоразу виходить той самий совок.

Отже, потрібно ще вище й щільніше! Що нас чекає далі? О-о-о! Ну звичайно ж, «Галактика» на Лівобережній і «Космос» на Лук'янівці – ми вам покажемо, ми добудуємо до самих зірок! (*за А. Плахоніним*).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Яку проблему порушує автор?
2. Як ставиться автор до знеукраїненої столичної топонімії?
3. Чи можна вважати позицію автора патріотичною?
4. Висловіть і обґрунтуйте власну позицію щодо порушеної проблеми.
5. Запропонуйте шляхи розв'язання проблем міської топонімії.

Використані джерела:

1. *«Пишаюся, що стала твоєю дружиною»*. Вдова молодого пілота, який врятував сотні життів, написала зворушливий пост. <https://tsn.ua/ato/pishayusya-scho-stala-tvoyeyu-druzhinoyu-vdova-molodogo-pilota-yakiy-vryatuvav-sotni-zhittiv-napisala-zvorushliviyy-post-2030416.html>

2. *Пісенний вінок*. Українські народні пісні / [упоряд. А. Михалко]. Київ: Криниця, 2007. 400 с.

3. *Сніг без грат*. Поезія. Епістолярій. Публіцистика. Спогади. Документи / [упоряд. Орина Сокульська; передне слово Євгена Сверстюка; вс. стаття Тараса Салиги]. Київ: Смолоскип, 2014.

10 клас



I. З'ясуйте значення слова *зайда*. Прочитайте вразно вірш.

МАЙДАН

Сто зір яскраві запалили свічі.
 Сто душ земних у небо піднялись.
 Небесна Сотня дивиться у вічі.
 І ти змінивсь. Не той, що був колись.
 Якщо Шевченко на передовій, –
 поборе усіх зайдів Україна.
 Тож вибери сьогодні шлях єдиний
 іти до світла, щоб по правді жить.
 Щоб у добрі народжувались діти,
 в любові, щасті, в людському теплі.
 Гуде Майдан. І дзвони б'ють щосили,
 щоб пам'ятали Кожного живі.
 Вони цю землю кров'ю освятили,
 Щоб ми в ній Українцями були.



Сергій Нігоян

Н. Гаврилук

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Яким подіям присвячено вірш?
2. Що вам відомо про Революцію Гідності?
3. Як Тарас Шевченко з'явився на передовій? Випишіть і поясніть ці рядки з вірша.
4. Як ви розумієте прикінцеві два рядки? Як вони пов'язані із сучасністю?
5. Вивчіть вірш напам'ять.



III. Підготуйте презентацію про одного з Героїв Небесної Сотні.



I. З'ясуй значення слова *гордіня*. Прочитай твердження мудреця.

Мудрий чоловік сказав:

Три речі ніколи не повертаються назад: час, слово, можливість.

Три речі не слід втрачати: спокій, надію, честь.

Три речі в житті найцінніші: любов, переконання, довіра.

Три речі в житті ненадійні: влада, щастіння, статус.

Три речі визначають людину: праця, чесність, досягнення.

Три речі руйнують людину: вино, гординя, злість.

Три речі найважче сказати: я люблю тебе, пробач, допоможи мені...

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Поясни, як ти розумієш кожне твердження.

2. Чи з усіма думками автора ти погоджуєшся?

3. Якщо ні – з якими саме і чому?

4. Уяви себе в ролі мудреця. До кожної першої частини наведених тверджень добери й запиши власний перелік понять, які його розкривають і є важливими для тебе особисто.



I. З'ясуй значення слова *гармáш*. Прочитай текст.



ОЛЕКСАНДР ЗАСЯДЬКО: ВІД КОЗАЦЬКОЇ ШАБЛІ – ДО БОЙОВОЇ РАКЕТИ

Рідко хто назве ім'я родоначальника ракетобудівної галузі, що стрімко розвивається. Нечасто згадують його навіть у середовищі творців сучасних ракет різного призначення. Ідеться про Великого Українця Олександра Дмитровича Засядька – інженера-артилериста, генерал-лейтенанта артилерії, конструктора ракет і зачинателя застосування їх у воєнних цілях.

Основоположник ракетної галузі народився 1779 року в селі під назвою Лютенька Гадяцького району Полтавської губернії у родині знатного козака. Олександр Засядько – інтелігент у багатьох поколіннях. Його прапрадід був лубенським полковником. Прадід і дід – сотниками. Батько Олександра був родичем останнього кошового отамана Дмитра Калнишевського і головним гармашем Запорозької Січі, згодом – дворянином і генерал-майором.



Олександр Засядько

Юнак здобув освіту в петербурзькому Артилерійському й Інженерному кадетському корпусі. Відтоді майже безперервно 15 років провів на полі бою: брав участь в італійському поході Суворова й переході через Альпи, штурмував Ізмаїл, бився з турками на Балканах і на Дунаї, був учасником бородінської битви...

У свої неповні 35 років здобув шість найвищих орденів і шпагу «За хоробрість».

Уперше про «літаючий вогонь» майбутній конструктор ракет почув від батька-гармаша. Винахідливі запорожці виготовляли із дерева і паперу гільзи й наповнювали їх кількома торбинками пороху. А потім із особливої пускової установки запускали у бік ворога багатоступінчасту «ракету», яка блискавично долала відстань у дві сотні (а то й більше!) метрів. Порохова начинка із кількох торбинок, доставлена за призначенням, вибухала по кілька разів, наводячи на ворога панічний страх.

Засядько згадав про цей винахід пращурів і поринув у досліді. Усе робив власним коштом. Довелося продати маєток під Одесою.

З історії відомо, що Олександр Засядько з 1815 року оселився у рідному селі Лютеньці, куди запросив спеціалістів, створив лабораторію і працював над винаходом зброї, більш потужної, ніж гармати. Там у батьковій кузні Олександр створив кілька типів бойових ракет і спеціальну пускову установку для них. Тож перша ракета злетіла у нас, під Лютенькою, дві сотні років тому.

Польові випробування винаходів українця викликали захоплення. Після успішних випробувань Олександр Засядько розробляє тактику використання ракет і технологію виробництва.

1818-го він повертається до північної столиці. Тут Засядько організовує спеціальну лабораторію. Розробляє тактику ракетних атак, засновує перший в імперії ракетний завод і Вище артилерійське училище. Створює «Ракетну роту №1», чим започатковує новий вид збройних сил. У 1827 році Олександра Засядька призначають начальником штабу артилерії.

Українець першим сконструював бойові порохові ракети, що злітали на відстань понад 2 кілометри. Випробування відбувались на Полтавщині. Згодом він удосконалив винахід і налагодив серійне виробництво запалювальних ракет.

Розроблені Олександром Засядьком ракети мали дальність до 2670 метрів. Уперше в світі винахідник побудував спеціальну установку до них, що давала можливість вести одночасне ураження шістьома ракетами (прообраз сучасних РСЗВ – реактивних систем залпового вогню).

Перша у світі ракетна атака відбулася під час штурму фортеці Браїлів (Вінниччина) у ході російсько-турецької війни 1828–1829 рр. Ворог, не очікуючи такого «сюрпризу», відступив. Свою переможну презентацію винаходи Олександра Засядька пройшли при взятті царськими військами Сілістрії і Варни. За це новатор отримав високу нагороду – шпагу «За хоробрість».

Визначний полтавець не зупиняється на досягнутому – розробляє установку для одночасного запуску 36 ракет. Тому є всі підстави стверджувати, що ідея створення «катюш» має українське походження.

Віддавши військовій службі більшу частину життя, Олександр Засядько 1834 року повертається в Україну й оселяється у милій його серцю Полтаві. Сфера пошуків геніального винахідника виходить за межі ракетної галузі. Він розробляє пристрій для прокладання суднохідних проходів на Дніпрі. Випробовуючи винахід, він застудився і 8 червня 1837 року помер. Похований на території Курязького Спасо-Преображенського монастиря поблизу Харкова.

Далеко сягнула ракетно-космічна галузь, біля витоків якої стояв українець, нащадок запорозьких козаків Олександр Засядько. Як влучно зазначили науковці КБ «Південне»: «Дніпро – столиця українського ракетобудування, а Лютенька – його батьківщина».

Іменем Великого Українця названо один із кратерів Місяця, а також вулиця в Полтаві (за В. Піддубняком).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Хто був справжнім родоначальником ракетобудівної галузі?

2. Коли, де і в якій сім'ї народився творець перших ракет?

3. Яку освіту здобув Олександр Засядько?

4. Де майбутній конструктор ракет уперше почув про «літаючий вогонь»? У чому полягає винахід наших пращурів?

5. Де, з ким і як працював Олександр Засядько над винайденням зброї й розробленням тактики ракетних атак?

6. Наскільки успішними були випробування?

7. Якими були технічні характеристики створюваних Засядьком ракет? Як вони показали себе під час першої в світі ракетної атаки?

8. Який новий вид збройних сил започаткував Олександр Засядько?

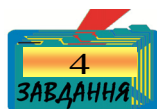
9. Чому є всі підстави стверджувати, що «катюша» має українське походження?

10. Чому присвятив себе Олександр Засядько, повернувшись в Україну після військової служби?

11. Як і чи достатньо увічнено пам'ять Великого Українця?



I. З'ясуй значення слів «*град*», *гаубиця*. Прочитай текст.



ДЯДЬКО ПЕТРО

Він якийсь час біжить, роззираючись, чи всі заскочили в кузов вантажівки. Потім щосили кидає нам автомат і сам заскакує, вхопившись за руки побратимів.

– Дядьку Петре, як ви отак будете кидати автомат, то він постріляє нас к бісовій матері, – зауважує хтось у кузові, коли ми вже відїхали від того місця, звідки щойно розстрілювали ворожу колону. У нас є чотири–п'ять хвилин, щоб семитонну «арту» розвернути, причепити до вантажівки і рвонутися подалі, поки туди не прилетить ворожа «відповідь».

Дядько Петро бере автомат, гладить по стволу:

– Не постріляє. Він у мене на запобіжнику, – встигає відповісти, а далі нічого не чути – ворог із «градів» гатить по тому місцю, звідки ми щойно встигли вихопитися.

Дядько Петро з-поміж нас найстарший. Не за званням, а за віком. Ми його поважаємо, але трохи й побоюємось, бо сварить, коли ми спросоння шукаємо віддалених кущів.

– Я тепер по всьому полю мушу вас пасти? Ану йдіть до гурту!

– Та наче незручно, – виправдовуємося щоразу.

– Незручно буде, коли за отим кущем кулю зловиш...

Дядько Петро – доброволець. Прийшов до нас із тероборони буквально в перші дні війни, хоча класичним воїном його не назвеш. Славний, добрий, розважливий. Очі сині, наче в них осів клаптик літнього неба.

Насправді він – наш янгол-охоронець. І не тому, що вічно стоїть на варті, коли ми всі падаємо з ніг. За час боїв у нас – жодної втрати. Бо перед розташуванням саме він оглядає місцину. Вибирає таку, щоб гаубиці стояли добре замаскованими, ще й поблизу виямок чи рівчаків, куди ми кидаємось, якщо не встигаємо вихопитися з-під ворожих обстрілів.

Сьогодні у дядька Петра день народження. Першою намагається привітати мама. І саме в той час, коли «відпрацьовуємо» колону, що робить спробу прорватися на Київ. Іменинник навіть не глянув на телефон.

Уже по обіді сам телефонує і виправдовується: «Ну так вишло – не почув. Вибач. Що роблю? Ну що я, мамо, тут роблю – музику слухаю. Яку-яку? Звісно, не Моцарта. Ти ж знаєш – я люблю рок. Ні, нога не болить. Мамо, я сплю в теплі й добре їм. Що гримить? Та то хлопці – вони теж слухають рок. Зараз скажу, щоб зробили тихіше. Мамо, ну коли це я тобі брехав...» (за В. Мاستеровою).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Зачитай другий абзац. Про який рід військ і яку групу воїнів ідеться в тексті?
2. Що відомо про дядька Петра? Як він потрапив на фронт?
3. Як змальовано зовнішність чоловіка і його характер? Яким уявляєш його ти? Зроби припущення, ким міг бути дядько Петро в мирному житті.
4. Чому побратими вважають старшого товариша янголом-охоронцем?
5. Як дядько Петро святкував свій день народження?
6. Хто привітав іменинника? Чим цікавилася мати?
7. Як розмова з матір'ю характеризує сина?
8. Чи всі відповіді воїна матері були правильними у його тесті на людяність?
9. Спрогнозуй завершення історії.
10. Визнач тему й основну думку тексту.
11. Добери назву, яка відбивала б основну думку висловлення.



I. З'ясуйте значення слів *рейхстаг*, *кайзер*, *фронтон*, *СМЕРШ*, *смёршівець*, *поквитатися*.
Прочитайте текст.

НЕВИЗНАНИЙ КРЕМЛЕМ ГЕРОЙ ОЛЕКСІЙ БЕРЕСТ

Згідно з офіційною радянською історіографією, Прапор Перемоги над рейхстагом встановили сержант Михайл Єгоров і молодший сержант Мелітон Кантарія. Насправді героїв було троє. Групу очолював сумчанин лейтенант Олексій Берест...

Увечері 30 квітня, коли було віддано наказ встановити на рейхстазі прапор Перемоги, національність цих трьох не мала жодного значення. Брався до уваги тільки їх бойовий досвід: сержант Єгоров і молодший сержант Кантарія були розвідниками, воювали з початку Другої світової війни, а лейтенант Олексій Берест був на фронті ще з фінської. Широкоплечий дужий чоловік із міцними руками, він був сильний і надійний.

Але нині, під час широкомасштабної російсько-української війни, слід наголосити, що ці троє були москвит, грузин і українець. І вони подерлися нагору.

Йшли в цілковитій темряві, стріляли, падали, пробиралися по вщент розбитих прольотах, прострілюваних сходах рейхстагу, верхні поверхи якого ще були зайняті німцями. Берест підставляв товаришам плечі і спину, підсаджував і витягував їх, як кошенят. Там, де міжсходовий простір був надто великий, допомагала знайдена драбина. На дах будівлі першим піднявся лейтенант Олексій Берест. Переконався, що німців поруч немає, і дав знак двом розвідникам із прапором. Видержись на зруйновану арматуру куполу рейхстагу, українець охороняв їх стоячи на даху з автоматом у руках, доки ті обривком телефонного кабелю прикручували прапор до статуї. Знизу по них стріляли, древко розщепила куля.



Олексій Берест

Повернувшись на командний пункт батальйону, Олексій Берест доповів, що прапор встановлено на найвиднішому місці – на бронзовій кінній скульптурі кайзера Вільгельма на фронтоні головного входу.

Майже водночас лінія зв'язку від Берліна до Москви розжарювалася від дзвінків, щоб доповісти Сталіну: «Прапор Перемоги – над рейхстагом!».

Олексій Берест – українець із Сумщини. Десятирічним пережив голодомор. Семеро із шістнадцяти його братів і сестер померли. Батьки – Прокіп і Христина – відійшли 1932 року, коли Олексієві було 11. Приписавши собі два роки, у 16 замість 18 став першим трактористом у селі, а в 1939 так само неповнолітнім пішов добровольцем у червону армію. Брав участь у фінській війні як телефоніст.

22 червня 1941 року Олексія Береста направили в зенітну батарею, що обороняла місто на Неві. Під час війни закінчив евакуйоване ленінградське військово-політичне училище, по-

тім служив замполітом стрілецького полку 1-го Білоруського фронту. Саме йому випало увінчати перемогу знаменом на куполі рейхстагу.

...Нагородні листи на присвоєння звання Героя Радянського Союзу за встановлення Прапора Перемоги над рейхстагом були представлені на десятки (!!!) осіб. Однак у них не було прізвища найдостойнішого. Так хотіли догодити сталіну, щоб у героях обов'язково опинилися москвит і грузин. Обом заборонили навіть згадувати ім'я Береста.

Є дві версії того, чому так сталося.

Одна стверджує: перебуваючи у зайнятій його батальйоном будівлі гестапо, офіцер Олексій Берест вручав своїм бійцям знайдені в сейфі швейцарські годинники. Вони призначалися для німецьких солдат, які першими візьмуть кремль. А коли прийшов смершівець і почав вимагати годинника, Берест сказав: «Я вас у бою не бачив». Вимагач пригрозив поквитатися.

Друга версія: з нагородного списку Олексія Береста викреслив жуков. кремлю не подобалося, що українці були другими після москвитів за кількістю Героїв Радянського Союзу.

Є ще й третя версія. Коли батальйон захопив «будинок Гімлера», замполіт склав опис художніх цінностей, щоб передати їх до музеїв. Але картини відвезли в особняк відомого маршала. Берест запротестував...

Повоєнне життя Олексія Береста, на відміну від решти «прапороносців», було нелегким. Закінчував службу на військово-морській базі в Севастополі. Тулилися з дружиною в землянці, потім – у сколоченій зі снарядних ящиків халупі. Пізніше перебралися на Дон до батьків дружини.

У 1953 році Береста підставили начальник і касирка, які вкрали з каси 5665 рублів. Знахобнілий слідчий у справі про розтрату, який допитував Береста як керівника відділу кінофікації, сказав: «треба ще розібратися, де ти був під час війни. Може, «відсиджувався» за чужими спинами?». Обурений Олексій згріб негідника й викинув у вікно разом зі стільцем з другого поверху, за що йому «впаяли» 10 років тюрми. Вийшов він на волю через 2 роки сім місяців за амністією. Перебування в таборі серед криміналітету назвав жахом, на відміну від фронту, де втрачав товаришів і спав у снігу.

Після війни і пермських таборів Олексій перебрався з сім'єю у Ростов-на-Дону. Працював спочатку вантажником, а потім – робітником найважчого – сталеливарного цеху на заводі. Скоро став бригадиром.

Листопадним вечором 1970-го Олексій забрав із дитячого садка названого на його честь п'ятирічного онука – і вони пішли додому. Коли переходили залізничну колію, натовп рвонув до електрички, що саме підїхала. Якась жінка вела за руку дівчинку. Молоду матір зім'яв натовп, а дитину відкинуло на сусідні колії, по яких ішла інша електричка. Чоловік у чорному пальті відштовхнув малюка, кинувся за дівчинкою, вихопив її з-під коліс поїзда. А сам відскочити не встиг. Це був Олексій Берест. Онук повернувся додому сам зі словами: «Мамо, дідуся поїзд переїхав!».

Так закінчилося життя українця Олексія Береста, селянського сина із Сумщини. Він пережив смерть виснажених голодом батьків, братів і сестер, тяжку дитячу працю на землі, війну, тиф, госпіталі, знову роботу, життя з сім'єю в землянці, в бараці над котельнею, звідки просочувався чадний газ. У сусідній кімнаті мешкала інша родина, яку він сам пустив під дах із жалю. Прихистив ворону з перебитим крилом. Мав гідність і загострене почуття жалю й справедливості.

Українець Олексій Берест, офіцер червоної армії, що жив і в Україні, й на московії, нечасто носив ордени й не любив згадувати війну. Коли 9 травня показували парад, мовчки виходив з кімнати. До кінця життя він не міг змиритися з тим, що його викреслили зі списку представлених до звання Героя за взяття рейхстагу. І не лише зі списку, а й з історії: у ній залишилися тільки Єгоров і Кантарія. На обличчі й долонях у героя були шрами від ножа, який він одного разу вирвав із рук німця у рукопашному бою. Ті рани зарубцювались, а зболена від несправедливості душа не гоїлася. Попри те Олексій Берест був дуже спокійною людиною. Сила робила його таким.

Якби хто-небудь сказав йому, що московія нападе на Україну, що такий самий, як він, ветеран війни, стоятиме біля труни внука, який загинув, захищаючи Україну, він не повірив би в цю несосвітенну дурість. Тому, хто обвішався георгіївськими стрічками, хто із садистською мстивістю вимагає відібрати в

українців саме право на життя, ніколи не спаде на гадку, що він зраджує тих, хто боровся з фашистською чумою в ХХ столітті й віддав життя за те, щоб вона «НІКОЛИ ЗНОВУ» не повторилася (за О. Поліковським).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Як на рейхстазі 1945 року з'явився Прапор Перемоги?
2. Хто був на чолі групи прапороносців?
3. Чому автор тексту вважав за потрібне нагадати про національність дійових осіб?
4. Чиє ім'я і чому не потрапило у нагородні списки? Які три версії розглядає автор?
5. Що відомо про довоєнне життя Олексія Береста?
6. Яким було повоєнне життя Олексія Береста?
7. Як Олексій Берест потрапив у тюрму? Як він висловився про своє перебування там?
8. Що відчував зневажений Герой щодев'ятого травня?
9. Як загинув Олексій Берест?
10. Якого висновку ви дійшли, прочитавши цей текст?
11. Викладіть письмово ваші пропозиції щодо вшанування пам'яті українського героя.



III. Підготуйте розповідь-презентацію про Героя Другої світової війни українця Олексія Береста.



I. З'ясуй значення слова *імовірно*. Прочитай текст.

Один із епізодів, який, імовірно, зіграв свою роль у моїх намірах стати пейзажистом.

Друга половина сорокових років минулого століття. Художній інститут. Повоєнний час. Напівзруйнований Великий актовий зал. Тут, під балконом, серед битої цегли і штукатурки, різного мотлоху, розсунувши сміття в різні боки й обгородивши закуток мольбертами, щитами, подіумами, шматками іржавого покрівельного заліза, влаштував собі майстерню Іван Савчен-



ко – студент-дипломник, колишній танкіст, фронтовик. Війна забрала у нього праву руку. Він працює лівою. На мольбертах – два чи три свіжонаписані пейзажі.

Я – учень дев'ятого чи десятого класу художньої школи, що тулиться на третьому поверсі цього самого будинку. Стою забувши про все, не дихаю...

Я такого ніколи ще не бачив. Рання весна. Чорна зорана великими пластами земля. Світанок. Прозоре повітря. Небо світиться ранньою зорею. Підсвічена знизу хмаринка. Ранковий морозець...

Я в захваті. Мене вражають первозданна тиша і свіжість весняного повітря. І синювата далечінь, і сизуватий туманець; зорана земля парує. А вже прилетіли граки, ходять між борознами, і десь вдалині – маленький трактор. Я зачарований, не можу очей відвести. Застиг не рухаючись. Земля чорна, важка, насичена вологою. Пахне весною. І скрізь такий спокій!

Дзвоник давно вже продзвенів, урок почався. Знаю, запізнився, пропускаю заняття, але несила відірватися. Сховавшись за покалічену війною колону, дивлюсь заворожений, як священнодійствує майстер.

Цей пейзаж запам'ятався на все життя. Минули десятки років, тисячі вражень лягли упродовж усього життя на душу. А моє перше захоплення роки не стерли, і своїм внутрішнім зором бачу цю картину в її первісній свіжості й зі щемливим настроєм чекання. На рівні найвищого одкровення талановитої людини, однорукого художника-майстра (за Г. Польовим).

III. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. У який період історії відбулася передана в тексті подія?
2. Як описано повоєнну обстановку?
3. Де й чому затримався старшокласник художньої школи?
4. Чим особливо вразив юнака художник? Що було незвичним у чоловікові?
5. Як передано емоційний стан учня художньої школи?
6. Який епізод став вирішальним у професійному виборі юнака?
7. Сформулуй основну думку висловлення.
8. Добери заголовок до тексту.



III. Знайдіть інформацію з різних джерел про незламних героїв російсько-української війни, які попри тяжкі поранення не втратили мужності, стійкості, віри й сили духу. Підготуйте й оприядніть презентацію про одного з таких героїв.



I. З'ясуйте значення слів *прокламація*, *безпрецедентний*, *духівність*. Прочитайте текст.

УКРАЇНСЬКИЙ ПРОМЕТЕЙ ОЛЕКСА ГІРНИК

21 січня 1978 року напередодні 60-річчя проголошення Центральною Радою незалежності України. Тарасова гора у Каневі. Близько третьої ночі. Йдучи проти сильного морозного вітру, він рішуче підійшов до страшної прірви, до самого краю гори. Зупинився: облився бензином, дістав ніж і запальничкою підпалився. Було зимно: мінус 15 градусів. Тіло спалахнуло вогняним стовпом. Живий смолоскип свободи зробив останні кроки від схилу. Надлюдськими зусиллями ще рухався метрів 10-12, доки за межею можливостей не знайшов сили пасічним ножом розпанахати груди.



Олекса Гірник

На світанку обгоріле тіло на Чернечій горі знайшов постовий міліціонер. Він лежав головою до Шевченка й обличчям до небес. Тіло було в обрамленні розкиданих політичних листівок про вимогу незалежності України і протест проти зросійщення українського народу.

Стрілки оплавленого наручного годинника показували 8 годин 28 хвилин (механізм працював п'ять годин).

Владі треба було негайно підчистити сліди скоєного. Міліціонери кинулися збирати листівки. Їх виявилось 970. Частину прокламацій дехто приховав. Після появи кадебістів документи свободи наче у воду канули.

Попри суворий наказ держбезпеки мовчати про безпрецедентний для радянської України випадок дізналися в Каневі, а згодом і в інших містах. 21 січня 1978 року 66-річний Олекса Гірник із Калуша, що на Івано-Франківщині, вчинив національно свідоме самоспалення біля могили Шевченка на знак протесту проти зросійщення!

Майбутній Герой України (2007 р.), незламний дисидент і нескорений політв'язень Олекса Миколайович Гірник народився 28 березня 1912 року у прикарпатському містечку Богородчанах у родині знаних просвітян.

Навчався Олекса у польській, а потім – у Станіславській українській гімназії, яку закінчив 1933 року. Сміливець із активною вдачею, він завжди прагнув діла і правди. У дитинстві і юності був членом «Пласту», «Просвіти», молодіжної гілки ОУН. Такі народжуються з Україною в серці.

Олекса Гірник хотів вступити на філософський факультет Львівського університету, але його забрали у жовніри до нетолерантного до українців Війська Польського. Він якось висловився уголос: *«Остогидла мені польська армія. Оце б змінити конфедератку на мазепинку!»* За неповагу до польської влади й заклики до незалежності України 25 березня 1937 року військовий трибунал Речі Посполитої засудив рядового Гірника до п'яти років і трьох місяців ув'язнення.

Коли у вересні 1939 року гітлерівці окупували Польщу, бранець сумління в'язень Олекса Гірник вийшов із-за ґрат. Він приїхав на вокзал Станіслава з наміром рушити у Стрий, щоб зв'язатися з тамтешнім підпіллям. Аж раптом побачив, як енкаведисти женуть поляків у товарні вагони. Він чув і від людей: ешелони смерті рушають на висилку, в Сибір. Олекса Гірник не міг пройти повз приниження людської гідності і став на захист людей. Правдолюбця побили, заарештували й попри опір закинули у вагон.

Патріоти не бувають худобою в товарняку. Дорогою хлопець утік, але його наздогнали. На допитах Олекса Гірник свідчити відмовився. Його нелюдськи кували – бранець опритомнів лише за добу – й етапували до Житомирській області.

11 листопада 1939 року, залучивши до справи матеріали польських спецслужб, на затриманого «повісили» злочинні «зв'язки із закордоном». Суд ухвалив: «За предательство

родини» засудити Гірника О. М. до позбавлення волі терміном на вісім років таборів. У Норильську й Магадані бранець пиляв ліс, бив камінь у кар'єрах, працював на підземному заводі, неодноразово опинявся в карцері. Коли 1943 року ув'язненому запропонували йти офіцером до Війська Польського, він категорично відкинув пропозицію, сказавши: *«Я заздрю лише тим хлопцям, котрі помирають у боях за Україну»*. Після того тиск наглядачів посилювався, проте Олекса Гірник не здався. Він ставав за правду проти кривди, захищав в'язнів від сваволі оскаженілих наглядачів, за що прикладом автомата йому розтрощили передпліччя.

Звільнений восени 1948 року з ГУЛАГу Олекса Гірник повернувся до Станіслава й не впізнав колись квітучий край... На той час його старенька мати і молодша сестра померли, брат Федір загинув на фронті. Нікого з однолітків серед живих Олекса не знайшов. Перед німецькою окупацією тільки в урочищі Дем'янів Лаз під Івано-Франківськом НКВС розстріляло 25 його соратників із Богородчан.

Після ГУЛАГу праця копачем на цегельні у Станіславі здавалася відпочинком.

У 1949 році Олекса одружився з Кароліною Петраш, яка... теж недавно повернулася із заслання. У 1950 році у них народився син Маркіян, а в 1954-му – Євген. У 1953 році подружжя перебралося до Калуша Івано-Франківської області. Олекса працював спочатку обліковцем на місцевому цегельному заводі, пізніше обіймав посаду інженера. Але постійно переймався долею України, потерпав через нищення її мови, культури, спотворення її славетної історії й замовчування правди. Слова шукали виходу, правда перетворилася на дороговказ: *«Тільки незалежна держава є запорукою збереження нації і її мови»*. Таємно від усіх, зокрема й рідні, упродовж чотирьох років Олекса Гірник виготовляв рукописні листівки (загалом близько тисячі), що викривали національне гноблення й тотальне жажливе зросійщення, з міркуваннями щодо історії українського народу...

У побуті він не просто сипав цитатами з Шевченка, якого знав напам'ять, – життя повсякчас наворачало до Тараса. Олексу надихала дисидентська література. Небагатослівний,

суворий, із загостреним почуттям справедливості, Олекса Гірник із дружиною їздив на Чернечу гору в Канів, де мріяв про державність і розбудову вільної України.

На початку січня 1978 року він зважився на безпрецедентний крок, – люблячий батько й дідусь вирішив вчинити акт самоспалення. У прощальному листі дружині від 6 січня 1978 року патріот писав, що ніде й ніколи не схибив: *«Мій протест – то сама правда, а не московська брехня від початку до кінця. Мій протест – то пережиття, тортури української нації. Мій протест – то прометеїзм, то бунт проти насилля і поневолення. Мій протест – то слова Шевченка, а я його тільки учень і виконавець.»*

Свідки переказують, Олекса Гірник був людиною цільною і незламною. Одного зимового дня він зважився. Тож на столі передбачливо залишив рідним записку: *«Я поїхав у Львів. Не турбуйся, за день-два повернуся. До милого побачення! Олекса. 19.1.1978 р.»*

У Києві Олекса Гірник 20 січня 1978 року відвідав Софійський собор та Києво-Печерську лавру. О 19 годині виїхав останнім автобусом до Канева. Пішки, у мороз, кучугурами, залишеними завірюхою, чоловік ішов три кілометри на Чернечу гору. Наче прощаючись, чотири рази обійшов Тарасову могилу.

Спустився до схилу гори, звідки добре було видно Дніпро. Дістав тисячу власноруч написаних листівок і пустив їх на вольний вітер із Дніпра, який згодом порозносив Україною оту пошту болю й мужності.

На гранітну брилу він поклав свою прощальну духівницю:

Протест проти російської окупації на Україні!

Протест проти зросійщення українського народу!

Хай живе Самостійна Соборна Українська держава!

(Радянська, та не російська).

Україна для українців!

З нагоди 60-річчя проголошення самостійної України Центральною Радою 22 січня 1918 на знак протесту спалився Гірник Олекса з Калуша. Тільки в такий спосіб тоді й можна було протестувати в Радянському Союзі!?

Родичам полеглого патріота не хотіли віддавати тіло. Тим часом Україною агентура поширювала брехливі чутки. Мовляв,

у Каневі згорів якийсь п'яничка, особа, не сповна розуму, релігійний фанат...

За кілька днів у помешканні Гірників у Калуші кадебісти влаштували тотальний трус, допитавши всіх родичів. Згорьованій удові ганебно брехали – мовляв, ваш чоловік згорів у автокатастрофі.

Минали роки. Попри заборони щороку 21 січня одні невідомі непомітно клали червону калину на місце смерті Олекси Гірника. Інші у цей самий день показово й люто чавили грона черевиками.

Правда про полум'яне життя і особисту боротьбу патріота відкрилася після здобуття Україною незалежності.

За проявлені громадянську мужність і самопожертву в ім'я незалежної України Гірнику Олексі Миколайовичу 2007 року посмертно було присвоєно звання Герой України. Нагороду отримали сини Маркіян і Євген Гірники. І хоча іменем героя названо вулицю в Калуші, школу, встановлено меморіальні дошки, створено фонд його імені, вшанування Олекси Гірника неспівмірне ролі цієї особистості в українській історії.

...Коли 22 травня 1991 року на Чернечій горі побував Патріарх УАПЦ Мстислав (Скрипник), він мовив святі слова: *«Хтось може подумати, що Олекса Гірник – самогубця. Але той, хто йде на війну за Батьківщину, свідомо на смерть іде заради життя, хіба самогубцею є? Думаю, що Бог йому подарує. Він усього себе віддав Україні, без останку. Могила Шевченка, Чернеча гора бачилися йому найпотужнішим вогнищем українського національного духу, і він приніс сюди полум'я великого серця. Олекса Гірник посяде гідне місце в пантеоні найвидатніших борців української нації»* (за О. Рудяченком).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Що було вам відомо про Олексу Гірника, а про що ви вперше дізналися з тексту?
2. У якій сім'ї виріс Олекса?
3. Як він уперше потрапив до в'язниці?
4. Чим обернулося Олексі загострене почуття справедливості, коли він намагався врятувати людей?
5. Яким було життя Олекси Гірника в ГУЛАГУ?

6. Що відомо про життя Олекси Гірника після заслання?
7. Як Олекса Гірник здійснив свій подвиг?
8. Як було подано офіційну інформацію про вчинок Олекси Гірника?
9. Як Україна вшановує патріота?



III. Підготуйте розповідь-презентацію «Український Прометей», присвячену Олексі Гірнику.



I. З'ясуйте значення слів *еквалайзер*, *грант*, *патент*, *патентувати*, *запатентований*, *Силіконова долина*, *інновація*. Прочитайте текст. Визначте комунікаційну мету автора.

УКРАЇНСЬКИЙ САМОРОДОК БОРИС ЧУБІН... НА ЩИТІ



Борис Чубін

Ця розповідь про нашого генія вундеркінда Бориса Чубіна, семикратного чемпіона із соціальних інновацій, винахідника, якому пророкували велике майбутнє. Він міг стати українським Стивом Джобсом і перевершити його. Міг би прославити Україну і вдосконалити будь-яку галузь, яку вибрав би. Але пішов захищати саме право на життя своєї Батьківщини. 30 серпня 2023 року біля Авдіївки Донецької області рашисти обірвали юне життя...

Якщо перемножити неабиякі здібності, досвід, знання, цілеспрямованість і відповідальність десятка дорослих на дитячу

щирість, відкритість, допитливість, – ви почасті зможете уявити, хто такий Борис Чубін.

А ще Борис – патріот: заради розробки проєктів для українських військових 14-річний підліток відмовився від гранту на навчання в Німеччині, а Україну вважав країною з великим майбутнім. У свої 15 років він уже змінював своє місто Одесу, країну і світ загалом.

Ще з дитинства його називали генієм. Борис Чубін був справжнім інтелектуалом і винахідником. Це був незвичайний хлопчик із гострим розумом, дуже креативний. Ще в першому класі в інтерв'ю сказав, що стане президентом, коли виросте. Йому легко давалися мови, тому не дивно, що він вільно володів аж п'ятьма – українською, російською, англійською, німецькою і китайською. Здавалося, його майбутнє – стати вченим. Дивовижну дитину мати Тетяна виховувала сама. Це був її єдиний син.

Юний учений уже мав кілька запатентованих винаходів. Усі інновації, розроблені 15-річним генієм, соціально важливі, а також спрямовані на посилення обороноздатності України.

Борис Чубін мав загострене почуття справедливості й совісність. Ідея розробити прилад для людей із вадами зору прийшла в його геніальну голову, коли він побачив, як брутальні молодики на зупинці ображають незрячу людину. Він зрозумів, наскільки важко таким людям у суспільстві, у щоденному житті. У 14 років Борис винайшов прилад iHelp (у перекладі з англійської «Я допомагаю») – своєрідний голосовий комп'ютерний навігатор для незрячих і слабозорих людей, який допомагає їм безперешкодно пересуватися містом. За цю розробку навігаційного мінікомп'ютера Борис Чубін став переможцем Всеукраїнського конкурсу «Інноваційний прорив-2013». Автора винаходу запросили на стажування в бізнес-школу у Сполучені Штати Америки й запропонували представити роботу в знаменитій Силіконовій долині.

Для розроблення проєкту Борис взяв за основу різні комп'ютерні програми, а декілька функцій приладу довелося розробляти самостійно. Ним було створено детальну карту, керовану за допомогою голосових команд. Вона деталізує всі вулиці, перехрестя, світлофори. Прилад не тільки підказує, куди і

як пройти, а й визначає, у який саме вид транспорту треба сісти – тролейбус, трамвай чи маршрутне таксі.

Сам винахідник так описує своє відкриття. «Цей прилад нагадує годинник. Він дає змогу незрячому зорієнтуватися в просторі. Коли сліпий іде вулицею, то може заблукати, упасти, а цей прилад дає можливість орієнтуватися в міському транспорті. Імовірність того, що людина зіткнеться з якимось предметом або її зіб'є машина, зведена до нуля. У навігаторі є функції, як у кажана, і зв'язок із супутником. Якщо попереду є перешкода, прилад сканує її висоту, ширину, місцезнаходження і з допомогою голосового повідомлення гучно попереджає свого носія про те, що він може на щось наштовхнутися. Це може бути паркан, інша людина, автомобіль тощо. З допомогою цього приладу можна зорієнтуватися, яким світлом горить світлофор. А якщо раптом людина спіткнеться і впаде, навігатор може викликати «швидку». Досить натиснути тривожну кнопку «SOS», і еквалайзери відправлять екстрений виклик... Навігатор може навіть просканувати, які купюри людина тримає у руках і правильність отримання решти при покупці в магазинах. Тут є мікрокамера, що сканує водяний знак і номінал купюри, і через мікронавушник подає сигнал, щоб це за банкнота... Якщо незрячий пасажир летітиме в літаку, навігатор автоматично налаштується на країну й місто прибуття».

Розробка була основою проекту в Малій академії наук України (МАН). Цьому винаходу Борис Чубін присвятив два роки копійної праці.

Ноу-хау юного одесита виявилось не тільки соціальною інновацією, а й, за оцінками експертів, успішною бізнес-ідеєю. Винаходом зацікавилися інвестори, адже вартість цього унікального приладу становить орієнтовно 100 доларів.

Проект Бориса Чубіна «Створення рівних можливостей для незрячих і слабозорих» здобув найвищу оцінку міжнародного журі й експертів у галузі високих технологій. За перемогу в престижному конкурсі боролися 248 українських винахідників, програмістів, інженерів-робототехніків. Про школяра знімали сюжети на телебаченні.

У березні 2014 року Борис Чубін отримав грант на навчання в Німеччині. Але відмовився, бо вирішив допомагати своїми роз-

робками українській армії. Проект для військових стосувався розвідки і стану здоров'я солдат.

Борис Чубін вступив на другий курс одночасно у два виші. Вивчав банківську справу й міжнародні правові відносини. Самостійно опанував програмування, макроекономіку й безліч інших дисциплін. У 2021 році юнак закінчив Інститут міжнародних відносин Київського Національного університету імені Тараса Шевченка.

24 лютого 2022 року, коли московія розпочала повномасштабну війну, герой без вагань став на захист України. Спочатку він патрулював вулиці Одеси, власноруч затримав кілька диверсійних груп, які ходили тут, фотографували наші об'єкти і нашу військову техніку, – розповідає мати героя Тетяна.

Хлопець став перекладачем для іноземних інструкторів, а потім і сам став інструктором. Борис Чубін підготував понад 2000 солдат до штурму й контрнаступу. «Через його руки проходило 80% мобілізованих хлопців, які не розумілися взагалі на війні, він готував їх до кожного бою. Ви навіть не уявляєте, скільки життів він урятував», – говорить мати.

Згодом геній поїхав на фронт боронити рідну Україну від ворога.

На фронті юнак завжди ішов у бій першим. Був людиною з великою душею і великим серцем, надійним побратимом, його знання стали в пригоді. Урятував багатьох людей.

А сам загинув. Життя Бориса Чубіна обірвалося під Бахмутом. Йому назавжди залишиться лише 24 роки. «Мій син... моя надія... моя гордість... на ЩИТІ», – написала Тетяна Чубіна.

У Бориса був позивний «Фауст», і він говорив його словами: «лише той гідний волі і свободи, хто готовий за неї боротися» (за інтернет-джерелами).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Що означає «на щиті» у назві тексту?
2. Яким був Борис Чубін у дитинстві? Чому хлопчика вважали вундеркіндом? Ким мріяв стати першокласник?
3. Що відомо про сім'ю Чубіних?
4. Як у Бориса виникла ідея створити прилад для людей із вадами зору? Як довго винахідник розробляв прилад?

5. Зачитайте з тексту або опишіть принцип дії винаходу iHelp. Чому він незамінний для людей з обмеженими можливостями?

6. Які переваги юному одеситові дало винайдення навігаційного мінікомп'ютера?

7. З якої причини Борис Чубін відмовився від навчання в Німеччині? Як це характеризує юнака?

8. Чого стосувалися військові розробки юного винахідника?

9. Яку вищу освіту здобув юнак? Яку мрію він плекав?

10. Як Борис Чубін сприйняв повномасштабну війну?

11. Як він пояснював свою поведінку?

12. Яким воїном був український винахідник? Як він змінився зовні судячи зі світлин, розміщених на початку тексту?



III. Колективно підготуйте й оприядніть презентацію про Бориса Чубіна.



I. З'ясуйте значення слів *толерантний*, *постулат*. Прочитайте текст, визначте комунікаційну мету автора.

МОВА ЯК ОБЕРІГ

Українці – добрі, розумні й толерантні люди. І це беззаперечний факт.

Однак ці чесноти нерідко обертаються проти них. Зокрема українці не заперечували, якщо хтось розмовляв своєю мовою і вперто ігнорував державну. А наш одвічний ворог не лише використовував це, а й спрямовував проти самих українців. За українську мову наших пращурів просто знищували.

Боець Збройних Сил України Павло Вишебаба пояснив, чому саме зараз, під час російсько-української війни, важливо спілкуватися українською і як це допоможе перемогти ворога.

Мабуть, кожен знає, що військові, коли переміщуються між позиціями, обмотують рукав скотчем різного кольору, щоб відрізнити: це свій, побратим, – чи чужий, ворог.

А що ж відбувається вночі?

Пристрій нічного бачення й тепловізор не розрізняють кольорів, тому скотчу не видно. Що ж є тим оберегом, який гарантує воїнові безпеку, а нерідко й життя, щоб випадково не поцілили свої ж?

Таким оберегом є українська мова. Вона – чи не єдиний маркер українця. Саме тому навіть ті, хто спілкується недержавною вдень, із настанням сутінок переходять на українську. Адже на війні мова – це безпека бійця, його життя, – розповідає Павло Вишебаба.

Якщо у зоні бойових дій уночі хтось вимовить «*Стой, кто ідьот*», то з великою долею ймовірності це буде останнє, що боєць скаже. Його приймуть за орка. Тому що ворог близько, і ми розуміємо: хто швидший, спритніший – той і виживе.

Коли ми переможемо, ворог теж нікуди не подінеться. Ми його, звичайно, відкинемо за кордон, але він все одно не полишить спроб підкорити українців. Тому нам потрібно вчитися жити поруч із ним, використовувати всі інструменти, які послаблюють ворога й посилюють нас, українців, і Україну.

Для нас таким інструментом є українська мова, ґрунтована на справжніх цінностях, протилежних постулатам московитів, що їх відчули на собі жителі Бучі, Ірпеня, Мотижина, Херсона...

Водночас потрібно позбавити ворогів інструмента, яким вони нищать українську ідентичність. Зробити це дуже легко, – каже Павло Вишебаба, адже сам спробував.

Боєць родом із Краматорська, виріс у російськомовній родині, в російськомовному місті, навчався у російськомовній школі [де з першого до випускного класу всіх без винятку навчають української мови – *Н. Б., С. К.*] і 28 років розмовляв російською.

Захотів – і перейшов на українську. Це дуже легко, а все інше – «відмазки».

Так, спочатку не уникнути помилок, але це все дрібниці зіставно з тією звитяжною метою, яку ми ставимо – збереження нашої держави, життів українців.

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Хто такий Павло Вишебаба?
2. Як автор характеризує українців? До чого призвела їх надмірна толерантність?

3. Яка проблема, на думку бійця, вийшла на передній план під час російсько-української війни?

4. Що є візуальним маркером свій – чужий у зоні бойових дій?

5. Як це працює на передовій у різний час доби?

6. З якою проблемою стикаються бійці у темну пору доби?

7. Чому вночі всі бійці спілкуються виключно українською?

8. Чому українська мова – оберіг?

9. До чого закликає Павло Вишебаба?



I. З'ясуй значення слів *стабілізувати(ся)*, *футуролог*. Прочитай текст.



ЯКОЮ БУТИ УКРАЇНІ?

Перш ніж викласти свої міркування щодо прийдешнього України, ознайомся з думками твоїх ровесників із різних регіонів України.

1. Я народилася в Україні. Це моя Батьківщина, яку я дуже люблю. Щиро вболіваю за все, що відбувається у нашій державі, й часто замислююся над тим, що корисного можу для неї зробити. Хочеться, щоб прийдешнє було кращим. **Усе залежить від нас** – юного покоління. **Головне – зрозуміти, якою має бути країна, і потім діяти.**

2. У майбутньому я бачу Україну демократичною, справедливою, багатою і розвиненою європейською державою. Всі люди будуть рівні перед законом. **Україна стане членом Європейського Союзу і НАТО.** Поїздки українців за кордон будуть буденною справою.

3. Щоб Україну поважали інші держави, вона має навчитися поважати себе саму, а українці – бути гідними, цінувати себе, **стати єдиним цілим, однією нацією**, яку знатимуть і поважатимуть у світі.

4. Зміниться ставлення людей один до одного й до життя загалом. **Повернуться справжні цінності.** Усі будуть людяними, со-

вісними, порядними, справедливими, чесними, культурними, доброзичливими, а гроші й статки відійдуть на дальній план.

5. **Люди будуть задоволені своїм життям.** Кожен зможе мати гідно оплачувану роботу і займатися улюбленою справою, одержати комфортне житло чи побудувати дім, відпочити на мальовничому курорті. Стабілізуються ціни на продукти, одяг, житлово-комунальні послуги. Усім на все вистачатиме грошей. Медицина стане настільки якісною і доступною, що збільшиться тривалість життя, а хворим не доведеться шукати порятунку за кордоном. **Українці почуватимуться захищеними і впевненими у завтрашньому дні.**

6. Я мрію, щоб Україна щороку **ставала все кращою і чистішою.** Щоб проклали якісні дороги, побудували сучасні автобани, мости, відремонтували старі будинки, під'їзди, ліфти, сходові клітки й підтримували їх у належному стані. Щоб із наших вулиць назавжди зникло сміття.

7. Я гадаю, що в майбутньому **життя в селі стане таким, як і в місті.** Відремонтують старі дороги і прокладуть нові, почистять річки й озера, розбудують інфраструктуру – будинки з усіма вигóдами, садочки, школи, магазини, кінотеатри, проведуть інтернет, створять високооплачувані робочі місця.

8. Усі закордонні **заробітчани повернуться додому,** до дітей, до батьків і зможуть заробляти на гідне життя у рідній країні.

9. У прийдешньому я уявляю нашу країну **екологічно чистою.** Люди дбатимуть про природу, захищатимуть тварин, створять нові заповідники, посадять більше лісів, щоб усі могли дихати цілющим повітрям. А вчені винайдуть сучасні технології, як не забруднювати довкілля.

10. Про Україну заговорять як про **центр духовності.** Всебічно розвиватимуться культура і мистецтво. З'являться яскраві вітчизняні кінофільми, телепередачі, розквітнуть театр, музика, бібліотечна і музейна справа, книговидавництво.

11. Світ знатиме Україну за визначними **досягненнями в науці.** Наша країна вже відома своїми успіхами в кібернетиці, комп'ютерних технологіях, космічній, авіаційній, суднобудівній та інших галузях.

12. Наша **країна стане спортивною** країною. Українці займатимуться спортом і вестимуть здоровий спосіб життя, а тому не

хворітимуть. Ми прийматимемо у себе міжнародні спортивні змагання, чемпіонати й олімпіади. Наші спортсмени уславлять країну й будуть серед кращих у світі.

Звідси закономірний **висновок**: підростає покоління, що сповідує справжні цінності й на яке варто покладати надії. Шкільна юнь усвідомлює себе громадянами, патріотами України. Вона розумна, мисляча, творча, креативна, цінує справедливість. Коли виросте, така молодь побудує сильну європейську державу – країну, в якій і заради якої кожен її громадянин прагнучиме жити (з газети).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Якою має стати Україна за 10 років, щоб ти пишався / пишалася нею?
2. Якою ти бачиш майбутню школу, щоб у ній хотілося вчитися?
3. Як покращити якість життя в Україні?
4. Як збільшити тривалість життя?
5. Як покращити екологію?
6. Яким буде твій внесок у прийдешню Україну?



III. Ви – група політологів-футурологів. Обміняйтеся міркуваннями щодо перспектив розвитку нашої держави. Викладіть по пунктах письмово своє бачення прийдешнього України, у якій житиме щасливий народ. Оприлюдніть результати своєї роботи.

Використані джерела:

1. Долотова Даниїла. Із заходом сонця навіть російськомовні переходять на українську – боєць Павло Вишебаба про мову як оберіг. <https://vikna.tv/video/lyudy/iz-zahodom-sonczya-navit-rosijskomovni-perehodyat-na-ukrayinsku-boyecz-pavlo-vyshebaba-pro-movu-yak-oberig/>

2. У полум'ї боротьби. 42 роки тому Олекса Гірник спалив себе на Чернечій горі. https://zn.ua/ukr/personalities/oleksa-gimik-u-polum-yi-borotbi-300684_.html

3. <https://poltava.to/news/52702/>

4. <https://report.if.ua/lyudi/u-polumyi-borotby-41-rik-tomu-oleksa-girnyk-spalyv-sebe-na-chernechij-gori-foto/>

5. <https://www.facebook.com/backandalive/videos/604660703304786/>

6. <https://www.facebook.com/groups/gatne/posts/2703151526580326/>

11 клас



I. Прослухай, потім прочитай вірш Юрія Рибчинського.

ШЛЯХ ДО ТАРАСА

В дні перемог і в дні поразок,
 В щасливі дні і в дні сумні
 Іду з дитинства до Тараса,
 Несу думки свої земні.
 Іду крізь свята і крізь будні,
 Крізь глум юрби і суєту,
 Ні, не в минуле, а в майбутнє
 До тебе я, Тарасе, йду.
 Ой тернова ружа
 На чолі століть!
 Ой крута та круча,
 Де Тарас стоїть,
 Ой крута та круча,
 Де стоїть Тарас,
 І крізь роки кличе,
 Кличе, кличе нас.
 Коли в душі моїй тривога,
 Коли в душі пекельний щем,
 Іду до нього, до живого
 У Всесвіт віршів і поем,
 І в дощ, і в сніг карбую кроки,

І чую, дивлячись в блакить:
 Реве та стогне Дніпр широкий,
 Щоб розбудити всіх, хто
 спить.
 Ой тернова ружа
 На чолі століть!
 Ой крута та круча,
 Де Тарас стоїть,
 Ой крута та круча,
 Де стоїть Тарас,
 І крізь роки кличе,
 Кличе, кличе нас.
 Я не один іду до нього –
 Ідуть до нього тисячі,
 Неначе грішники до Бога
 Свої печалі несучи.
 І доки в римах Заповіту
 Вогонь поезії не згас,
 Той рух до сонця не спинити,
 Бо зветься сонце те – Тарас.

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Яка комунікаційна мета автора? Які художні засоби використовує поет, щоб донести свій задум читачеві?
2. Сформулюй основну думку поезії.
3. Відпрацюй виразне читання вірша.

4. Як майстер художнього слова, прочитай вірш перед глядачами на урочистому вечорі, присвяченому Великому Кобзареві.



I. З'ясуй значення слова *па́фос*. Прочитай текст.

ТИ ГРОМАДЯНИН ЧИ МЕШКАНЕЦЬ?

Напередодні Дня незалежності ми опитали співвітчизників, яке у них ставлення до держави і що вони вкладають у поняття *патріотизм, патріот, громадянин*.

Наші співрозмовники розмірковували про любов до рідного краю, використовуючи абстрактні поняття. Конкретизувати їх змогли далеко не всі. У кращому разі згадували батьківський дім, наспівували пісню про рушник. З'ясувалося, що дехто не знає, що означає бути справжнім громадянином. Можливо, вони не до кінця розуміють, наскільки це важливо для країни. Особливо якщо її державності так небагато років.

Але ж у всьому світі це – формальність. Наприклад, патріотизм французів – це культура, яку всі знають і люблять. Це єдина державна мова. Це стиль кіно, шик одягу, романтика історії, яку французи творили у різні часи і в різних частинах світу.

Патріотизм німців – це економіка, що вивела країну з абсолютної руїни в абсолютного європейського лідера за короткий період після Другої світової війни. Це німецькі якість, працелюбність, точність, пунктуальність, повага до співвітчизників.

Патріотизм американців – це відчуття належності до єдиної у світі супердержави.

А що таке патріотизм українців? Справжній патріотизм? Щось підказує, що він не зводиться лише до «Шевченко, Чорнобиль, Кличко...», а наповнений більш значущим змістом...

Ми маємо розібратися з тим, що нам дороге. Оцінити те, що для нас святе. І захистити те, що для нас цінне.

Патріотизм – це вміння зберегти любов до країни без будь-яких умов. Любити не себе в Україні, а Україну в собі.

Патріотизм – це вміння відрізнити користь від вигоди, відданість від лизоблюдства, моральність від запродавства.

Патріотизм – це здатність знаходити й об'єднувати однодумців. Ми розучилися робити це. Ми по черзі любили Вітчизну, але ніколи не любили її разом. Не горіли єдиним могутнім почуттям любові до неї. Доки на нашу землю не прийшла війна, мета якої – знищити українців як націю.

Патріотизм – це вчинок. Сміливе слово на захист людей і їх свобод. А сьогодні – й життя.

Патріотизм – це коли дев'ятнадцятирічні юнаки захищають Україну. Патріоти щодня віддають свої безцінні життя за неї, за нас із вами.

Патріотизм – це готовність умерти за Батьківщину і неможливість жити поза нею.

Чомусь пригадалося випадкове знайомство з одним літнім селянином, який усе життя пропрацював на землі. Розмова зайшла про те, що в селі – розруха, що люди масово виїжджають – хто в місто, хто за кордон, держава про народ не дбає... «Ті, хто виїжджають, просто не вміють любити Батьківщину», – зазначив чоловік. І додав: «Ті, хто любить, просто знають: це моє. Це я. А своє хіба покинеш?». І в його устах це прозвучало без фальшивого пафосу... Можливо, це і є справжній патріотизм. Без гучних слів і довгих цитат. Мало слів і багато справ. Прагнення творити життя, робити його кращим, чистішим, змістовнішим. Виражена громадянська позиція. Без виправдань на кшталт «від мене все одно нічого не залежить». І любов, звичайно ж. До себе. До тих, хто поруч. До свого міста чи села. До своєї землі (за матеріалами преси).

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Визнач комунікаційну мету автора й основну думку висловлення.

2. Окресли коло порушених у тексті проблем.

3. Як характеризує патріотизм автор тексту? Які складники його називає?

4. Як розуміє патріотизм літній селянин? Дай йому оцінку.

5. Як ти розумієш, що таке патріотизм? Що включає це поняття? Чим різняться громадянин і мешканець?

6. Чи вважаєш ти себе патріотом України? Що дає тобі підстави так вважати?

7. Чи змінилося у тебе й твого оточення розуміння патріотизму упродовж війни на винищення українців як нації? Якщо так, – яких змін воно зазнало і в чому це проявляється?

III. Організуйте і проведіть у класі дискусію за проблематикою тексту.



I. З'ясуйте значення слів *авангáрдний*, *концéпція*, *мюзикл*, *сценографія*, *аскетизм*.

Перегляньте другий і третій абзаци і дайте відповіді на наявні в них запитання.

II. Прочитайте текст повністю.

ЛЕСЬ КУРБАС – УКРАЇНСЬКИЙ РЕЖИСЕР СВІТОВОГО РІВНЯ

Однією з легендарних постатей в українському мистецтві першої половини ХХ століття безумовно є Лесь Курбас.

А чи знаєте ви, якою унікальною особистістю був Лесь Курбас – геніальний авангáрдний український режисер, актор, філософ, зодчий нового українського європейського театру ХХ століття?

Чи ознайомлені ви з його концепцією про зв'язок поколінь, вплив минулого і прийдешнього на сучасність і єдність простору, в якому живуть люди? Чи знаєте ви, яким новатором був український режисер і якого рівня досяг український театр у 20–30 роки минулого століття? Чи знаєте ви, що Лесь Курбас один із перших у світовому театрі почав використовувати на сцені мультимедіа й кіноекрани? А чи знаєте, що перший український мюзикл теж поставив Курбас? Театр «Березіль» славився своєю новаторською сценографією, яка й сьогодні виглядає революційною, сучасною і прогресивною.



Лесь Курбас



Олександр Зенон Курбас народився 25 лютого 1887 року в місті Самборі на Львівщині в акторській сім'ї. Навіть обидві його бабусі були актрисами.

Ніколи спеціально не навчаючись акторського мистецтва, блискуче дебютував на сцені у двадцять два роки. На його ролі завжди звертала увагу преса – українська, польська, німецька...

Усі помічали гарного стрункого смаглявого актора з грецьким профілем, високочолого, з правильними рисами обличчя, який носив артистичний бант замість краватки й полюбляв капелюхи з широкими крисами. Таким ми бачимо його на світлинах аж до середини 20-х років, коли він керував провідним театром України – Художнім об'єднанням «Березіль».

Леся Курбас був інтелектуалом, він прочитував гори літератури щонайменше п'ятьма мовами. Вдома, на п'ятому поверсі харківського будинку, часто готував з акторами ролі, працював із драматургами, вів ділові перемовини. Усі, хто бував у нього, відзначали аскетизм обстановки: від підлоги до стелі – полиці з книгами, скрізь – газети й журнали.

Сцена була для нього макетною майстернею життя, де перевіряться різні форми, які надалі мали стати нормою. Студія була театральною сім'єю, острівцем єдиновірців і однодумців, де кожен міг максимально самореалізуватися. Поступово з таких острівців мали формуватися архіпелаги й материки.

Від режисера вимагають перегляду програми й пристосування до «нового курсу». Безрезультатно. Тоді у партійних кабінетах фабрикують листа, де на нього покладають відповідальність за «політичні прорахунки».

Леся Курбаса заарештували 26 грудня 1933 року в Москві, де він працював над «Королем Ліром» з Міхоелсом у головній ролі. 9 квітня 1934-го «трійка» засудила його до п'яти років ув'язнення, яке він мав відбувати у Казахстані. Зі зрозумілих нам причин він опинився на Соловках.

Курбас не пережив хвилі терору, що прокотилася з жовтня 1937 року по всіх таборах – від Соловків до Воркути й Колими, коли так звана «трійка» дала санкцію на розстріл сотень тисяч політв'язнів. Уже розстріляним прив'язували до ніг вантаж і спускали під лід Білого моря... «Серед розстріляних – Леся Курбас і Микола Куліш, Микола Зеров і Валеріан Підмогильний,

Марко Вороний і Мирослав Ірчан, Валеріан Поліщук і Олекса Слісаренко, Павло Филипович і Григорій Епик, Михайло Яловий і ... Три крапки вбирають у себе міністра освіти УНР Антона Крушельницького і міністра фінансів УРСР Михайла Полоза, учасника Союзу визволення України Миколу Павлушкова й історика академіка Матвія Яворського. Інтелігенти. Робітники. Селяни. Місце розстрілу – урочище Сандармох...», – пише Іван Драч у передмові до книги «Остання адреса».

Так було розстріляне наше Відродження (за Л. Танюком, А. Веселовською, О. Стельмашевською).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Чи маєте ви відповіді на запитання, поставлені у другому і третьому абзацах?

2. Хто такий Лесь Курбас? Що було вам відомо про нього й про що ви вперше дізналися з тексту?

3. Яким було дитинство Леся і в якій сім'ї він виріс?

4. Коли й наскільки успішно юнак дебютував на сцені?

5. Чому Леся Курбаса вважають «зодчим нового європейського театру»? У чому унікальність і новаторство мистця?

6. Як проявлялася оригінальність режисера в його зовнішності?

7. Чому Леся Курбаса вважали інтелектуалом?

8. Що не влаштувало московитів у діяльності успішного українського режисера?

9. Як Лесь Курбас потрапив на Соловки?

10. Що сталося з українським «Відродженням»?

11. Який історичний урок отримала Україна?

12. Який відбиток наклав цей історичний урок на нашу сучасність?

13. Який висновок маємо зробити?



III. Підготуйте й оприядніть розповідь-презентацію про Леся Курбаса.



I. З'ясуйте значення слів *курй'боз*, *неприч'єтний*. Прочитайте текст.



УКРАЇНСЬКИЙ ЗБРОЯР-САМОРОДОК ЯКІВ РОЩЕПІЙ, ЯКИЙ ВИПЕРЕДИВ ЧАС

Народився Яків Рощепій 1879 року в селі Осовці на Чернігівщині. На «відмінно» закінчив лише церковно-парафіяльну школу. Як найстарший із дванадцяти дітей, він не мав змоги продовжити навчання. Почав працювати в кузні помічником коваля. Ту же навчився й слюсарної справи. Талант Якова проявився в тому, що він іще 16-річним підлітком змайстрував перший у селі дерев'яний велосипед і навчився на ньому їздити. Перший винахід було представлено на земській виставці, звідки хлопець повернувся з високою відзнакою і премією в десять царських рублів. Як переможець, Яків отримав запрошення на виставку вищого рівня. Для участі хлопець виготовив дерев'яне куряче яйце, запаяне у півлітровій пляшці. За цю дивину здобув грошову премію і диплом.



Яків Рощепій

Талант винахідника проявився і на армійській службі. Ремонтуючи зброю, юнак зрозумів, що її можна значно вдосконалити. Після служби, працюючи зброярем спочатку на військовому полігоні, а потім на збройному заводі, молодий майстер сконструював і виготовив першу в світі десятизарядну автоматичну гвинтівку. Пізніше вона стала предметом копіювання в Австрії, у Німеччині, у Сполучених Штатах Америки й інших країнах. У своїх моделях винахідник використовував нерухомий ствол і напіввільний затвор, що підвищувало точність зброї, тоді як тогочасна наукова думка традиційно спиралася на конструкції з рухомим стволом.

Талант винахідника проявився і на армійській службі. Ремонтуючи зброю, юнак зрозумів, що її можна значно вдосконалити. Після служби, працюючи зброярем спочатку на військовому полігоні, а потім на збройному заводі, молодий майстер сконструював і виготовив першу в світі десятизарядну автоматичну гвинтівку. Пізніше вона стала предметом копіювання в Австрії, у Німеччині, у Сполучених Штатах Америки й інших країнах. У своїх моделях винахідник використовував нерухомий ствол і напіввільний затвор, що підвищувало точність зброї, тоді як тогочасна наукова думка традиційно спиралася на конструкції з рухомим стволом.

Першу модель автоматичної самозарядної гвинтівки Яків Рощепій створив у 1902–1905 роках. Вона відразу ж викликала інтерес Артилерійського комітету при головному артилерійському управлінні військового міністерства московської імперії.

До 1907 року 28-річний винахідник запропонував уже нову, вдосконалену модель автоматичної гвинтівки. Було визнано, що винахід є першим зразком автоматичної гвинтівки з нерухомим стволом. Рощепія було прийнято на службу в збройний завод. Талановитому винахідникові було надано всі необхідні засоби для подальшої розробки його системи. Рощепію виплачували платню у 50 рублів на місяць. Він отримав одноразову винагороду у розмірі 300 рублів. Це досить пристойна грошова сума: 30 золотих царських десятків 900-ї проби загальною вагою близько чверті кілограма потягнуть нині більш ніж на 6000 доларів США.

Успіх перевершив очікування. На петербурзькій технічній виставці 1910 року автоматичну гвинтівку Рощепія було відзначено великою срібною медаллю. Гвинтівка Якова Рощепія зацікавила багатьох. Винахідника було представлено цареві Миколі II. У цьому ж році з'являється чергова автоматична гвинтівка Якова Рощепія.

Після 1917 року винахідник продовжує удосконалювати зброю на київському заводі «Арсенал». У 1920 році Рощепій приїхав з новою гвинтівкою в Москву, але там не отримав сприяння. Опинившись без засобів, Рощепій продав абикому свою гвинтівку за 700 рублів і повернувся на батьківщину.

У 1928 році конструктор Яків Рощепій надав проєкт нової автоматичної гвинтівки із коротким ходом ствола. Для надійності застосував не стереотипний патрон Вельтищева, а дослідний патрон без закраїни – з проточкою, який був новизною моделі.

Простота і надійність гвинтівки Рощепія, бездоганність її автоматики були відзначені науково-технічною радою Збройно-кулеметного тресту. Однак і тут Яків Рощепій випередив час. Саме застосування нестандартного патрона стало проблемою. Адже старі кулемети, гвинтівки, пістолети були заточені під патрон Вельтищева. Саме такий патрон, який пропонував геніальний українець, було створено в середньому 15 років потому. Автоматичну гвинтівку, виготовлену за його розробками, винахідник побачив у 1943 році в руках радянського солдата під час звільнення Осовця від фашистів. Називалася вона СВТ – «семізрядная вінтовка Токарева». Нею, крім піхоти, озброювали ще й снайперів, встановлюючи спеціальний оптичний приціл.

Яків Рощепій повернувся в рідний Осовець, до дружини Марини і донечки Марійки. Вижити під час колективізації, голодоморів і решти потрясінь сім'ї допомогли його золоті руки, геніальна голова й золоте серце. Геній-винахідник, який міг принести велетенську користь як Україні, так і всьому світові, робив примітивні крупорушки, мінівітряки, пристрої для перекачування води та інші механізми. За спогадами онуки Якова Рощепія, до нього приїздили селяни з усієї округи: хто відремонтувати сівалку, хто – віялку чи інші механізми. Умілець виконував найскладніші технічні роботи й ніколи не брав за це грошей. Його привітність, доброзичливість, невідомність і душевну щедрість відзначали старожили з навколишніх сіл. Яків Рощепій прагнув полегшити важку селянську працю. Тому ще у 1924 році самотужки сконструював і виготовив із дерева й металу самохідний зернозбиральний комбайн. Той комбайн мав би працювати на українських ланах ще з середини 20-х років ХХ століття, коли винахідник здав свою модель з кресленнями до Академії наук УРСР. Однак тодішні чиновники не доросли до ідеї геніального конструктора, і макет опинився в музеї як зразок технічного курйозу. А самохідні зернозбиральні комбайни з'явилися на полях аж після Другої світової війни й під іншим авторством. Нині цим винаходом українця Якова Рощепія користується увесь світ.

А ще він сконструював і побудував вітроелектростанцію, що давала енергію, і бурякозбиральний комбайн. Але впровадженню винаходів завадила війна. Вже через роки ця техніка почала з'являтися на полях. У 1947 році Яків Рощепій побачив у полі самохідний комбайн, сконструйований у срср за його розробками. У 1946 році його було запущено у серійне виробництво. За розробку «сталінця-4» (так називався цей комбайн, який і став першим і в срср, і в Європі), конструктори із всесоюзного НДІ сільгоспмашинобудування отримали найвищу державну премію. Попри те що Яків Рощепій докладно описав свій революційний винахід, макет якого розробив і сконструював ще 1924 року, йому не вдалося обстояти право на своє дітище. У 1963 році «СК-4» був визнаний найкращим у світі і нагороджений вищою нагородою Лейпцизької міжнародної торговельної ярмарки (дипломом I ступеня), міжнародних виставок-ярмарок у Брно (зо-

лота медаль) і в Будапешті (срібний кубок). Але авторами визнаного світом винаходу значилися сторонні особи.

Винаходи Якова Рощепія значно випереджали час і нечесно привласнювались іншими. Тому всю славу здобували непричетні особи в срср і за кордоном, які скористалися ідеями Великого Українця. Деякі особливо вдалі конструкторські рішення талановитого самородка були запозичені австрійським зброярем Андре Шварцлозе в його кулеметі, американським генералом Джоном Томпсоном у пістолеті-кулеметі й навіть у складній автоматичній гвинтівці американця Педерсена. Так званий автомат калашнікова з'явився 1904 року не без участі німецького конструктора Гуго Шмайсера. У гвинтівці Якова Рощепія було лише збільшено магазин для патронів і змінено руків'я.

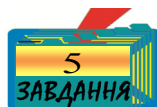
Винахідник не дожив року до свого 80-річчя. Його поховано в рідному селі Осовці. І було б справедливо, щоб ушанування Якова Рощепія, чия титанічна постать гідна всеукраїнського увічнення, не обмежувалося рідним селом (за *Н. Литвиненко, В. і Г. Чепакми*).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Яку освіту здобув Яків? Чому здібний хлопчик не мав змоги продовжувати навчання?
2. Як проявився талант Якова Рощепія у підлітковому віці?
3. Чим займався Яків Рощепій на військовій службі? Як він дійшов до винахідництва зброї?
4. Як було сприйнято розроблену Яковом Рощепієм першу модель автоматичної самозарядної гвинтівки?
5. Який успіх прийшов до Якова у 28-річному віці?
6. З якої нагоди українця було представлено цареві Миколі II?
7. Що робив Яків Рощепій після 1917 року?
8. Яка okazія трапилася у випадку з патроном?
9. Чим займався Яків Рощепій, повернувшись у рідний Осовець?
10. Яка доля останніх винаходів Якова Рощепія?
11. Хто скористався винаходами геніального українця?
12. Які думки виникли у вас після прочитання тексту? Поділіться ними з однокласниками.



III. Підготуйте й оприядніть розповідь-презентацію про Якова Рощепія.



I. З'ясуйте значення словосполучення *солончакові землі*, слів *окупітися*, *трест*. Прочитайте текст, звернувши увагу на дату публікації. Простежте за розвитком думки, як понад пів століття тому планували перетворити посушливий Крим на край достатку.

Сторінками «Сільських вістей», 10.02.1961

У КРИМ ІДЕ ВЕЛИКА ВОДА

«Степову частину Криму можна зросити всю й одержувати там високі врожаї різних культур», – говорив Микита Сергійович Хрущов (перебував на чолі срср у 1953–1964 роках).

Навесні красиві степи Криму. На північ перешийком іще лежать сніги, а тут уже зеленіють різнотрав'ям схили. Але весна в кримському степу швидкоплинна. Під гарячим промінням південного сонця уже в травні чахнуть трави, у червні глибокими тріщинами вкривається пересохла земля.

Безводдя. Посуха. На десятки й сотні кілометрів півострова тягнеться спалений кримський степ. А майже поруч могутній сивий Дніпро день у день віками скидає величезні маси води у Чорне море.

Якби спрямувати лише частину дніпровських вод на Присивашся, на північ півострова, – і Крим стане краєм достатку. Про це століттями мріяли тутешні хлібороби.

І ось одвічна мрія стає дійсністю. Розпочато спорудження Північно-Кримського каналу. Дніпровські води біля Каховки звернуть вліво і підуть на південний схід. Вони зростають присиваські солончакові землі і зроблять їх родючими, потечуть до Джанкоя, Феодосії, Керчі й на своєму шляху напоють животворною вологою десятки й сотні тисяч гектарів кримської землі. На раніше безводних і спалених сонцем полях зазеленіють нові виноградники, зашумлять листям родючі сади, виникнуть масиви рисових плантацій, по два врожаї на рік дадуть овочі й картопля. На повну силу почне розвиватися тютюнництво, небаченими стануть врожаї кукурудзи, коренеплодів, багаторічних трав.

145 тисяч гектарів буде зрошено водами Дніпра, 700 тисяч гектарів обводняться. У посушливому степу вздовж каналу виникнуть великі водоймища: Джанкойське, Фронтове, Зеленоярське, Тусунське, Феодосійське, Керченське. 250–260 мільйонів кубометрів води щороку надходитиме по каналу для господарських потреб кримчан.



Ластівчине гніздо

Що принесе з собою дніпрова вода? За підрахунками спеціалістів, тільки зі зрошеної площі колгоспи й радгоспи Криму щороку одержуватимуть більш ніж на пів мільярда карбованців сільськогос-

подарської продукції. Мільйони карбованців, витрачені державою на спорудження Північно-Кримського каналу, повністю окупляться упродовж двох років.

Від Каховського водоймища до кримської землі – 106 кілометрів. На трасу каналу вже прийшли будівельники новоствореного тресту «Кримводбуд». Їм належить перемістити 52 мільйони 378 тисяч кубометрів землі, вкласти в спорудження 223 тисячі кубометрів бетону, прокласти 520 кілометрів магістральних каналів і 1600 кілометрів міжгосподарських і внутрішньогосподарських постійних каналів.

Недалеко той час, коли нескінченний потік дніпрової води вдосталь напоїть і почне щедро зрошувати широкі землі північної і східної частини Криму (*І. Анісенко, кор. «Колгоспного села»*).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Що вам відомо з уроків історії про статус Криму і передумови його зміни в середині 50-х років минулого століття?

2. Яким описано тогочасний Крим на початку статті? Що було найбільючішою проблемою півострова?

3. Що могло перетворити Крим зі спаленого сонцем степу на край достатку?

4. Які переваги мав здобути Крим зі спорудженням Північно-Кримського каналу? Зачитайте з тексту.

5. Які водоймища мали утворитися на кримських землях і яку користь це принесло б людям?

6. З'ясуйте роль числівників у тексті. Як вони передають масштабність здійснюваного проєкту?

7. Що сказано в тексті про окупність мільйонних затрат на спорудження Північно-Кримського каналу?

8. Яку роботу належало виконати будівельникам новоствореного тресту «Кримводбуд»?

9. З яким настроєм автор закінчує статтю?

III. Колективно поміркуйте над такими запитаннями:

1. Якою була подальша доля Криму й Північно-Кримського каналу, інших водоймищ?

2. Що таке Крим у його нинішньому стані?

3. Проаналізуйте події з позицій сьогодення і майбутнього Криму.



I. З'ясуйте значення слів *редут*, *амуніція*, *дезорганізувати*. Прослухайте, потім прочитайте уривок з роману Вероніки Мосевич «Біжи, Мартусю!».

– Але хіба ж вони не пам'ятають, що в тисяча дев'ятсот п'ятдесят четвертому році радянський союз, забравши в Україні Ростовську й Белгородську області, віддав нам Крим, щоб ми його оросили, привели до ладу, озеленили? – здивувалася Марта.

– Ну бачиш, значить, не пам'ятають, – розвела руками дочка.

– Та як згадаю собі лише, скільки людей тоді загинуло, то аж серце завмирає.

– Яких людей? Чому? – не зрозуміла Галина.

– Для того, щоб побудувати Каховське водосховище для зрошування кримських земель, було виселено велику кількість жителів. Хіба ти не знаєш про це?

– Ні, не знала.

– У-у-у, а скільки ж їх там загинуло! Ні, звичайно, багатьох виселили, але там цілі села, селища й міста постійно повставали проти радянської влади. З ними ніяк не могли справитися і приборкати, то багатьом громадам навіть не повідомили про виселення – і вони просто потонули. Приблизно близько п'ятнадцяти тисяч людей, а можливо, й більше! Їх ніхто не рятував.

– Та це просто жахливо! – вхопилася руками за щоки Галина. Та інформація ніяк не вмещалася в голові.

– А скільки звірини всякої загинуло! Ще ті, що великі, може, й впливли десь потім та порятувалися. А що ж казати про дрібненьких звірят, наприклад, їжачків?

– Як же так? Чому? – дивувалася Галина.

– Та тому, що сплановано все було заздалегідь. А скільки перелітних птахів загинуло тоді!

– А яким це чином зв'язано з Каховським морем?

– Птахи ж, бідолашні, верталися до рідних гнізд, а їх уже було потоплено. То вони кружляли-кружляли над своїми домівками та так і гинули, потонувши у хвилях нового моря. Скільки лелек тоді загинуло, один Бог знає! А лебедів! А всякого іншого птаства!

– Як же так? Чому про це ніхто не подбав? Складається враження, що хтось дуже вже поспішав затопити цю територію. Але чому? – дивувалася Галина.

– Там жили нащадки козаків! Вони не могли змиритися з існуючим ладом. Там часто відбувалися повстання. Це ж все – історичні території! Там, на дні Каховського водосховища, похована наша колишня козацька слава...

– Ти маєш на увазі тих людей, що загинули?

– Не тільки. На дні водосховища навечно поховані дев'яносто сіл і міст, козацькі церкви, редути, амуніція. Там затоплена козацька Січ, Великий Запорозький Луг – історична територія, символ вольниці. Лиш Хортиця й лишилася. Це наче ціла велика і багата країна щезла з поверхні землі – була й нема. Там до затоплення рибою і звіром аж кишіло.

Галина слухала і вухам своїм не вірила. Адже була колись на півдні України, років двадцять тому, бачила Каховське море і не здогадувалася про те, чим насправді була в минулому ця територія для нашого народу. А була вона колискою українського вільного духу і щедрості душі.

– Як я не здогадувалася про це раніше? – запитала Марта наче сама в себе з виглядом людини, яка щойно зробила велике відкриття.

– Про що, мамо?

– Ти розумієш, вони ж повторюють той самий сценарій! – вигукнула Марта. Вона наче бачила перед собою щось зовсім інше.

– Хто ж? – не зрозуміла Галина.

– Росіяни! – впевнено промовила мати. – Це той самісінький сценарій, що був у тисяча дев'ятсот тридцять дев'ятому!

– Що ти маєш на увазі?

– Так само окупували територію Західної України: спочатку вони дезорганізовували армію, брали у свої руки владні інституції, захоплювали ратуші, суди, поліцію, а тоді проводили несправжні референдуми і фальшиві вибори, на яких використовували привезених для цього людей зі сходу України. Ти розумієш? Фальшиві референдуми і вибори!!! Як і тепер чинять!!!

– Якщо то правда, то це дійсно ідентичні події! – ошелешено подивилася на Марту дочка.

– Як я раніше не здогадалася?! Події повторюються!

19 лютого 1954 року відбулася передача Криму Україні.

Збудовано греблю Каховської гідроелектростанції (ГЕС). Заповнено водою в 1955–1958 роках.

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Що спонукало срср передати Крим Україні у 1954 році і що натомість у неї відібрали?

2. Як виникла ідея побудови Каховського водосховища і які проблеми вона розв'язувала?

3. Що спричинило потребу у відселенні значної кількості людей?

4. Чому не всі українці погодилися покинути свої домівки? Зачитайте з тексту.

5. Як вчинила з ними радянська влада, де верховодила московія?

6. Яких жертв коштувало Україні спорудження Каховської ГЕС? Доведіть фактами з тексту.

7. Чому під тоннами води було поховано цілі пласти української історії? Кому це було вигідно? Як про це сказано в тексті?

8. Що сталося із фауною?

9. Кого звинувачує Марта в трагедії? Які історичні аналогії вона наводить?



III. Опрацюйте інтернет-джерела і здійсніть власне розслідування причин, перебігу й наслідків знищення Каховської ГЕС московитами у 2023 році. Проведіть аналогію з подіями, описаними в уривку з роману Вероніки Мосевич «Біжи, Мартусю!». Підготуйте 7-хвилинну презентацію. Оприявніть її.



I. З'ясуйте значення слів *корупція*, *депортация*, *плюндрувати*, «*мажори*», *цинічний*, *шарикови*. Прочитайте статтю Ліни Костенко, написану напередодні Дня Незалежності 2012 року.

НІЧ ДЕРЖАВНОСТІ

Півстоліття тому Євген Маланюк означив стан України в історії як «Ніч бездержавності». Бо таки ніч, то українці й поснули. І наснилася їм держава.

Молода, незалежна, демократична. Зі своїм прапором, і гербом, і державною мовою. Всі її люблять, всі поважають. Земля родить, економіка розвивається. Президент обраний всенародно, депутати чесні, суди справедливі. Ані тіні корупції. Культура в розквіті. І все це дісталось задарма, просто вломилося від розпаденого Союзу.

Тільки хто ж це там співає вночі: «Не спи, моя рідна земля, прокинься, моя Україно»? А, це ж той гурт «Мандри», Хома невиспуций, постукайте йому в батарею, людей побудить. Але

від нього вже не залежить, – коли пісня гарна, то вже й сама в душі відлунює: «Це дивляться з темних небес загиблі поети й герої».

І що ж вони бачать з тих темних небес?

А бачать вони велику й прекрасну країну, найбільшу в Європі – понад шістсот тисяч квадратних кілометрів (Франція – до п'ятисот з половиною тисяч, Німеччина – й того менше). А клімат, а земля! А природні ресурси! А «лани широкополі, і Дніпро, і кручі!» А «село, і серце одпочине!» А «хрущі над вишнями гудуть!» А «грає синє море!» І «на оновленій землі» «врага» немає, «супостата», а люди вільні, совісні й роботящі!

Так, це та земля, це та країна, за яку ви боролися і за яку ви загинули. У повстаннях і війнах, у в'язницях і депортаціях, у Сибіру, на Колімі, на Соловках, у Сандармосі. Скрізь, де зарівняні ваші могили.

Це Україна, яка була вам дорожча від вашого життя.

Тільки чому ж вона тепер така занехаяна? Чому така зневажена, окрадена і залежна на 21-му році Незалежності?

Де поділися люди, було ж 52 мільйони!

Чому тривалість життя менша, ніж у Гондурасі?

Чому молодь полишає Україну?

Вам там з небес видно покинуті села, по стріхи у бур'янах. Отруєну Чорнобильську зону. Наші забуті і сплюндровані святині. Безпам'ятні русифіковані міста, привласнені ліси й угіддя. Береги, забудовані елітними котеджами, брутално відняті у людей. Колись був «глитай, або ж павук», а це що за нові павуки – «олігархи»? Яким правом вони опосіли цю землю і висотують її надра?!

І що це за нова каста – «мажори», що цинічно й безкарно чавлять людей?!

Коли це було в Україні, щоб безпритульні діти тинялися по вокзалах, ночували у підвалах і каналізаціях? Щоб розцвітала наркоманія і проституція, торгівля людьми та їхніми органами?

Чому правоохоронці рекрутуються у бандити?

Чому вбивають журналістів? Чому й досі не покарані вбивці Гонгадзе?!

Чому шарикови засіли в парламенті і прикидаються депутатами? Чому силові міністерства в руках людей, які без року

тиждень громадяни України? Чому державні інституції здійснюють антидержавну політику?

Хто пускає під укіс нашу культуру, освіту, наш рух до Європи?

Чому опозиційні політики опинилися за ґратами? Чому по наших вулицях крокує той самий лєнін? Чому так густо Героїв України, коли Україна в такому занепаді?!

Це за таку Україну ви гинули, поети й герої?!

Чи, може, нація спить і їй під ранок сьняться жажіття?

То розбудіть її з темних небес, щоб не було так, як попереджав Шевченко: «І в огні її, окраденую, збудять». Бо тоді вже буде запізно.

Отож Маланюк написав «Ніч бездержавності», коли не було держави. А виявляється, що і з державності теж можна зробити ніч. То чи не час вже писати «Ніч державності»?

Втім, у нас буває і день – щороку День Незалежності. І щоразу до цього дня влада робить якийсь подарунок. То авіашоу над Скнилівським аеродромом, то Новобогданівські феєрверки, то аварію на шахті ім. Засядька. Цього року подарувала закон «Про засади державної мовної політики». Провела його віртуозно, в шулерський спосіб.

Що ж, оцінили. Найвищий імперський бал. Цей закон увійде в історію як ганебна тріада – валуєвський циркуляр, емський указ і Закон гамадрилів, підписаний президентом. До речі, саме в ці дні наступного року – 150-літній ювілей валуєвського циркуляра.

Свою лепту внесли й комуністи: до Дня Прапора пропонують скасувати державний прапор і герб. Теж непоганий подарунок до Дня Незалежності.

Також до цього дня за амністією дарують свободу кримінальним злочинцям. Однак лідерів опозиції не відпускають...

Раніше День Незалежності відзначали військовим парадом. А ниньки буде Парад вишиванок. Надзвичайно яскраве дійство, особливо з огляду на становище країни й атмосферу в суспільстві. Очолить парад, очевидно, колона кровосісів з борцем з папередніками у вишиванках принципово партійного синього кольору.

Також відбудеться Всеукраїнський фестиваль морозива, «Перегони на офісних стільцях» і «Ярмарок інтелектуального капі-

талу». Видно, за 21 рік Незалежності так надбали інтелекту, що пора вже ярмаркувати. А щоб хто не здумав протестувати біля Українського дому, – на Європейській площі розмістять величезний квітник, – ніде ногою ступити. Якщо ж, все-таки, з'являться якісь порушники спокою, то на це є спецпризначенці, «Беркути» й «автозаки». Вас возили у воронках, гнали по етапу, тепер в Україні вдосконалений транспорт – «авто для заключьонних». Навіть не ув'язнених, а відверто, без церемоній, на перспективу, – «заклучьонних». Йдеться ж бо до спільного економічного простору, митного, культурного й некультурного. Дезінформаційний простір і так уже спільний.

Так що «Не спи, моя рідна земля, прокинься, моя Україно!», якщо не хочеш, щоб тебе й надалі кошмарило.

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Хто такий Євген Маланюк? Про яку його статтю йдеться?
2. Як Євген Маланюк означив стан України в історії?
3. Що наснилося українцям?
4. Хто не дає їм спати?
5. З якими меседжами звертається Ліна Костенко до загиблих героїв? Зачитайте з тексту.
6. На які запитання поетеса – совість нації – прагне отримати відповіді?
7. Як так сталося, що із державності зробили ніч?
8. Що розповідає Ліна Костенко про досвід святкування Дня Незалежності України?
9. Що відомо зі слів поетеси про плани щодо святкування цієї події у 2012 році?
10. Про яких порушників спокою, який «удосконалений транспорт» і спільний простір ідеться наприкінці тексту?
11. Розкажіть, як ви уявляєте День, а не ніч, державності і що для його настання мають зробити українці.



I. З'ясуйте значення аббревіатур *ППО*, *ПЗРК*, слів *логістика*, *мінімізувати*. Прочитайте текст «ланцюжком» за кожним із наведених 10-ти фактів.



На 500-й день повномасштабного вторгнення московії в Україну заступниця на той час міністра оборони Ганна Маляр у своєму телеграмі підбила попередні підсумки й виокремила

10 УНІКАЛЬНИХ ФАКТІВ ПРО УКРАЇНСЬКУ ВИЗВОЛЬНУ ВІЙНУ

1 факт – масштаби

500 днів + 8 років реального бойового досвіду: жодна сучасна армія світу не була задіяна у війні такої високої інтенсивності. Війна, яку розв'язала московія в Україні, стала наймасштабнішою в Європі з часів Другої світової війни.

2 факт – війна безпілотників

Цю війну можна вважати «першою війною безпілотників». Насиченість Збройних Сил України безпілотними літальними апаратами не має аналогів у світі. Безпілотні повітряні, наземні й водні апарати інтегровані у кожен етап бойових дій. Ми першими в світі почали широко застосовувати ударні квадрокоптери і FPV-дрони.

3 факт – унікальна ППО

Протиповітряна оборона України уперше в світі об'єднала й ефективно використовує новітні західні й радянські системи, винищувальну авіацію і мобільні групи з ПЗРК.

4 факт – знищення стереотипів

Наступальні дії ЗСУ спростували один з фундаментальних постулатів воєнної науки про необхідність чисельної (у 3-5 разів) переваги у живій силі й озброєнні під час наступу. Українська армія наступає і звільняє землі в умовах кратної переваги противника – і в озброєнні, і в кількості особового складу.

5 факт – жінки-захисниці

5000 жінок на лінії вогню з-понад 42 тисяч жінок у ЗСУ.

6 факт – унікальна система надання допомоги пораненим

В Україні створено унікальну систему надання допомоги пораненим, якої нема ніде в світі, – Єдиний медичний простір. Це об'єднання військових і цивільних медичних закладів, а також спеціально розроблена система логістики, яка охоплює всю територію держави й використовує всі види транспорту. Як ре-

зультат, – до 82% поранених українських військових після відновлення повертаються у стрій.

Важливо, що 80% поранених упродовж так званої «золотої години» одержують належну допомогу. Саме тому смертність військових на етапі евакуації мінімізувалася.

7 факт – професійне планування наступів

Професійне і ретельне планування українським командуванням наступальних операцій має своїм результатом унікальний факт – сторона, що наступає, несе значно менші втрати ніж та, що знаходиться в обороні.

8 факт – успіхи ППО

Закордонні експерти були вражені, а дехто й досі не вірить, що українські військові вперше збили гіперзвукову ворожу ракету кінджал, якій, на переконання москвитів, нібито «аналоговнет». Ворожу ціль було знищено за допомогою зенітно-ракетного комплексу Patriot.

9 факт – вдало побудована логістика

Наш фронт, попри величезну протяжність і збільшення армії на сотні тисяч осіб, стабільно забезпечується харчами, паливом, технікою, зброєю й боєприпасами. Логістику грамотно оптимізовано з урахуванням загроз авіаційних і ракетних ударів.

10 факт – «цифра-зброя»

Упродовж 500 днів війни впроваджено IT-рішення для управління боєм, операцією та їх всебічним забезпеченням:

- бойова система управління тактичної ланки «Кропива»;
- платформа з ситуаційної обізнаності Delta;
- сервіс підтримки логістичних операцій НАТО «LOGFAS»;
- проєкт «Очі».

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Які факти про війну московії проти України наводить Ганна Маляр?

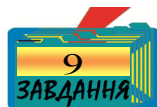
2. У чому унікальність створеної в Україні системи надання допомоги пораненим? Про яку «золоту годину» ідеться в тексті й чим вона цінна?

3. Який з-поміж наведених у тексті фактів, на вашу думку, змінив хід війни на користь України?

4. Що може пришвидшити перемогу України над оркостаном?



III. Доповніть список Ганни Маляр двома–трьома власними фактами про Українську Визвольну війну, які ви вважаєте ключовими для нашої перемоги. Запишіть їх. Обґрунтуйте свій вибір конкретними прикладами. Оприядніть результати своєї роботи.



I. З'ясуйте значення слів *кіборг*, *демонізація*, *сепаратист*, *рапіра*, *норматів*, *стратегія поведінки*. Прочитайте текст. Визначте комунікаційну мету автора.

КІБОРГ ЯК ВОЇН НОВОГО ТИПУ

Особливого значення в новітній історії України набула оборона Донецького аеропорту, що тривала 242 дні, під час якої загинуло чимало українських воїнів. Частина було взято в полон. Незламних українських захисників, які боронили аеропорт, вороги почали наділяти властивостями абсолютної сили – як фізичної, так і сили духу. Їх номінували «кіборгами», напівлюдьми-напівмашинами, тобто наділяли надлюдськими можливостями.

Самі ж захисники погоджувались із цим зокрема й на протиположності демонізації з боку сепаратистів. Відбувалась певна автогероїзація, коли українські чоловіки захищали насамперед символ незламності (візуалізувалося це у зображенні диспетчерської вежі з національним прапором України).

У вірші, написаному одним із кіборгів Романом Семисалом, сам автор метафорично описує боротьбу героя-кіборга з ворогом. У цьому тексті, де мужність і незламність є вершинними цінностями, відзначено роль чоловіка як захисника і його здатність боротися, якщо «навіть роздертий на скиби»:

Це мій вирок і вибір:
Я не покину борт;
Я не людина – я кіборг,
Мій вимір – аеропорт.

Для когось я прокажений,
Комусь я – під нігтем цвях,
Трощать мої мікросхеми,
Луплять мене по зубах.

Облазить моя шкіра,
Плавиться мій метал,
А я, як у груді рапіра,
Вгризаюся в термінал.
Скаче в мені напруга,
Аж іскри летять з-під брів,

Втративши кібер-друга,
Я знищу сто біочортів.
Навіть роздертий на скиби,
Я не віддам Донбас.
Звуть мене кіборг,
Але я один із вас.

У цих поетичних рядках відображено історію жорсткої боротьби, яка описується через тілесність. Головним тут є не подієва історія захисту аеропорту, навіть не інтерпретація подій, а почуття, поняття «надсили», яким наділено чоловіка із металу.



Автор описує боротьбу через фізичне травмування, через відчуття болю й демонізацію ворога («біочорти»).

Автогероїзація тут відбувається через спробу визначити себе як воїна нового типу, створюються нові нормативи мужності. Тут з'являється власна оптика погляду на «чоловічість», оскільки ці чоловіки є, за визначенням Дж. Кігана, «обличчям бою» (*face of battle*). І це дає нам можливість почути слова, якими проговорюється війна.

У рамках опису захисту Донецького аеропорту з'являються і легенди, які описують стратегії поведінки чоловіків-героїв у контексті національного спасіння. Тут важливі не тільки слово писане, а й інтонації, якими говориться про героїзм:

Є таке поняття – символ. От, наприклад, над майже зруйнованою фортецею тріпоче й торжествує синьо-жовтий прапор. І його збило гарматним пострілом. Людина з кулеметом лежить у напівпідвальному приміщенні, – її розстрілює наступаючий ланцюг ворога, – бачить: нема там прапора. Прапор нічого принципово не вирішує. Але кіборг біжить туди і міняє його, ризикуючи життям. Це треба робити чи ні? З міркувань логіки – не треба. Ти міг би за цей час ще дві черги випустити і вбити

більше ворогів, а ти зазнав поранення, або тебе вбили, коли ти почепив цей прапор, але наскільки це символічно!

Роль чоловіка як батька, що містить багато стратегій поведінки, одна з яких – захисник, охоронець, яскраво демонструє такий сюжет:

Відео. Знято біля Слов'янська. Дівчинка, яку військовий тримає на руках, співає пісню «Повертайся живим», після чого чоловік пояснює свою позицію захисника: *Коли вона заспівала цю пісню, тримаючи прапор України тут, на оцій землі, то всі мої хлопці, які тут стояли... вони всі сказали: «Заради таких дітей, заради таких людей ми будемо стояти».*

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Що вам було відомо про оборону Донецького аеропорту, а про що ви вперше дізналися з тексту?

2. Чому оборона Донецького аеропорту посіла особливе місце в новітній історії України?

3. Хто такі кіборги? Чому саме так назвали захисників Донецького аеропорту?

4. Що дає підстави вважати кіборга воїном нового типу?

5. Як автор розуміє *чоловічість*? Які імовірні стратегії поведінки чоловіків-героїв описує автор тексту? Дайте їм свою оцінку.

6. Яку роль чоловіка автор вважає визначальною? Чи погоджуєтесь ви з ним? Поясніть.

7. Розгляньте світлину на с. 133. Опишіть її, висловіть свої враження. Які якості характеру українського воїна, без яких його образ був би неповним, передає світлина?

8. Сформулюйте тему й основну думку вірша.



III. Підготуйте й оприлюдніть презентацію про одного з Героїв-Кіборгів.



I. З'ясуйте значення слів *пріоритет*, *віважений*, *аполітичний*. Прочитайте текст.



ВАСИЛЬ СЛІПАК

Оперний співак зі світовим ім'ям Василь Сліпак, боєць Добровольчого українського корпусу «Правий сектор» із позивним «Міф» («Мефістофель»), 19 років прожив у Франції. Він загинув 29 червня 2016 року у районі Дебальцевого на Донбасі від кулі снайпера із автоматом в руках, коли відбивали атаку ворога за участі військової техніки. Василь був кулеметником. Йому виповнився сорок один рік.

Нагороджений орденом «За мужність». Василеві Сліпаку присвоєно звання «Герой України» (посмертно). У нього залишилися батьки і старший брат...

Що ж спонукало успішного, вільного у виборі творчих і життєвих пріоритетів оперного співака до такого подвигу?

«Ми з ним воювали на передовій наприкінці весни і влітку 2015 року під Пісками, – розповідає побратим Василя Григорій Пі-



Герой України Василь Сліпак

воваров. – Він брав участь у боях, відлучався на концерти і потім знову повертався на фронт, в Україну, яку любив понад усе. І не тільки воював, а й хлопцям надсилав багато допомоги. Збирав гроші для побратимів, бо був не тільки бійцем, а й волонтером. Це нічого, що Василь був артистом, а не професійним військовим. Навчитися воювати, коли любиш свою країну, нескладно, головне – бажання й віра. Він на своєму прикладі показав, що таке любити Батьківщину по-справжньому. Воїн із нього вийшов хороший. А ще він співав нам інколи»... Жодного разу ніхто не бачив його у поганому настрої, він випромінював позитив. Був спокійним до викликів долі, виваженим і чемним. Часом міг ставати жорстким, обстоював свою позицію.

Василь мав унікальний голос. Дитиною він співав у хоровій капелі «Дударики». У 1994 році на міжнародному конкурсі у Франції 20-річний студент Львівської консерваторії здобув гран-прі, а в 1996-му підписав контракт із «Опера Бастилія» (Париж). Партію чотирьох дияволів із опери Оффенбаха «Казки Гоффмана» Василь Сліпак співав так переконливо, що публіка прозвала його «Мефістофелем»...

Крім опери, Василь Сліпак цікавився сучасною музикою. Якийсь період захоплювався роком – співав у рок-групі. Василь пробував усе, але основним напрямом для нього все ж була класика. За кордоном Василь Сліпак пропагував музику українських композиторів – Миколи Лисенка, Льва Ревуцького, Миколи Колесси, Станіслава Людкевича й інших.

Рідний брат Василя Орест підтверджує, що той «вільно володів вісьмома мовами. Мав унікальну здібність до мов, хоча не вчив їх спеціально і жодних курсів не закінчував. Причому він не тільки говорив, а й писав. Французи дуже хвалили його французьку мову. Мабуть, йому допомагав музикальний слух. Окрім того – природна прекрасна пам'ять». Василь Сліпак постійно вчився. Мав потребу самовдосконалюватися. Був здоровий фізично. Від природи мав міцний організм. Давав величезну кількість концертів.

Хоча Василь жив за кордоном і зробив блискучу кар'єру, про Батьківщину не забував. Коли почався Помаранчевий Майдан, Сліпак влаштовував акції на підтримку України у Франції. Не надто обізнані в політиці французи саме завдяки Василеві Сліпаку почали активно цікавитися Україною. Василь пишався своїм першим волонтерським успіхом – «Фордом», купленим для «Правого сектора» на кошти від однієї маніфестації. Але вважав, що цього замало. Він полишив комфортне європейське життя і приїхав захищати свою Батьківщину.

Воював на Донбасі, а на згадку про сцену вибрав собі позивний «Мефістофель». Хоча його для зручності скоротили до «Міфа».

«За останні півроку Василь дуже змінився, – згадує відомий диригент маестро Ніколя Кроз, з яким Сліпак товаришував. – Багато хто умовляв його не їздити на війну, але він був твердий у своїх переконаннях. Усі кошти й сили віддавав боротьбі

за нову Україну. Віддав найдорожче – власне життя. Наш обов'язок – пам'ятати про цього неперевершеного вокаліста, патріота України і прекрасну Людину».

На честь Героя Національний банк України випустив пам'ятну монету номіналом дві гривні.

Воїн-доброволець Василь Сліпак був зразком громадянина й патріота. Схиляймо голови! (за А. Антоненко, О. Голинською).



Музичний

пов'язаний із музикою, той, що використовується для музики: *музичні інструменти, музичний вечір.*

Музикальний

схильний до музики, здібний у музиці: *музикальний слух, музикальний талант.*

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Як українець Василь Сліпак опинився у Франції?
2. Як складалася кар'єра співака?
3. У чому унікальність Василя Сліпака як вокаліста?
4. Що відомо про мовні здібності Василя?
5. Скільки років українець прожив у Франції?
6. Як відреагував Василь Сліпак на Помаранчевий Майдан?
7. Як співак зі світовим ім'ям вплинув на думку аполітичних французів про Україну?
8. Що відомо про волонтерську діяльність Василя Сліпака?
9. Що спонукало світову зірку опери стати кулеметником?
10. Як відгукуються про Василя побратими?
11. Як загинув Василь Сліпак?
12. Як Україна вшановує Героя?



I. З'ясуйте значення слів *цивілізований, прес-тіжний*.

Прочитайте уривок, зосереджуючи увагу на виділених реченнях і визначаючи своє ставлення до висловлених думок.

Він був у поганому настрої. Щойно купив машину, чорну «Ауді», а тепер от доводиться «вбивати» її на поганій дорозі. Якщо це взагалі можна назвати дорогою. *У цій країні ніколи не було якісних доріг. І ніколи не буде.*

Він дратувався і скрипів своїми білосніжними зубами, на які вгатив грошей не менше ніж на машину. Адже він хотів бути європейцем, цивілізованою людиною, власником досконалого рота. То й витрачав на це кошти. Він був готовий платити за класні речі. За цю надійну німецьку машину, за престижний швейцарський годинник...

Не любив цю країну. Хоча народився і виріс тут, завжди почувався чужим. А коли вперше побував у Європі, то раптом зрозумів, що справжня його батьківщина – там. Де налагоджене життя, де люди знають собі ціну, заробляють гарні гроші, де панує усталений спокій столітніх традицій.

У Європі безліч старовинних містечок із ратушами, соборами, цілими вулицями будинків, у яких люди жили століттями. А тут будинок, зведений до революції і досі цілий, здавався дивом і був рідкістю. Чому там усе залишалось, а тут усе зникало, до того ж швидко і невпинно? Там кожна людина, кожне покоління щось лишали для прийдешніх, а тут...

Майбутнього тут у нього не було й не могло бути.

Він їхав дуже повільно, обминаючи ями і роззираючись на обидва боки. Дика природа навколо. Колишні поля, порослі чагарниками, а подекуди й деревами. Ліси на далеких пагорбах, кілька порослих очеретом озер.

Зупинив машину, вийшов. Умить відчув спеку, від якої був захищений у салоні з кондиціонером. Скривився. *Не любив природи й не розумів оцих її красот. Природа здавалася йому чимось ворожим.* Він був міською людиною, і коли опинявся на природі, то завжди потрапляв у якісь неприємності. То комарі кусають, то вжалить кропива, то дощ, то вітер, то водорості у воді... *Він ненавидів природу, вважав, що людина має жити в місті, де все пристосовано для неї.*

Повернувся в машину й мимохіть відчув задоволення. Як йому було тут комфортно – у прохолоді, у спокійній джазовій музиці, у цьому шкіряному кріслі. Усміхнувся сам до себе і рушив з місця.

Він жив у цій країні лише тому, що заробляв гроші. Робив накопичення, купував акції, щоб років за 10–15 забратися звідси й поїхати жити до Європи. Скоріше за все у Мюнхен – таке велике й доглянуте місто (за В. Івченком).

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Обґрунтуйте власну позицію, зіставляючи погляди чоловіка і свої на матеріальний і духовний виміри життя людини.
2. Розкрийте своє ставлення до таких понять:
 - Батьківщина, її прийдешнє;
 - потреба працювати для блага співвітчизників і власного благополуччя;
 - матеріальні блага, здобутки цивілізації;
 - природа й екологія;
 - місто і село;
 - мета і способи заробляння грошей;
 - плани на прийдешнє.
3. Перегляньте попередній текст «Ти громадянин чи мешканець?» із завдання № 2 на с. 112.
4. Зіставте позиції власника «Ауді» й селянина.
5. Поясніть, яка з них викликає повагу, а яка – обурення, осуд і чому.



I. З'ясуйте значення слів *депортація, реванш, шабаш, плюралізм, імовірний*. Прослухайте текст промови Тімоті Снайдера. Визначте комунікаційний намір автора.



ЧОМУ ПЕРЕМОГА УКРАЇНИ ВАЖЛИВА ДЛЯ ЛЮДСТВА: 10 АРГУМЕНТІВ

У промові на Київському безпековому форумі 2022 року американський історик Тімоті Снайдер сформулював *10 доказів*, чому перемога України в російсько-українській війні важлива для світу.

Перший і ключовий аргумент: перемога України – єдиний шлях припинення війни й досягнення справедливого миру. Рашистський реванш означав би подальшу агресію і продовження звірств на українській землі.

По-друге, перемога України важлива для безпеки регіону. Це єдиний спосіб захистити українців, а також убезпечити народи країн Балтії, Польщу, Румунію, Молдову.

По-третє, перемога України – це питання життя або смерті насамперед для її громадян, які потерпають від обстрілів і бомбардувань, депортацій, викрадення дітей, катувань, убивств мирних українців.

Четверта причина стосується захисту демократії, яка ненависна путіну як диктатору і в якій він убачає небезпечний взірець для наслідування своїм народом. Йому ненависні демократична політична система, свобода слова, можливість обирати, а не призначати президента, інші цінності демократії.

П'ятий пункт важливий для демократії загалом. Реванш московії означав би шабаш усіх темних сил, які протистоять демократії й використовують насилля для її повалення. Перемога України означатиме тріумф світової демократії.

Причина номер шість полягає у хибному сприйманні України як периферійної й колонізованої країни щодо московії, яка вважала себе центром, імперією й заперечувала саме право українського народу на існування попри засадничі принципи добросусідського співіснування держав. Перемога України означатиме могутній поштовх до позбавлення світу від імперій.

Сьома причина важливості перемоги України пов'язана з уроками Другої світової війни. путін зрозумів їх як «можемо повторити». Йому видалося замало фашизму тієї війни. Таке «прочитання» Другої світової війни з позицій ненависті не має права на існування. Для людей доброї волі уроки воєнного лихоліття – це загострене прагнення захистити цінності й насамперед найважливішу – цінність людського життя; толерантність, важливість верховенства права, плюралізм, співпрацю світових демократій.

Восьме. Перемога України дуже важлива для протверезіння московії та її імовірного майбутнього. Для безпеки Європи й світу небайдуже, як розвиватиметься держава-агресорка в на-

ступні десятиліття. Ця недоімперія має відмовитися від злочинної політики зазіхання на чужі території під прикриттям злочинних приводів і вигаданих міфів.

Дев'ятий аргумент на користь перемоги України пов'язаний із тим, що вона є потужним виробником продовольства для решти світу. Упродовж історії Україна приваблювала охочих зусібч загарбати її через унікальні чорноземи. Користуючись розв'язаною нею ж війною, московія краде українське продовольство і блокує постачання української сільськогосподарської продукції по світу. Чим довше триватиме війна, тим імовірніше буде загроза голоду на Африканському континенті і в світі загалом. А це призведе ще й до політичної нестабільності.

Десятий пункт підсумовує всі попередні. Перемога України надихне не лише українців, а й людство позбутися брехливої рашистської пропаганди, спотвореного трактування історії і спрямувати свої погляди у прийдешнє. Політика його розбудови потребувала події, яка спричинила б тектонічний зсув у свідомості людства, вирвала б його із тенет буденщини й проторувала шлях у прийдешнє.

II. Дайте відповіді на запитання і виконайте завдання.

1. Читайте текст «ланцюжком» і коментуйте кожен пункт промови, за можливості підкріплюючи його фактами із власного досвіду.

2. Яка ідея об'єднує усі 10 пунктів? Сформулюйте її (письмово).



I. З'ясуй значення слів *карколóмний*, *консéнсус*, *вéктор*, *деколоніза́ція*, *мутáнт*, *партне́р*. Прочитай текст. Визнач комунікаційну мету автора.

Подивімося на події після 24 лютого 2022 року з історичної перспективи. Погляньмо зором людини... 2050 року.

Ми побачимо дивовижне прискорення історичних процесів. Ми побачимо карколóмний стрибок. Ми побачимо, як за короткий період історії відбулись епохальні події. І глобальні зміни в свідомості.

Завершилось становлення української політичної нації. Відбулося ментальне прощання з імперією та ілюзіями про «братерство».

Довгожданий консенсус щодо вектора мовно-культурного розвитку теж у загальних рисах досягнуто; розпочато деколонізацію.



Відбулась кардинальна переоцінка ролі України та московії на європейському континенті. Україну відкрито як самостійну культурну й геополітичну реальність, яка нарешті вирвалася з пазурів двоголового мутанта.

І це визнав світ. Україну побачили як невід'ємну частину Європи. Натомість державу-агресорку рішуче викреслено з числа партнерів і політично обнулено.

І це все впродовж року. Хто зна, може, іще за рік-два цілком реальною стане й ідея припинення існування ерефії як «федерації»? Й дискутуватиметься народження на її території незалежних держав.

Тож стіймо. Будьмо. Тримаймося. ЗСУ славно пишуть історію, яку будуть читати в 2050 році у кожній частині світу. Й дивуватимуться тому, як швидко й стрімко – із історичної перспективи – Герої змінили світ.

II. Дай відповіді на запитання і виконай завдання.

1. Про які зміни в Україні й українцях говорить автор?

2. Випиши їх у вигляді пунктів починаючи від найважливішого.

3. Які тенденції бачить Сергій Стуканов?

4. До чого закликає автор? Запиши й озвуч останній абзац тексту.

5. Добери заголовок до тексту.

6. Розкажи, якими ти бачиш Україну і себе в Україні за чверть століття.

III. Напиши есе «Україна і Я: погляд у прийдешнє».

Використані джерела:

1. Бондаренко Н. В. *Українська мова: Підруч. для 11 кл. загальноосвіт. навч. закл. з навч. рос. мовою.* Київ: Грамота, 2011. 336 с.

2. Зінченко О. *Маляр назвала 10 унікальних фактів про війну України проти РФ (рф проти України – Н. Б., С. К)* <https://tsn.ua/ukrayina/malyar-nazvala-10-unikalnih-faktiv-pro-viynu-ukrayini-proti-rf-2366107.html>

3. Лягуша А. Чоловічі вітальні та віктимні наративи на прикладі війни на Донбасі <https://www.historians.in.ua/index.php/en/dyskusiya/1571-anton-lyahusha-cholovich-i-vitalni-ta-viktyjni-naratyvy-na-prykladi-viiny-na-donbasi>

4. Стуканов С. *Українці ментально попрощалися з імперією та ілюзіями про «братерство».* За матеріалами: <https://www.facebook.com/serhii.stukanov/posts/>

5. Тімоті Снайдер назвав 10 причин, чому перемога України у війні важлива для людства. <https://texty.org.ua/fragments/106630/timoti-snajder-nazvav-10-prychyn-chomu-peremoha-ukrayiny-u-vijni-vazhlyva-dlya-lyudstva/>

6. https://galinfo.com.ua/news/den_v_istorii__narodyvsvya_zasnovnyk_tea_tru_berezil_les_kurbas_309163.html

7. <https://glavcom.ua/country/society/geroyu-ukrajini-vasilyu-slipaku-sogodni-vipovnilosya-b-47-rokiv-808025.html>

8. https://na-skryzhalyah.blogspot.com/2016/03/blog-post_60.html

9. <https://www.obozrevatel.com/ukr/novosti-obschestvo/slovo-dorosijskomovno-go-voina.htm>

10. https://stezhkamou.com/places/220_quotlastivchyne_hnizdoquot_%E2%80%93_vizytivka_krymu

11. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-50665768>

12. <https://www.radiosvoboda.org/a/27832554.html>

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

БОНДАРЕНКО Неллі Володимирівна
КОСЯНЧУК Сергій Володимирович

**Українська патріотика:
тексти і завдання
5—11 класи**

Верстання, дизайн, обкладинка — С. В. Косянчук

Підписано до друку 05.01.2024 р.

Формат 60x84 ¹/₁₆

Гарнітура: Verdana. Папір офс. Друк офс.

Ум. друк. арк. 8,37. Обл.-вид. арк. 7,65.

Зам. № 24-001.

Віддруковано в друкарні

ПП «Видавництво «Фенікс»

Св-во суб'єкта видавничої справи ДК № 271 від 07.12.2000 р.

03067, м. Київ, вул Шутова, 136

www.fenixprint.com.ua